קדושתאות י״ח לראשי חדשים ולחנוכה מאת לעזר החזן

יוצא לאור ע״י עזרא פליישר

[א]

סדרת קדושתאות הי״ח לר׳ לעזר החזן המתפרסמת להלן הגיעה לידנו ברובה המכריע בשרידים מתוך טומוס מפואר מראשית המאה הי״א שנתפזר בגניזה ונתלקט לידנו ממקומות שונים. כתב היד הועתק בידי הפייטן ר׳ ישועה בירבי נתן איש עזה[1], כמוכח מן הקולופון שבא בסופו, ומן הצד הזה יש בתוכנו ובנוסחאותיו חשיבות מיוחדת, שהרי מעטים הפיוטים הקדומים שהגיעו אלינו בהעתקות קדומות מכתיבת ידם של פייטנים קדומים.

הטומוס שהעתיק ר׳ ישועה בירבי נתן הכיל במקורו, כנראה, חמישה קונטרסים של חמישה—ששה גליונות כפולים, דהיינו עשרה—שנים עשר דפים כל אחד. קונטרסים ג׳ וד׳ של הכרך הגיעו לידנו בשלמותם ומוספרו במקום אחד בספריית בודלי שבאוכספורד, סימן 2705/17[2]. קונטרס ג׳ מכיל ששה גליונות כפולים, ואילו זה שלאחריו חמישה; בסימן זה באות הקדושתאות מראש חודש תמוז ועד כסלו ועד בכלל[3]. משני הקונטרסים שהיו בראש הטומוס נותרו בידנו שני דפים בכ״י אוכספורד 2706/8 ובהם קטע מתוך הקדושתא לניסן, וששה דפים בכ״י

1 עיין עליו מ׳ זולאי, פיוטים לזכר מאורעות שונים, ידיעות המכון לחקר השירה העברית, ג (תרצ״ז), עמ׳ קעו; הנ״ל, לתולדות הפיוט בארץ ישראל, ידיעות המכון וכו׳, ה (תרצ״ט), עמ׳ קע; ע׳ פליישר, ענייני פיוט ושירה, מחקרי ספרות מוגשים לשמעון הלקין, ירושלים תשל״ג, עמ׳ 183. את מקום פעילותו של ר׳ ישועה גילה זולאי על פי תעודה מהגניזה שנחתמה בכתיבת ידו בעזה, ונדפסה בידי ש׳ אסף במאמרו לתולדות הישוב בא״י, ספר מאגנס, ירושלים תחר״ץ עמ׳ 1 ואילך. פכסימילה של כה״י (מאוסף ריינר בוינה) עיין שם ליד עמ׳ 9. ר׳ ישועה הותיר לנו בכתב יד אוטוגראפי קומפוזיציה מזעזעת מסוג הקדושתא לזכר בנו הקטן יאשיהו, שנפטר, בגיל שש וחצי, בי״ט אדר שני ד׳ תשפ״ו ליצירה (1026). קטעים ממגנה הדפיס זולאי במאמרו הנ״ל בידיעת המכון וכו׳ כרך ג והשלמתי אני אחריו במאמרי הנ״ל בספר הלקין. את בנו 'הנחטף' מזכיר ר׳ ישועה גם בשני קולופונים שרשם בשני טומוסים שהעתיק, אחד של פיוטי ראשי חדשים ואחד של פיוטי חנוכה; הקולופונים נדפסו בידי זולאי בידיעות ג הנ״ל. דף נוסף, לקוי מאוד, מהעתקת הקדושתא של ר׳ ישועה על מות בנו נתגלגל לידי בכ״י ט״ש ס״ח 89.47, ואני מקווה לפרסם את תוכנו בהזדמנות אחרת.

2 שני הקונטרסים נושאים את סימן מספרם בע״א של הדף הראשון שלהם, בגליון העליון מצד ימין: ג׳ וד׳. על הנוהג לסמן כך קונטרסי ספרים גדולים יותר העיר מלאכי בית־אריה בספרו Hebrew Codicology, Paris 1976, p. 61 ff.

3 גודל הדפים איננו שווה בקונטרס ג; ליד דפים מרובעים וגדולים באים שם לפעמים גם דפים צרים וקטנים הרבה יותר, כמיני רצועות של קלף. אבל אין כתב היד חסר בקונטרסים הללו כלום; גם הנקבים שבדפי הקלף כבר היו לפני המעתיק. הוא עקף אותם בכתיבתו.

אוכספורד 2727/5 ובהם הקטעים מן הקדושתאות לר״ח אייר וסיון [4]. מן הקונטרס שחתם את החיבור נותרו בידנו שלשה דפים בלבד, אחד מהם בכ״י ט״ש ס״ח 115.30 ושניים, לא רצופים, בכ״י ט״ש H15/119 [5]; בדפים הללו נשתמר חלק מקדושת הי״ח לר״ח אדר, וכן הקולופון שבו חתם המעתיק את החיבור.

סדרת קדושתאות הי״ח שהעתיק ר׳ ישועה לא הגיעה אפוא לידנו בשלמותה. קרובת ניסן באה אלינו רק החל מסוף חטיבתה השלישית, ואין לנו ממנה אלא קטע ההרחבה שלאחריה והסילוק, ספק כולו ספק מקצתו. קרובת אייר ישנה בידנו רק החל מסוף קטע ההרחבה שלה ומשם עד סופה. הקרובה לסיון נקטעת בסוף הפיוט המכוון בה לברכת רופא, ואילו מקרובת תמוז חסרים לנו שבעת הטורים הראשונים. בקרובת אב חסרו למעתיק, בכתב היד שעל פיו עבד, כמה טורים מן הסילוק; הוא שייר כשלוש שורות פנויות להשלים את החסר אבל לא השלים. הקרובות לאלול, חשון וכסלו שלמות. קרובת ר״ח טבת, שהיא קרובה של חנוכה וראש חודש, איננה בחלקי הטומוס של ר׳ ישועה שבאו לידנו, אבל חלקים נכבדים מקרובה למועד זה, חתומים לכאורה בידי ר׳ לעזר מחברן של שאר הקדושתאות שבכאן, נמצאו לנו בכ״י אוכספורד 2744/11 (ט׳ 1—11 להלן) ובכ״י ט״ש H 11/50 (מט׳ 11 עד הסוף). בכ״י ט״ש H 14/72 נכפלים מקרובה זו טורים 82—98 בנוסח זהה לגמרי: שלשת כתבי היד הללו יצאו, כך נראה לי, מתחת ידי מעתיק אחד. מן הקרובה לטבת חסרים כ־21 שורות: הטור האחרון של החטיבה השלישית ואותיות א—ר של קטע ההרחבה [6]. הקרובה לשבט אבדה; בכ״י ט״ש H 11/65 מועתקת אמנם קרובה לר״ח שבט (החל מברכת האל הקדוש בלבד), אבל ההעתקה לקויה ביותר וקשה לעמוד על פיה על טיב הקומפוזיציה. הקרובה

4 ר׳ ישועה העתיק בטומוס שלו, לבד מקדושתאות י״ח הנדפסות להלן גם קידושים לראשי כל החדשים (כולל תשרי, חודש שאין בשבילו, כמובן, קדושת י״ח). קידושים אלה פרסמתי בנספח למאמרי בירורים בבעיית יעודם הליטורגי של פיוטי קידוש ירחים, תרביץ, מב (תשל״ג), עמ׳ 359 ואילך. בראש כ״י 2706/8, לפני הקדושתא לניסן, באים בכתב היד יוצרות (של חול) לראשי חדשים, לפי ימות השבוע. אבל קשה לראות במה מילא המעתיק שני קונטרסים, עד שהגיע בשלישי רק לתחילת הקרובה לתמוז, אלא אם כן נאמר שהקונטרסים הראשונים היו קטנים יותר בין במספר גליונותיהם ובין במידתם. או שמא הביא המעתיק גם פיוטי מעריב לראשי חדשים, או שמא קידוש ארוך יותר לר״ח ניסן, מעין מה שפרסמתי במאמרי ראש ראשי חדשים, תרביץ, לז (תשכ״ח), עמ׳ 26 ואילך.

5 קונטרס זה ודאי היה דומה לשני קודמיו בהיקפו, כי בממוצא הביא ר׳ ישועה בכל קונטרס כשלוש קדושתאות י״ח ושלשה קידושים, וזה בערך מה שהכיל גם הקונטרס האחרון (טבת, שבט, אדר). אחרי הקידוש לאדר הבא בכ״י ט״ש H 15/119, באה שבעתא (של חול) למוסף ראש חודש, חתומה בסופה 'יהודה'. אבל בין סוף הקידוש לראשית השבעתא יש חסר. יתכן אפוא שהקונטרס הכיל בסופו שבעתות נוספות או פיוטים אחרים לראש חודש.

6 על שייכותה של קומפוזיציה זו לסדרה שלפנינו עיין להלן.

לאדר ישנה בידנו בהעתקת ר׳ ישועה, אבל רק החל מסוף ברכת האל הקדוש. הסדרה לא הכילה, כנראה, קרובה מיוחדת לראש חודש אדר שני.

למרות החסרים הרבים — הקורפוס מרשים בהיקפו, ופרסומו, מלבד שיאפשר, אולי, את השלמת חלקיו הלקויים, הנה הוא פתח לעיון מוסמך ומהימן באחד הסוגים הפחות ידועים של היצירה הפייטנית הקלאסית [7], קדושת הי״ח.

על הסדרה הזאת, שהיא אחידה לפחות מצד יעדיה הליטורגיים, אם גם לא בהכרח מצדדים אחרים שלה כפי שיבורר להלן, ראיתי להוסיף שלוש קדושתאות י״ח לחנוכה, שנראות לי כתובות בידי מחברן של כל קדושתאות הי״ח שבסדרה הזאת, או של כמעט כולן, ר׳ לעזר החזן. הראשונה מהן (סימן יא להלן) נמצאה לנו בהעתקת ידו של ר׳ ישועה בירבי נתן: מסתבר שמלבד הטומוס שהכיל את קדושתאות הי״ח לראשי חדשים התקין ר׳ ישועה גם טומוס של פיוטים שונים לחנוכה, אלא שמחיבור זה לא הגיעו לידנו אלא ארבעה דפים, שניים בכ״י אוכספורד 2727/9 ושניים בכ״י ט״ש [1] Misc. 26/53. שתי החטיבות אינן רצופות. הקרובה שחלקים ממנה מועתקים בשני כתבי יד אלה כנ״ל, מצויה בידנו (עד ט׳ 104) גם בכ״י אוכספורד 2737/1, כ״י חשוב במיוחד, המכיל לא פחות משבע קדושתאות י״ח לחנוכה. שתי קדושתאות הי״ח הנוספות הנדפסות להלן (סימנים יב, יג) מקורן אף הן בכתב היד הזה [8].

[ב]

קדושתאות י״ח נועדו לעטר עמידות של ימות חול שנאמרה בהן קדושה לפי מנהג ארץ ישראל הקדום, היינו ימות ראשי חדשים, ימות חנוכה וימות חול המועד [9]. תבנית היסוד של הסוג הוא מיזוג בין תבנית קרובות הי״ח הרגילות ותבנית הקדושתא. כל ברכות העמידה מתפייטות בקדושתאות הי״ח כסדרן, בקטעי שירה קצרים וסימטריים (בדרך כלל במחרוזות של ארבעה טורים, כמצוי עפ״ר

7 על קדושתאות הי״ח עיין בספרי שירת הקודש העברית בימי הביניים, ירושלים תשל״ה, עמ׳ 206 ואילך. קדושתאות י״ח נדפסו בידי א׳ מרמרשטיין, קידושי ירחים דר׳ פינחס, הצפה לחכמת ישראל, ו (תרפ״ב), עמ׳ 51 ואילך; מ׳ זולאי, Eine Hanukka Qeroba von Pinehas hak-Kohen בידיעות המכון וכו׳ כרך א (בגרמנית), ברלין 1933, עמ׳ 150 ואילך; הנ״ל לתולדות הפיוט בארץ ישראל, ידיעות המכון וכו׳, ה, עמ׳ קלב ואילך, עמ׳ קנ ואילך; א״מ הברמן, קרובה לחנוכה מרבי שלמה בר יהודה, סיני, נג (תשכ״ג), עמ׳ קפג ואילך; ח׳ שירמן, שירים חדשים מן הגניזה, ירושלים תשכ״ו, עמ׳ 42 ואילך וע׳ פליישר, מבנים סטרופיים מעין אזוריים בפיוט הקדום, הספרות, ב (תש״ל), עמ׳ 219 ואילך, 224 ואילך.

8 שלוש הקרובות הללו גרשמו בידי מ׳ זולאי במאמרו הנזכר בידיעות המכון וכו׳ כרך א, עמ׳ 155. ראוי לציין שבכ״י ט״ש [1] Misc. 26/53 הנ״ל באים על קרע של דף שרידים מקרובה נוספת של חנוכה, אולי אף היא לר׳ לעזר החזן. אבל מה שנותר ממנה כאן מועט מכדי להעמיד על טיבה.

9 עיין על כך במאמרי לתפוצתן של קדושות העמידה והיוצר וכו׳, תרביץ, לח (תשכ״ט), עמ׳ 255 ואילך.

גם בקרובות הי״ח הרגילות), לבד מן הברכה השלישית: זו זוכה לעיטור נרחב יותר, ומכילה, מלבד קטע פתיחה (׳החטיבה השלישית׳) שהיקפו בדרך כלל כהיקף המחרוזות המפייטות את הברכות כולן[10], שלשלת פסוקים המסתיימת בפסוק ׳ואתה קדוש יושב תהלות ישראל׳ (תה׳ כב:ד) ובצירוף ׳אל נא׳, קטע הרחבה עצמאי המיוסד על פי רוב על א״ב שלם ופשוט, סילוק קצר, ושלושה פיוטים קטנים שהיקפם דומה להיקף הקטעים המפייטים את הברכות בכלל, שבאים לעטר את קדושת העמידה גופה[11]. חוליה זו בקדושתאות הי״ח היא בבואה בזעיר אנפין של חוליית ההרחבה (מן המשלש ועד לסילוק) בקדושתא האמיתית, ואין ספק שהיא עוצבה על פיה. מצד היותה העתק משולב של שני סוגי פיוט שונים, קרובת הי״ח והקדושתא, עומדת קדושת הי״ח כחטיבה בפני עצמה בנופה של הפייטנות הקדומה. קדושתאות הי״ח הנדפסות להלן הן דוגמאות מובהקות, קלאסיות, של סוגן, והן תואמות באופן כללי את מסגרות־התבנית המקובלות שלו, אבל הן מעלות בנוסף עליהן ומחוצה להן כמה פרטים מעניינים, שיצויינו להלן.

[ג]

כל הקרובות שלפנינו גופן מיוסד על א״ב ישיר. בחלק מן הקרובות (סימנים ב—ו) הוא מגיע עד אות צ׳ בלבד (וכך הוא גם בשתי הקרובות הראשונות לחנוכה, סימנים יא—יב), אבל בשאר הקרובות (סימנים ז—י ו־יג) משלים הפייטן את האקרוסטיכון, בדרכים שונות, עד סוף הא״ב. ברוב הקרובות שלנו בא א״ב כפול, בראשי טורים א ו־ג בכל מחרוזת; זה הכלל[12]. אבל בהרבה קרובות יוצאות מן הכלל הזה שלושת הקטעים הראשונים או לפחות הקטע השלישי[13]. סדרי אלפביתים חריגים באים בכמה מן הקומפוזיציות: בקרובת כסלו בא, החל מברכת האל הקדוש,

10 מחרוזת זו מביאה בדרך כלל המשך לא״ב של גוף הקרובה, כלומר אות ג, אף על פי שאות זו חוזרת על פי רוב גם אחרי הקדושה, במחרוזת המעבירה לברכת האל הקדוש. אבל לעתים קרובות חותם הפייטן את שמו במחרוזת השלישית הזאת. עיין בספרי הנ״ל בהערה 7, שם.

11 הקדושה בקדושתאות הי״ח (המעטרות, כמובן, עמידות של שחרית) היא תמיד של המישה פסוקים (כלומר היא כוללת גם פסוק ראשון ופסוק אחרון של קריאת שמע), כמנהגם בזה של בני ארץ ישראל הקדומים. בקטעים המעטרים את פסוקי הקדושה חותם הפייטן את שמו ברוב הדוגמאות שבידינו, וזאת גם אם כבר חתם בפיוט השלישי כנזכר בהערה הקודמת.

12 כלל זה מופר, כמובן, בכמה וכמה מקומות בנדפס להלן, מחמת שיבושים שחלו בהעתקת הפיוטים.

13 על התופעה הזאת עיין עוד להלן. בכל הקרובות שבסדרת ראשי החדשים מעוצב הא״ב של שלוש המחרוזות הראשונות בצורה שונה, אם מעט ואם הרבה, מן הנהוג בגופי הקרובות. השינוי הוא לפעמים על דרך שכלול־יתר (כגון בקרובות לחשוון וכסלו), אך לעתים הוא על דרך ההסתפקות במועט (כגון בקרובת אב). הקטע השלישי מתעצב כמעט תמיד בשינוי־מה, ודבר זה אין פלא בו, כי הוא נועד להיות מעין חיקוי של משלש (כך הוא באמת גם מצד שלשלת הפסוקים הבאה אחריו), ואם כן בדין שיהא שונה משאר המחרוזות.

א״ב משולש (בראש טורים א, ב, ג) עד אות מ, ואילו משם ואילך בא א״ב מטיפוס ננס, עעפ וכו׳ עד אות ת[14]. הקרובה לטבת מביאה גם היא א״ב משולש, אבל בראשי טורים א, ג, ד; קרובה זו אין לה סיומות מקראיות וזוהי כנראה סיבת התארגנותה גם בראשי טורי ד[15]. גם קרובות החנוכה מביאות א״ב כפול, אבל שלוש הראשונות מתארגנות גם בהן בצורות שונות בד״כ. רק קרובת החנוכה השלישית (סימן יג) מביאה כולה א״ב משולש, בראשי טורים א—ג.

בדרך כלל אין בקומפוזיציה תחכום באקרוסטיכון. אבל בקרובת אייר הא״ב הכפול הוא מדגם א תא / ב תב / ג תג וכו׳, ואילו בקרובת מנחם־אב הוא מדגם אא א / אב ב / אג ג וכו׳.

קטעי ההרחבה מביאים כולם אלפביתים עצמאיים שלמים (ש״ת לעתים קרובות כפולות), ישרים ופשוטים; הם מדלגים, כרגיל, על הסיומות המקראיות אם יש כאלה בקטע. אבל בקרובת ניסן כלולות גם הסיומות המקראיות באלפבית, דבר נדיר בפייטנות הקלאסית. הסילוקים שמוטים מכל סדר אלפביתי, כרגיל. אין בנקודה הזאת יוצאים מן הכלל בקרובות שלפנינו[16].

ח ת י מ ו ת. בקדושתאות הי״ח חותמים הפייטנים בדרך כלל בשלושת פיוטי הקדושה ולעתים גם בקטע השלישי. החתימות של פיוטי הקדושה ושל החטיבה השלישית מצטרפות לעתים למטבע חיתום אחד, ארוך יותר. פייטנים מאוחרים בלבד חותמים גם בגופי הקרובות ולעתים כמה וכמה פעמים במטבעות שונים[17]. גם מן הצד הזה עומדות לפנינו כאן קדושתאות י״ח קלאסיות. כל קרובות ראשי החדשים, להוציא אחת (שלכסלו שאינה חתומה, כנראה, כלל, בפיוטי הקדושה שלה)[18] חתומות בפיוטי הקדושה שלהן בנוסח אחיד: ׳לעזר החזן חזק׳. בקרובות החנוכה, הראשונה חתומה ׳אלעזר החזן חזק׳, השנייה חתומה בדיוק כדרך חתימתן

14 קרובה זו יוצאת דופן מכמה בחינות. על שייכותה לסדרה שלפנינו עיין להלן סעיף [ו].

15 קרובת טבת היא זו שנמצאה לנו מחוץ להעתקותיו של ר׳ ישועה, כנזכר לעיל. על שייכותה לסדרה הזאת עיין להלן.

16 מלבד אחד, והוא בקרובת השוון שאין לו סילוק עצמאי כלל. הקטע המשמש כאן סילוק אינו אלא הסטרופה האחרונה של קטע ההרחבה. עיין עוד להלן.

17 עיין למשל חתימותיהם הכפולות והמכופלות של יעקב בר דונש (שירים חדשים מן הגניזה, עמ׳ 42) ושלמה החבר בירבי יהודה (סיני נג, עמ׳ קפג). מובן שהכלל הזה אינו מוחלט, וכבר יוצא ממנו הקילירי בקדושת הי״ח המפוארת שלו ׳אעדיף כל שמנה בשוש נרות׳ שפורסמה בהספרות בהנ״ל, שיש בה כמה חתימות.

18 כבר הערתי לעיל שקרובת כסלו יוצאת דופן בסדרה הזאת מכמה בחינות, אבל מצד העדר החתימה בפיוטי הקדושה הוא יוצא דופן בז׳אנר כולו. גם כאן אפשר שהפיוטים היו חתומים בנוסחם הראשון, אלא שהחתימה נשתבשה או הושחתה בכוונה (עיין להלן). שריד מן החתימה המקורית נראה לי עולה מן הפיוט השלישי (ט׳ 64—67): ׳יחי׳. גם בפיוט השני אפשר שנותרו עקבות המלה ׳הכהן׳ (הדר ... כי ... הצמח [במקום ויצמיח] ... ונצח). אבל מן הקטע הראשון (ט׳ 56—59) קשה לצרף חתימה סבירה.

של קרובות ראשי החדשים: 'לעזר החזן חזק', ואילו השלישית (סימן יג) חתומה 'לעזר לעזר חזק'.[19]

קרובות ראשי החדשים שלנו אינן חתומות בפיוטי ג שלהן, אבל יוצאות מן הכלל הזה הקרובה הנ"ל שלכסלו, שאינה חתומה, כנראה, בפיוטי הקדושה שלה, אבל היא מביאה בפיוט ג שלה את החתימה 'אלעזר', וכן קרובת טבת (שאינה מצויה לנו בהעתקת ר' ישועה, כזכור) שהיא חתומה בפיוט ג שלה 'לעז[ר]', וזאת לבד ממה שהיא חתומה כנ"ל גם בפיוטי הקדושה. פיוטי החנוכה חתומים שלושתם גם בחטיבות ג שלהם: הראשונה (סימן יא): 'אלעזר', השנייה (יב) 'לעזר', והשלישית (יג) שוב: 'אלעזר'. בזו האחרונה מתארכת החטיבה השלישית בשורה אחת כדי להכיל את החתימה משלם.[20]

מלות קבע, פסוקי מסגרת. השימוש במלות קבע רווח מאוד בקרובות הי"ח, כמפורסם. הקומפוזיציות ארוכות מדי וחוליותיהן קצרות; מלות הקבע מעצבות להן אחידות בולטת ומצרפות אותן זו לזו. הן גם מצילות את הפייטן מן ההכרח למצוא לחיבוריו נושאים מתחלפים ומתפתחים: מלות הקבע מחזירות את העניין לאיזה דפוס טרומי מחייב; הן 'מחייבות' את הפייטן לומר בכל מחרוזת אותו דבר, או אותו דבר כמעט. גופי הקרובות שלפנינו מביאים כולם מלות קבע. רובם[21] מביאים שתיים, אחת בראש כל מחרוזת ואחת לפני כל טור שלישי בה. מלת הקבע הראשונה רומזת בד"כ לעניין ראשי החדשים בכלל[22], ואילו השנייה מציינת את

19 הכפלה זו של שם הפייטן בנוסח החתימה אין בה הגיון, ונראה לי שאין הקטע השני אלא השלמה של חסר שנתהווה באחד מגלגולי ההעתקה של הקרובה. באמת אין הקטע השני אלא הכפלה משוכתבת של הראשון:

נר להגיה כבראשונה	נר להאיר כבתחילה
על קרית חנה	על העיר ההוללה
בחינוך זקיפת משחת כהונה	בחינוך זבול להכלילה
רנן כאופנים לשמך נרננה	רנן השכם והערב בייחוד נמללה

ואפשר שהדבר נעשה בידי מעתיק מיומן שהרגיש בחסרון הקטע שנשמט. הקטע המקורי היה בודאי חתום 'החזן'.

20 אין, כמובן, הבדל בין 'לעזר' ל'אלעזר'; הצורה הראשונה היא צורה ארץ־ישראלית, מקוצרת, של השם אלעזר. גם אצל הקילירי מצאנו לעתים חתום 'לעזר' לצד 'אלעזר' באחדים מפיוטיו; עיין למשל בנדפס על ידי בהספרות ב הנ"ל, עמ' 215.

21 לבד מן הקרובה למנחם־אב, שאין בגופה אלא מלת קבע אחת, בראש טורי ג, והקרובה למרחשוון שאין לה, לבד מג' הראשונות, אלא מלת קבע אחת בראשי המחרוזות: 'הדש'. אבל ג' הראשונות שלה מביאות שתי מלות קבע: 'חידוש' ו'במרחשון'; הן שונות אפוא בזה מהמשך גוף־עצמן. הקרובות לאלול ולכסלו מביאות בראשי המחרוזות פסוק מסגרת במקום מלת קבע, עיין על כך להלן בסמוך.

22 'חדש' בקרובות אייר, טבת, אדר ובחוליה השנייה של קרובת מרחשוון, 'אחדש' בקרובת סיון, 'יחודש' בתמוז, ו'חידוש' בג' הראשונות של חשוון.

החודש שהקרובה מדברת בו[23]. מלת הקבע שבראש טורי ג באה גם בקרובות המיוסדות על פסוקים, ושאין להן אפוא מלת קבע בראשי המחרוזות. בקרובות החנוכה, ששלושתן מיוסדות על פסוקי מסגרת, קשורה מלת הקבע שבראש טורי ג בחנוכה: בשתי הראשונות (סימנים יא יב) מלת הקבע היא 'הלל'[24], ואילו בשלישית — 'נר'.

היחידה מבין הקרובות שאין לה בראשי המחרוזות לא מלת קבע ולא פסוק מסגרת היא הקרובה למנחם־אב: זו מיוסדת על סדר אא א / אב ב וכו', כפי שכבר צויין לעיל, ודגם זה אינו מאפשר שימוש במלות קבע בראשי המחרוזות. בקרובה זו אין אפוא אלא מלת קבע אחת, 'באב', בראש טורי ג, אבל בחלק השני של הקרובה, החל מברכת הרוצה בתשובה[25] הציב הפייטן מלת קבע נוספת בראש טורי ב: 'בחדשך'.

מלות הקבע של גופי הקרובות אינן משמשות בדרך כלל את קטעי ההרחבה. אבל בקורפוס שלפנינו רק בקרובות החנוכה אין בקטעי ההרחבה שימוש במלות קבע כלל. בקדושתאות הי"ח לראשי החדשים נשמרת בקטעי ההרחבה, ברוב המקרים, מלת הקבע ה ש נ י ה, זו שבאה בגוף הקרובה בראש טורי ג ('בסיון', 'בתמוז', 'באב'[26], 'באלול', 'בכסלו', 'בחנוכת'). בקרובת מנחם אב באה מלת קבע (גם) בראשי המחרוזות: 'תחדש'. בקרובת מרחשון אין בקטע ההרחבה אלא מלת קבע אחת והיא בראשי הסטרופות: 'חדש'[27]. הקרובה היחידה שבה שָׁבות מלות הקבע של גוף הקרובה כהווייתן גם בקטע ההרחבה היא קרובת טבת.

השימוש במלות קבע בפיוטי הקדושה שונה הן מן השימוש בהן בגופי הקרובות והן מן השימוש בהן בקטעי ההרחבה. בשתי קרובות בלבד מצאנו שמלות הקבע של גוף הקרובה משמשות גם את פיוטי הקדושה והן קרובות סיון וטבת. בכל השאר יש בזה שינוי, ובכולם מושמטים שמות החודשים מראשי שורות ג[28]. בשתי

23 'באייר', 'בסיון' 'בתמוז' וכו'. בקרובת טבת: 'בחנוכת'. בקרובת מרחשוון מופיעה מלת הקבע 'במרחשון' רק בג' הראשונות; היא נשמטת מן ההמשך.

24 מלת קבע זו באה לציין בהבלטה את העובדה שימות החנוכה יש בהם הלל. בארץ ישראל לא נאמר (חצי) הלל בראשי חדשים, כמפורסם. קרובות ראש חודש טבת (ר"ח וחנוכה) מבליטות בדרך כלל את הפרט הזה, אבל אין הדבר כך בקרובת ר"ח טבת שלפנינו.

25 ה'רעיון' להשתמש במלת קבע זו בא לפייטן כנראה מן השימוש שעשה בה, בראש טורי ג', בפיוטי הקדושה. בברכת האל הקדוש אין עדיין, בראש טור ב', שימוש במלת הקבע הזאת, אבל בברכה שלאחריה כבר יש 'בחידוש', ואילו בזו שלאחריה ובכל אלו שלאחר מיכן: 'בחדשך' כסדר. אם כן החל מברכת הרוצה בתשובה יש כאן מלת קבע אחת ('בחדשך') בראש כל טור ב, ואחת 'באב' בכל טור ג. הקרובה יוצאת דופן מן הצד הזה (וגם מצד הא"ב, כפי שנזכר לעיל) בסדרה ההולכת לפנינו.

26 בכתב היד שלפנינו, אולי בטעות, רק בסטרופה הראשונה.

27 בשלוש הראשונות בקרובה זו באות, כנזכר, שתי מלות קבע: 'הידוש' ו'במרחשון'. מלת הקבע היחידה של קטע ההרחבה ('חדש' בראשי המחרוזות) נשארת קבועה כמלת קבע אחת ויחידה לכל המשך הקרובה, כולל פיוטי הקדושה.

28 הנטייה הכללית היא אפוא הפוכה מזו המתממשת בקטעי ההרחבה: קטעי ההרחבה

קרובות החנוכה הראשונות (המיוסדות על אותו פסוק מסגרת) קיימת אינטגראציה גמורה של פיוטי הקדושה בגופי הקדושתאות: הם מביאים בראשם המשך של מלות פסוק המסגרת, ומלת הקבע 'הלל' באה בהם בראש טורי ג, כמו בכל שאר המחרוזות. אבל בקרובה השלישית לחנוכה מביאים פיוטי הקדושה מלות קבע שונות מאלו שבאות בגוף הקרובה: 'נר' ו'בחינוך', כנגד מלה מפסוק המסגרת בראש שאר המחרוזות ו'נר' בראש טורי ג.

קרובות שאין להן מלת קבע בראשי המחרוזות, יש להן פסוקי מסגרת שם[29]: שתיים מקרובות ראשי החדשים מיוסדות על פסוקי מסגרת: זו של אלול וזו של כסלו. זו האחרונה מיוסדת על ש נ י פסוקי מסגרת הבאים בזה אחר זה, דבר נדיר בפייטנות בכלל. בשתי קדושתאות אלו, דבר נדיר אף הוא!, מיוסדים גם קטעי ההרחבה על פסוקי מסגרת; פסוקים אלה שונים, כמובן, מן הפסוקים שעליהם מיוסדים גופי הקרובות[30].

סיומות מקראיות. השימוש בסיומות מקרא קבוע ועומד בקדושתאות הי"ח, אבל לא באותה מידה של שכיחות בכל אחד מחלקיהן. באופן קבוע לגמרי כמעט, מסיימים פסוקים את מחרוזות גופי הקרובות החל מברכת האל הקדוש: בכל החומר המובא כאן אין בזה אלא חריג אחד בלבד: הקרובה לטבת. אבל בשלוש החטיבות הראשונות אין שימוש, ברוב המקרים (סימנים ג, ד, ה, ז, ט, יא) בסיומות מקראיות, אף על פי שבכולן (מלבד ט) באות סיומות כאלו בסוף כל שאר הברכות. אמנם גם בכמה מן הקרובות הללו (ו, ח, יב, יג) ניכרת נטייה להביא סיומות מקרא גם בסוף ג הראשונות, אבל אין הנטייה מתבצעת ממש אלא בקרובת אלול (ו), ואף כאן עם שינויים בפסוקים המובאים.

נוטים לשמור על מלת הקבע ה ש נ י י ה של גופי הקרובות, ואילו פיוטי הקדושה — על הראשונה. כך בקרובת אייר: 'חדש' (בגוף הקרובה: 'חדש' ו'באייר'), ובקרובת תמוז: 'יחודש' (בגוף הקרובה: 'יחודש' ו'בתמוז'); בקרובת אב בא 'בחדשך' בראש טורי ג (בג' הראשונות בא כאן 'באב' בראש טורי ג, ובהמשך — 'בהדשך' בראש טורי ב ו'באב' בראש טורי ג, כנ"ל); בקרובת חשון: 'חדש' בראש טורי א (בגוף הקרובה, בג' הראשונות: 'חידוש' ו'במרחשון', ואילו בהמשך 'חדש' בלבד, כנ"ל); בכסלו: 'בחודש הזה', אבל בפיוט הראשון, אולי בטעות, גם 'בכסלו' (בגוף הקרובה בא כאן פסוק מסגרת, ובראש טורי ג: 'בכסלו').

29 חוץ מקרובת אב שהיא פנויה בראשי מחרזות גופה גם ממלת קבע וגם מפסוק מסגרת, כנזכר לעיל.

30 פסוקי המסגרת המשמשים את הקרובות שלפנינו הם לפי הסדר: בקרובת אלול: וביום שמחתכם ובמועדיכם וכו' (במ' י: י) בגוף הקרובה, ואילו בקטע ההרחבה: 'הקעו בחודש שופר' וכו' (תה' פא: ד). גוף קרובת כסלו מיוסד על שני פסוקים: 'משבית מלחמות' (תה' מו: י) ו'המה כרעו ונפלו' וכו' (תה' כ: ט). קטע הביניים בקרובה הזאת מיוסד על הפסוק 'ובני יהודה ובני ירושלים' וכו' (יואל ד: ו). שתי קרובות החנוכה הראשונות מיוסדות על הפסוק 'וזה מעשה המנורה' וכו' (במ' ח: ד) ואילו השלישית על הפסוק 'ובחנוכת חומת ירושלים' וכו' (נח' יב: כז).

31 בסימן יג באים בסופי הסטרופות הללו ברצף חלקי מקרא מתה' יח: נא ('מגדיל ישועות מלכו' וכו').

קטעי ההרחבה אף הם פנויים ברובם מפסוקי סיום במחרוזות. רק בשתי קרובות (א, יג) באות סיומות מקרא בקטעי ההרחבה[31]. בקרובה לאב (ה) מביא קטע ההרחבה אזכור של הפטרות הפורענות, הנחמה והתשובה, ובדרך הטבע יש קטעי פסוקים בסופי המחרוזות, אבל אין הם מעמידים טורים שלמים. גם בקרובת אלול באים פסוקים בסופי מחרוזות קטעי ההרחבה, אבל עם מלות־גשר שמחברות אותם אל שלפניהם; ועדיין רוב הקומפוזיציות (ב, ג, ד, ז, ח, יא, יב) אינם מביאים פסוקי סיום במחרוזות קטעי ההרחבה. בפיוטי הקדושה אין לעולם פסוקי סיום.

בדרך כלל, אין פסוקי הסיום מכוונים אלא להשתלב בעניין המחרוזות שלפניהן, ולהביא, כמצווה, לשונות מעין הברכות שלאחריהם. אבל בכמה קרובות מאלו שלפנינו מצאנו בזה תחכום מופלג ונדיר, והוא שהפסוקים מסודרים לא רק לפי הנצרך כנ״ל אלא גם לפי איזו תביעה תבניתית נוספת: הפסוקים המסיימים את חטיבות הקרובה לסיון פותחים כולם בתיבת 'ואתה'; אלה שבסוף המחרוזות בקרובה לתמוז בתיבת 'כי', אלה שבקרובת מרחשון במלת 'אשרי' (או כיו״ב), ואלו שבסוף המחרוזות בקרובה השנייה של חנוכה — בתיבת 'יי'. כל הפסוקים מתארגנים כך החל מברכת האל הקדוש בלבד. התופעה נפוצה למדי בסליחות מאוחרות וברהיטים, אבל נראה לי שהיא נדירה מאוד בקרובות י״ח.

[ד]

ההיקף הבסיסי של מחרוזות הקרובות שלפנינו הוא של ארבעה טורים. אבל ג הראשונות של קרובת כסלו מביאות חמש חמש שורות. גם כאן, כל שאר המחרוזות, הן של קטע ההרחבה והן של גוף הקרובה, חוזרות להיות של ארבעה טורים בלבד. בקרובה הזאת מופקע הקטע השלישי, המביא את שם הפייטן כנ״ל ('אלעזר'), ממלות פסוק המסגרת וממלת הקבע[32]. בעניין זה נראה משונה מצבה של קרובת החנוכה הראשונה (סימן יא): כתב היד העיקרי שמביאו (אוכספורד 2737/1), מעמיד את מרכיביה על מחרוזות מרובעות. אבל גם בנוסח הזה מצאנו טור אחד (79) מתפצל לשניים. והנה בנוסח המובא בכתיבת ידו של ר' ישועה בירבי נתן (כ״י ט״ש 1 Misc. 26/53 ואוכספורד 2727/9) כל הסטרופות מחולקות על ידי חרוזים ברורים ועקיבים לחמישה טורים. נראה לי שנוסח זה הוא העיקר, והנוסח המרובע הוא עיבוד מקוצר ממנו. שתי התופעות, הן זו של העמדת המחרוזות בקרובת י״ח על חמשת טורים[33] והן זו של עיבוד קרובות י״ח לנוסחים קצרים יותר[34] ידועות במחקר.

הקטע היחיד בקדושתאות הי״ח שאין בו ארגון מדוקדק, סטרופי, הוא הסילוק. בקרובות שלפנינו מתעצבים הסילוקים בהיקפים ובצורות שונים. לעתים קרובות

32 הוא הדין בקרובת חנוכה הראשונה (סימן יא); אלא ששם, אף על פי שהחתימה 'אלעזר', הסטרופה מרובעת, ואותיות 'אל' באות באותה שורה.

33 עיין דרך משל בקדושתאות לחוה״מ פסח שהדפיס זולאי כנ״ל בידיעות המכון כרך ה עמ' ק ואילך וכן בנדפס על ידי בהספרות הנ״ל עמ' 244 ואילך.

מאוד (סי׳ א, ג, ד, ה, ו, ח, ט) קשורים הסילוקים אל סוף המחרוזות שלפניהם בשרשור. רק הסילוק לאייר (סימן ב) אינו משורשר, אם כי הוא עשוי, משאר בחינות התבנית, כדוגמת שאר הסילוקים שבסדרה: אפשר שראשו לקוי. יוצא דופן לחלוטין הוא סילוק הקרובה לחשון (פיוט ז): הוא אינו אלא סטרופה אורגאנית אחרונה של קטע ההרחבה; הוא מביא בראשו את מלת הקבע של סטרופות הקטע, משלים את הא״ב שלהן והוא של ארבעה טורים. אבל נוסח סיומו מוכיח שאכן נועד לשמש כסילוק. איני זוכר שראיתי תופעה כזאת מעולם בפיוטי הסוג. הסילוקים שבקרובות החנוכה אינם משורשרים.

היקף הסילוקים אינו אחיד. בארבע קרובות (ב, ג, ד, ח) הוא עשוי שלושה קטעים קשורים זה בזה בשרשור. בקרובת ניסן הוא עשוי שני קטעים משורשרים (סילוק זה יתכן שהוא לקוי בסופו), ואילו בקרובות אלול וטבת באים סילוקים של קטע אחד. סילוק הקרובה לאב אינו שלם ואי אפשר לעמוד על היקפו המקורי. סילוקי קרובות החנוכה שונים באופיים מסילוקי קרובות ראשי החדשים ומובאים בהם דברי אגדה שונים. בשתי הקרובות הראשונות — במחרוזות בלתי סדירות, בדרך כלל דו־טוריות, ואילו באחרונה — בחטיבה מחורזת בחרוז אחיד.

[ה]

מצד הנושאים יש בקרובות ההולכות לפנינו מלאות לא רגילה. רובן דנות, למלוא אורכן או כמעט למלוא ארכן, בעניינו של החג הצפוי לחול בחודש שהן יעודות לעטר את ראשו. כך דנה הקרובה לר״ח ניסן (בחלק שנשתמר לנו ממנה לפחות), ביציאת מצרים, הקרובה לסיון במתן תורה, הקרובה לאלול בתקיעות השופר (לפי שהחודש עומד בסימנן של תקיעות יום־יומיות בבתי הכנסת), והקרובה לכסלו — בנס החנוכה. הקרובות לתמוז ואב מדברות אף הן בתעניות החלות בחדשים אלה. דבקות הפיוטים בנושאם מרשים בדרך כלל, והיא עולה בהרבה על המצופה בקומפוזיציות מסוג זה.

בכמה מן הקרובות מצאנו לדבקות הזאת מימוש מובלט, ׳מיכאני׳ כמעט. כך למשל בקרובת תמוז, מלבד שמצאנו רמז לצום בכל חלקי הקומפוזיציה, מצאנו את קטע ההרחבה שלפיוט שהוא מפרט, בדרך ׳נושאי הקבע׳[35] המעטרים לפעמים קטעי קומפוזיציות, את חמשת הדברים שאירעו לאבותינו בי״ז בתמוז, מחרוזת מחרוזת ואירועה. בקרובה לאב מצאנו את קטע ההרחבה שמביא ברמזים דקים וחריפים, שוב לפי השיטה הנזכרת, זכר לשלוש הפטרות הפורענות, לשבע הפטרות הנחמה ולהפטרת תשובה אחת[36]. הקרובה לאלול עומדת, כאמור, בסימן התקיעות,

34 מקרה דומה למה שלפנינו אירע לקדושת י״ח לראש חודש של פינחס הכהן, עיין על כך זולאי, ידיעות המכון וכו׳, ה, עמ׳ קכז סימן ל.

35 עיין על כך בספרי הנזכר לעיל שירת הקודש העברית וכו׳ עמ׳ 110, ולפי המפתח.

36 זו של ׳שובה ישראל עד יי אלהיך׳ (הוש׳ יד: ב). הפטרת התשובה השנייה (בעצם: הראשונה), ׳דרשו את יי בהמצאו׳ (יש׳ נה: ו) אינה נרמזת.

הן מכוח פסוק המסגרת של גופה ('וביום שמחתכם ובמועדיכם... ותקעתם בחצוצרות' וכו') והן מכוח פסוק המסגרת של קטע ההרחבה שבה ('תקעו בחודש שופר' וכו'), אבל הפליא לעשות הפייטן כאן בפיוטי הקדושה, שבדרך כלל, גם בקומפוזיציות המשועבדות לנושא מסויים אין בהם אלא ענייני הקדושה בלבד, שסידר להם מלות חרוז מעין מלכיות זכרונות ושופרות של ראשי שנים: 'מלך' בפיוט הראשון, 'זכרון' בשני ו'קול' בשלישי. קרובת מרחשוון, המספרת בפיוט ג שלה בהשלמת בניין שלמה בחודש חשון, מביא בפיוט ההרחבה פרטים ארכיטקטוניים מבניין בית המקדש, כמתואר בספר מלכים. בקרובת כסלו, המדברת בענייני חנוכה, מכוונים פסוקי המסגרת, גם של גוף הקרובה וגם של קטע ההרחבה, לעניין החג. אבל בקטע ההרחבה מצויינים בזה אחר זה, לפי המקרא, בסופי המחרוזות, שמות אחי יוון ובני משפחתו.

קרובות החנוכה גם הן צמודות לחלוטין לנושאיהן: שתי הראשונות מספרות במנורה של המשכן בפירוט גדול (בעיקר הקרובה השנייה, סימן יב להלן; סימן יא מדבר גם בשבע החנוכות הנזכרות באגדה) ואילו האחרונה, לאחר שהיא מציינת גם כן את האגדה של שבע החנוכות, מדברת בחנוכת אוהל מועד ומפרטת לפי הסדר את שנים עשר הנשיאים שהשתתפו בה: היא מזכירה אחריהם גם את משה, את אהרן ואת שמואל.

בקצת קרובות משלב הפייטן נושאי קבע שאינם לצורך עניינה המרכזי של הקומפוזיציה, כנהוג לעתים קרובות למדי בפיוטי הסוג ובשאר סוגים. כך מזכיר הפייטן בקרובת אב (החל מברכת הרוצה בתשובה) כמה משערי בית המקדש והר הבית[37], בקרובה למרחשוון הוא מביא בכל מחרוזת ומחרוזת (החל בברכת חונן הדעת) שם של שבט, של חודש, של מזל ושל אבן מאבני החושן, וליד כל חודש הוא מציין בדרך כלל גם את החג החשוב ביותר שחל בו[38]. כך הוא נוהג, בזעיר אנפין, גם בקרובת טבת, שהיא קרובה של ר"ח וחנוכה: מברכת האל הקדוש הוא מזכיר בכל מחרוזת שם של חודש, של שבט ושל מזל. אחר כך, מברכת שומע תפילה ואילך הוא מזכיר את שמות שבעת כוכבי הלכת, עם שהוא משלב בזה (החל מברכת בונה ירושלים) גם שמות של קצת שערים משערי בית המקדש והר הבית. ראוי לציין בנקודה זו כתופעה מושגה את מיעוט הטיפול בקרובת טבת בענייני החנוכה. כיוצא בזה מועט מאוד הטיפול בענייני פורים באותו קטע מקרובת אדר שהגיע לידנו.

37 אבל אין הוא עקיב בזה לגמרי. בתוך רשימת השערים הוא מביא גם כינויים כלליים לבית המקדש כגון: 'מקום עין ולב'; 'תאים ואתיקים'; 'היכל יי'; 'ההר הטוב'.

38 הוא מוותר על כך בשלושת החדשים האחרונים, טבת שבט ואדר. באייר הוא מזכיר פסח שני, באלול עניין מעשרות, במרחשוון, שבו מתחילים לשאול על הגשמים, הוא מזכיר עניין גשמים. שבטי ישראל, אבני החושן, החודשים והמזלות נזכרים לצורכי עיטור בהרבה סוגי פיוט, כמפורסם.

[ו]

הקומפוזיציות ההולכות לפנינו מלמדות אותנו, שקדושת הי״ח פחות מגובשת ואחידה משחשבנו עד כה: אפילו גופה אינו עשוי עור אחד, אלא הוא מורכב משתי חוליות, שלוש הראשונות לחוד וחמש עשרה האחרונות לחוד. ואם כי לעתים אין הבדל גדול ובולט בין שתי החוליות, הנה בהרבה מקרים מתייחדות שלוש החטיבות הראשונות ייחוד מסויים, בהיקף המחרוזות, בשימוש (ליתר דיוק: בהעדר שימוש) בסיומות מקראיות, בתיכוף אותיות האקרוסטיכון בראשי הטורים, בשימוש חריג במילות הקבע ובסידור מרכיבי המבנים התימאטיים הטרומיים, במקומות שישנם כאלה[39]. אבל גם חוליית ההרחבה אינה חוליה אחת אלא לפחות שתים: קטע ההרחבה (והסילוק) לחוד, ופיוטי הקדושה לחוד. אף שני מרכיבים אלה נבדלים זה מזה הבדלה תבניתית ברורה כפי שראינו לעיל. מכאן שיש להתיחס בזהירות רבה ועקרונית להרכבי קדושתאות הי״ח הבאות אלינו בכתבי היד, כי ככל שהקשר בין חוליותיה של קומפוזיציה הדוק פחות, ועינינו הרואות כי בקדושתאות הי״ח אין הוא חזק ברוב המקרים, רבה יותר סכנת הפקעתן מהקשרן ונוחה יותר טלטולן אל מחוץ למקומן המקורי.

מעתה עלינו לשאול האם אכן כל הפיוטים הבאים להלן מתחת ידי פייטן אחד יצאו, והאם כולם אכן שייכים לסדרה אחת. לגבי קדושתאות ראשי החדשים צריך לומר שגם לבד מן החתימה האחידה הבאה בהן ברובן, מעידים גם כמה סימני תבנית נוספים שאכן מעשי ידי פייטן אחד הם. בכל אופן, מטבע החיתום ׳לעזר החזן חזק׳ החוזר בכל פיוטי הקדושה (חוץ מפעם אחת), אינו מטבע שגרתי, וקשה לשער ששני פייטנים בשם זה חתמו כך. החתימה ׳לעזר׳ במקום ׳אלעזר׳ מיוחדת גם היא למדי, ואם כי היא מופיעה לעתים, כפי שכבר צויין לעיל, בקרובות קיליריות (אמנם תמיד לצד חתימות מלאות שלו), אין היא שכיחה כלל[40].

אבל ספקות מסויימים קיימים בעניין זה ביחס לשתי קרובות; אחת מהן זו שלכסלו והשנייה זו שלטבת. הקדושתא לכסלו יוצאת דופן מכמה בחינות, אבל העיקרית שבהן היא הדרך הבלתי שגרתית שבה היא חתומה. כזכור, חתומה הקרובה הזאת ר ק בקטע השלישי שלה, ובצורה שונה מחתימות שאר קרובות ראשי החדשים: ׳אלעזר׳. פיוטי הקדושה שלה אינם נראים חתומים כלל[41], ולא זו בלבד, אלא שבסוף הקרובה, בחטיבתה האחרונה, מופיעה, בתום האקרוסטיכון האלפביתי, חתימה נוספת: ׳פינחס׳. יוצאת דופן היא גם שיטת האקרוסטיכון האלפביתי הנהוגה בפיוט הזה, כפי שכבר צויין לעיל. אמנם, יש בקרובה עוד כמה

39 כפי שראינו בסעיף הקודם, כל אימת שהפייטן מבקש לשלב נושאי קבע בקרובות אין הוא מתחיל בזה בראשית הפיוט אלא תמיד רק לאחר הקדושה.

40 עיין לעיל, הערה 20.

41 עיין על כך לעיל הערה 18.

דברים יוצאי דופן, אבל רובם יש כיוצא בהם פה ושם גם בשאר קרובות הסדרה. העובדה ששלוש הראשונות בקרובה הזאת מביאות 5 טורים למשל, חריג לגמרי בקרובות ראשי החדשים, אבל כך היה, כנראה, בקרובת החנוכה הראשונה (סימן יא), כפי שצויין לעיל. התתימה 'אלעזר' במקום 'לעזר' לא מצאנו כיוצא בה בקרובות ראשי החדשים, אבל בקרובת החנוכה הראשונה (שבאה אלינו בכתיבת ידו של ר' ישועה) בא בחתימת החטיבה השלישית 'אלעזר' ואחר כך בפיוטי הקדושה 'אלעזר החזן חזק', ואילו בקרובה השלישית מצאנו בפיוט השלישי 'אלעזר' ואחר כך בפיוטי הקדושה 'לעזר, לעזר חזק'. ואם כי לא מצאנו ללעזר בעל קרובות ראשי החדשים שיהא חותם בפיוט ג, הנה יש חתימה בפיוט זה (אמנם 'לעזר' ולא 'אלעזר') גם בקרובת טבת, וכן הוא, כאמור, בשלוש קרובות החנוכה גם כן: בראשונה ובשלישית 'אלעזר' ובשנייה 'לעזר'. פסוקי מסגרת אין בדרך כלל בקרובות ראשי החדשים, אבל גם בקרובת אלול יש, וגם שם לא רק בגוף הקרובה, אלא גם בקטע ההרחבה. אם כן אין בעצם פליאה אמיתית בקרובה הזאת לבד מהעדר מטבע החיתום בפיוטי הקדושה ותוספת התתימה 'פינחס' בסוף הקרובה. ניתן להוסיף עליהן עוד פליאה אחת בלבד: את זו שבסידור החריג של האקרוסטיכון האלפביתי.

מבין שלוש הפליאות הללו, הראשונה, כמובן, חמורה ביותר, שהרי קשה לשער שהפייטן שינה שינוי מהותי כל כך ממנהגו הקבוע בחיתום פיוטיו. אבל לאור מה שאמרנו לעיל על מורכבותן של קדושתאות הי״ח אפשר להעלות על הדעת שפיוטי הקדושה הבלתי חתומים הבאים בנוסח שלפנינו זרים הם והובאו לשמש כאן ממקום אחר, בין כדי להחליף מטעם איזה שהוא את קטעי הקדושה המקוריים (שהיו חתומים אם כן 'לעזר החזן חזק') ובין להשלים את הקרובה לאחר שפיוטי הקדושה המקוריים שלה (שהיו חתומים כנ״ל) נשרו בשלב משלבי גלגוליה. התופעה איננה בבל ייראה בפייטנות, וכבר יש לנו גם קדושתאות י״ח המתנועעות בלי פיוטי קדושה, וגם כאלו שהתתימה הבאה בפיוט ג שלהן סותרת את זו הבאה בהן בפיוטי הקדושה[42].

42 שתי התופעות הן תוצאות של תהליך אחד. אמירתם של פיוטים לעיטורי קדושת העמידה היתה בעייתית במקומות שונים ובתקופות שונות, והיו קהילות שהעדיפו לוותר עליה. הרצון שלא לפגוע בנקודה הזאת בנוסחאות הקבע הביא בודאי גם להשמטת פיוטי ט (כלומר של פיוטי הקדושה) מסופי הקדושתאות הגדולות, וזאת בתקופה קדומה ביותר, כמפורסם. עיין על כך במאמריי לנוסחה הקדום של קדושת העמידה, סיני, סג (תשכ״ח), עמ' רנט ואילך, ועיונים בבעית תפקידם הליטורגי של סוגי הפיוט הקדום, תרביץ, מ (תשל״א), עמ' 50 ואילך. השמרותם של קטעי הקדושה בקדושתאות הי״ח היא תופעה מפליאה, ועדיין לא הגענו לפשרה. בנקודה הזאת יש לקחת בחשבון פרט נוסף והוא, שקדושתאות הי״ח מכוונות לעולם לעטר קדושה ארץ ישראלית, כלומר קדושה של חמשה פסוקים, בעמידה של שחרית, והרכב זה לא התאים לאותן קהילות, בבליות או ארץ ירשאליות 'מתוקנות', שנהגו לומר קדושה של שלושה פסוקים בלבד בעמידות של שחרית. מפני טעמים אלה הושמטו לעתים, אמנם:

החתימה 'פינחס' הבאה בסוף הקרובה אין לדעת מה פשרה. האם היא יעודה להצטרף ל'אלעזר' שבקטע השלישי? האם היא חתימה עצמאית שאינה מתיחסת לקודמתה, ובאה לציין, כנהוג אצל קצת פייטנים, שם של אדם אחר שהפייטן חפץ ביקרו? או שמא החליף הפייטן החותם 'פינחס' את קטעי הקרובה החל מן החוליה השנייה (מברכת האל הקדוש ואילך) וחתם את שמו על החלק שחיבר? והנה כבר העיר זולאי על קיומו של פייטן בשם אלעזר בר פינחס[43], אבל בפיוטים שנמצאו לנו חתומים בשמו עולה החתימה במטבע ברור, ואילו כאן אין 'בר', ובין שם ה'אב' לשם ה'בן' מפריד שטח גדול מדי[44].

קשה, כמובן, להכריע בסבך הזה. בכל זאת נראה לי שאי אפשר לצרף את שתי החתימות שבקרובה זו, ואם כן אין ליחס את הקומפוזיציה לאלעזר בר פינחס. אם אכן עשויה קרובתנו עור אחד, יש ליחסה לפייטן ששמו אלעזר. החתימה 'פינחס' הבאה בסוף היא לפי זה או מסוג החתימות הנוספות הבאות, כנזכר לעיל, למען הכבוד, או חתימה 'פיראטית' של מעבד או של חזן מאוחר יותר[45].

לא לעתים קרובות, פיוטי הקדושה, ואתם גם יחד, בדרך כלל, כל קטעי ההרחבה, מכמה העתקות. אותן העתקות לקויות 'הכריחו' מעתיקים אחרים, שרגילים־היו אצל הצורות הקלאסיות, השלמות, למלא את הלקוי בקטעי פיוט זרים. על קדושתאות י"ח המופיעות בכ"י מן הגניזה בלא קטעי הרחבה ובלא פיוטי קדושה העירותי במאמרי לתפוצתן של קדושות העמידה והיוצר וכו' הנ"ל, תרביץ, לח (תשכ"ט), עמ' 262 הערה 26, ועיין גם בסמוך, בהערה 44. על פיוטי קדושה שחתימתם סותרת את חתימת פיוטי ג עיין אצל מ' זולאי, ידיעות המכון וכו', ה, עמ' קכג. ועיין עוד להלן הערה 48.

43 עיין ידיעות המכון וכו' כרך א הנ"ל, עמ' 152, וכרך ה הנ"ל, עמ' קמז. בשני המקומות מדבר זולאי גם בקרובה הנדונה כאן.

44 חשובה ביותר, לשם השוואה, קדושת הי"ח לחנוכה של אלעזר בר פינחס, שקטעים ממנו שרדו בכ"י ט"ש H 2/14. קרובה זו מביאה קטע שלישי כפול בהיקפו (פעמיים ארבעה טורים) התום 'אלעזר חזק' ולא ראיתי תופעה זו מעולם בקדושתאות י"ח. החתימה הארוכה 'אלעזר בר פינחס חזק' משולבת בראש טורי ג במחרוזות גוף הקרובה, מברכת האל הקדוש ואילך. אחרי אות ת שבסוף הקרובה אפשר שחתום עוד: 'הלל'. יש בכתב היד קטע הרחבה וסילוק, אבל פיוטי קדושה אין. כל הפרטים הללו מדברים בשם מסורת יוצאת דופן קצת, ואולי מאוחרת יותר. הם שונים מכל מקום מפרטי התבנית של קרובתנו אנו. אבל צריך לומר שהלשון של קרובת אלעזר בר פינחס קרובה למדי אל לשון קרובתנו.

45 דוגמה זהה לחלוטין למתרחש כאן עולה מתוך קדושת י"ח לסוכות החתומה בפיוטי הקדושה שלה 'יוחנן הכהן בירבי' (כ"י מוצרי V.136), אבל במחרוזת האחרונה שלה (כ"י ט"ש Misc. 10/112) היא חתומה 'אלעזר'. נראה לי שהמחרוזת המביאה בקרובתנו את החתימה 'פינחס' נושאת על עצמה עקבות של הרחבה לצורך החתימה הנוספת, ואפשר שהנוסח המקורי שלה לא הכיל שום חתימה ולשונה היה בערך כך:

ונתעודד תאיר ברוב רחמיך
יהמו עלינו רחמיך
בכסלו נהל לבית מאויך תמימיך
והשמיענו ויהי כנהר שלומך.

המלים שנוספו לצורך החתימה בולטות בפגיעתן במשקל־הטורים ובלשונם.

השאלה אם 'אלעזר' בעל הפיוט הזה הוא 'לעזר' שבכל שאר הקרובות שבסידרה אינה ניתנת להכרעה. מה עוד שסגנון הפיוט מתעתע במעיין, כי תחילת הקומפוזיציה (עד לפיוטי הקדושה) נראית כתובה בלשון שונה, קשה יותר מזו הנהוגה בשאר קרובות הי״ח שלפנינו, ואילו חלקה השני, דוקא זה החתום 'פינחס', קרוב בסגנונו אל שאר הקרובות; אפילו קצת לשונות משותפים יש בינו לבינן[46]. למרות זאת נראה לי כי ר' אלעזר אחר כאן; ר' ישועה בירבי נתן או מעתיק אחר לפניו, שילבו בסדרה, כך נראה לי, קרובה של משורר אחר. הקרובה המקורית שלסדרה אבדה להם כנראה משום סיבה איזו שהיא.

הקרובה לטבת, קרובת חנוכה וראש חודש, לא הגיעה לידנו בהעתקת ר' ישועה, ואם כי מצאנוה חתומה גם בחטיבתה השלישית 'לעזר' וגם בפיוטי הקדושה 'לעזר החזן חזק צריך לפקפק אם הפיוט לר' לעזר בעל שאר הקרובות הוא, ואם אכן הוא שייך לסדרת פיוטי ראשי החדשים שלנו. ראשית תמיהה יש לתמוה על הילוכה הצנוע של הקרובה, כי לכאורה ראש חודש טבת הוא המיוחס שבין ראשי החדשים, וראוי היה, בתוך סדרה של קדושתאות י״ח לראשי חדשים, לטיפול מועדף. אבל באמת זו קומפוזיציה מצומקת ועלובה, ושאר הקרובות שמסביבה נכתבו בתשומת לב גדולה יותר[47]. אין צריך לומר ששלוש קרובות החנוכה המצורפות לסדרה זו בסופה, אף על פי שאין הן קרובות של ראש חודש, מפוארות ממנה בשיעור ניכר. מפתיע גם העדר דבקותה של הקרובה בנושאה הטבעי, כי אין בה באמת דיון בעניין החנוכה אלא בסילוק בלבד, ואין כך מנהג שאר הקרובות, כפי שראינו לעיל. יוצאת דופן לחלוטין העובדה שאין שימוש בקרובה הזאת בסיומות מקראיות, ובאף אחת מחוליותיה, והרי ראינו שבכל שאר הקרובות שבסדרה אין הדבר כן. גם האלפבית של הקרובה בגופה (כל אות ג פעמים בדרך כלל, בראש טורים א, ג, ד) מופלה מן הנהוג בשאר פיוטי הסדרה. פליאה נוספת היא זאת: כפי שכבר נאמר לעיל נזכרים בקרובתנו, לאחר הקדושה, חדשי השנה, שבטי ישראל והמזלות (אחר כך גם כוכבי הלכת וקצת שערים משערי בית המקדש). והנה עניינים אלה באים גם בקרובת מרחשוון, אבל השבטים נזכרים שם בסדר

46 השווה למשל 'חסונים על לב חתומים' (ט' 65), כנגד 'חתומה על לב' (ג, 22), 'חדש הדר סיון לחתומים' (ט, 43), 'ושימם על לב כחותם' (י, 47); 'זרויים יכנס למסיבם' (ט' 98), כנגד 'זרויים ואבודים אגור' (ב, 28), 'זרויים יבואו מכל גבוליים' (ז, 46); ובעיקר: 'בכסלו אגור מארבע זרע תמיכך' כנגד 'זרויים ואבודים אגור' (ב, 28 הנ״ל); וכן 'מודים כנאגרו מכל גבוליים' (יא, 29). השימוש בפעל 'אגור' בהקשר זה אינו שכיח.

47 השווה למשל את הטיפול בנושאי הקבע בקרובת טבת, לטיפול המקביל בקרובת מרחשוון. עדיפותה של קרובת מרחשוון בולטת לעיין, לא רק בכך שיש בה נושא נוסף (אבני החושן) שאין לו זכר בקרובת טבת, אלא גם בלשונה ובסגנונה המפוארים יותר. בקרובת מרחשון באות גם הסיומות המקראיות בארגון נאה והן פותחות כולן במלת 'אשרי' או במלה אחרת משורש זה, בעוד בקרובת טבת אין סיומות מקרא כלל.

אחר[48]. ואם כי אין פייטנים מקפידים תמיד בעניינים כאלה, מכל מקום קשה לכלכל הבדלה כזאת בקטעים השייכים לסדרה אחת.

ערעור נוסף בא לנו לפיוט ממקום חוסנו: פיוטי הקדושה הבאים בו, ספק אם הם פיוטי הקדושה האותנטיים שלו, כי הקטע הראשון שבהם 'חדש לחם הפנים' (טורים 23—26) בא כלשונו וכצורתו גם בקרובת אייר (ט' 19—22); אמת, שני הקטעים הנוספים שם שונים*[48a]. אבל כל שלושת הקטעים, בקצת שינויים בלתי חשובים ובהשמטת מלת הקבע 'בחנוכת', מופיעים בכ"י ט"ש H 11/46 בקדושת י"ח לראש חודש שתחילתה 'חדש אות ישע ליפה וברה' המיוחסת בכה"י בכותרתה ל'ר' אלעזר אלכסן'[49], ואם כן הם ספק שייכים לכאן, ספק לשם, ספק לקרובה אחרת שאיננה לפנינו עוד. אבל צריך לומר שקשה לשער שפיוטי הקדושה שלנו אותנטיים דווקא שם, כי כל הקרובה ההיא אינה אלא צירוף מקטעי קרובה שונים: ג הראשונות שלה לקוחות מקרובת ר"ח של פינחס שתחילתה 'חדש אור יפה וברה'[50]; פיוט ההרחבה שלה וכן גם הסילוק מופיעים בקרובת ראש חודש אנונימית שתחילתה 'חדש איווי ואשיחה בו' (כ"י ט"ש H 5/1 10), פיוטי הקדושה מופיעים, כאמור, גם בקרובה שלנו, ואילו ההמשך שם (אם כי לא נותרו ממנו אלא טורים ספורים) הוא כנראה עיבוד של קרובת ראש חודש אחרת של פינחס, אשר חלקים ממנה באים בכ"י אוכספורד 2721/7 f.65 ('...שיר עשירי לפניו יתחדש'). לפיכך נראה לי שקרובת טבת שלפנינו אכן לר' לעזר היא, כי מלבד שפיוטי הקדושה נראים לי אותנטיים בה, גם אין נראה לי שניתן להתעלם מן החתימה הבאה בה בפיוט ג. גם לשון הפיוט מזכירה לעתים קרובות את המצוי לפנינו בשאר הפיוטים, ובהקבלות בולטות למדי[51]. ואולם נראה לי כי הקרובה לא כוונה להשתלב בסדרה שלפנינו, אלא נכתבה בהקשר אחר, צנוע יותר.

48 בקרובת מרחשוון בא בנימין אחרי זבולון; ואילו בקרובת טבת הוא בא בסוף. אפשר שהשינוי קשור בהבאתם בקרובת מרחשוון גם של שמות אבני החושן.

*48 ידוע מנהגם של פייטנים קדומים לעשות שימוש כפול בקטעי פיוט מסויימים בקומפוזיציות שונות שחיברו לעיטורם של מעמדים ליטורגיים דומים. וכבר ציינתי מקרה מקביל בפייטנותו של הקילירי, בסיני, סג (תשכ"ח), עמ' לה ואילך.

49 פיענוח המלה האחרונה מפוקפק וכן גם משמעה. אפשר שהיא תעתיק ערבי משובש של 'החזן'. בנוסח כתב יד זה פתיחת פיוט־הקדושה הראשון היא: 'חדש את לחם הפנים', והחתימה העולה מן הטורים היא אם כן 'אלעזר' ולא 'לעזר'. מכאן כנראה גם נוסח היחוס של הכתובת.

50 נדפסה בידי א' מרמרשטיין בהצפה לחכמת ישראל ו, עמ' 52. חלק ראשון ממנה נדפס גם בספרי שירת הקודש העברית בימי הביניים הנ"ל, עמ' 208 ואילך. על הקרובה הזאת עיין גם דברי זולאי בידיעות המכון וכו' ה, עמ' קכז סימן כט, ל.

51 השווה: 'בחנוכת גבעתה נגיה' (37), כנגד 'גבעתך תיסד בהר הקודש' (א, 32) הכינוי בלתי שגרתי; 'דישון אייר' (39), כנגד 'טללי דישונים' (ב, 57; ו, 81); 'חדש... לחתומים' (43), כנגד 'חתומה על לב' (ג, 32), 'ושימם על לב כחותם' (י, 47); 'בחנוכת חופתה' (57) כנגד 'חופת בנימין' (ב, 36), 'חופת חדריך' (שם 51), 'שלום חופה' (יג, 78) והכינוי אינו שכיח. ובעיקר: יוכרע צדקנו במאזניים (61), שיש לה מקבילה מדוייקת בסימן ז, 79: יוכרע בצדקו במאזניים; והשווה גם ו, 100: ועל נגיד יכרע משקלו.

[ז]

אישוש שייכותה של הקרובה לטבת לר' לעזר החזן חשוב במיוחד, לפי שבכל הקורפוס הזה אין שום אחיזה לקביעת תקופת פעילותו אלא בקרובה האחת הזאת, ואלמלא אנו נאחזים בה, אין לנו על ר' לעזר שום ידיעה כלל[52]. בקרובת טבת זו, בט' 75 אומר הפייטן: 'חדש מידת שבט, ומנגעיו להחדילי', ואין לטור הזה שום מובן אלא אם נאמר שהוא רומז לנגע ריש השביעי המפורסם, שנתחולל בכ"ג בשבט ושלוכרו נקבע צום בארץ ישראל[53]. נראה לי ברור שהפייטן אכן רומז לצום הזה ואם כן חי לאחר המאורע. יש לפנינו אפוא תאריך a quo חשוב, היא שנת הרעש (749), ונראה לי שנצדק אם נניח שהפייטן חי ופעל במאה התשיעית, אולי במחציתה הראשונה. קשה להעלות על הדעת עוצמת יצירה כזאת בתקופה מאוחרת יותר.

אין ספק בכך שהפייטן בן מנהג ארץ ישראל היה וכנראה בן ארץ ישראל ממש. הקרובות מיוסדות על הנוסח הארץ ישראלי של העמידה, ומלבד שהן מביאות קדושות־עמידה ארץ ישראליות, גם אין באף אחת מהן תיקון פיוטי לברכת את צמח דויד[54]. גם העובדה שהפיוטים הועתקו ברובם על ידי ר' ישועה, שהיה בעצמו

52 למרות הנטייה הקיימת במחקר לראות בכל 'אלעזר' החתום על פיוט קדום את אלעזר בירבי קיליר, איני חושב שניתן להעלות על הדעת שסדרת הקומפוזיציות ההולכת לפנינו של הקילירי היא. מלבד שהלשון והסגנון נראים מאוחרים ומלבד שקשה להעלות על הדעת תפוצה גדולה כל כך של סוג קדושתאות הי"ח בימי הקילירי, גם אין שום דמיון כלל בין קדושתאות הי"ח הקיליריות הידועות לנו לבין אלו הנדפסות כאן. גם החתימה התכופה 'לעזר' במקום 'אלעזר' לא תיתכן אצל הקילירי, גם אם מצאנו אצלו, לצד שאר צורות חתימותיו, גם 'לעזר'. התוספת 'החזן' הבאה במטבעות החיתום של קרובותינו גם היא נראית לי בלתי אפשרית בקביעות כזאת בפיוטים קיליריים. אמנם התיבה 'חזן' מצטרפת לחתימותיהם של פייטנים קדומים, ונראה שכבר היא מופיעה בפיוט של יניי (השווה במאמרי פיוט ליניי חזן על משמרות הכהונה, סיני, סד [תשכ"ט], עמ' קעו ואילך, והדשות בנושא המשמרות בפיוטים, ספר דב סדן, ירושלים תשל"ז, עמ' 279 ואילך); היא באה לפחות פעמיים גם בפיוטים קיליריים (עיין במאמרי לעניין המשמרות בפיוטים, סיני, סב [תשכ"ח], עמ' קמז; שבעתא קילירית לשבת זכור, שתחילתה 'ויקח המן איוי ביד לבוש' חתומה 'אלעזר בירבי קיליר החזן', באה בכ"י אוכספורד 2714/9), אבל אלה מקרים חריגים.

53 על הרעש והצום שנקבע לזכרו עיין מ' מרגליות, תעודה חדשה על צום הרעש, תרביץ, כט (תש"ך), עמ' 339. פיוטים (יוצר וקרובת י"ח) לצום הזה פרסם מ' זולאי בידיעות המכון כרך ג הנזכר, עמ' קנו ואילך. הצום רשום בכמה לוחות־תענית שעלו מן הגניזה, עיין למשל בנדפס מעזבונו של מ' מרגליות, הלכות ארץ ישראל מן הגניזה, ירושלים תשל"ד, עמ' קמב. רמז לסביבת הפייטן הקרובה נקלט אולי גם מפיוט ז ט' 51 עיי"ש בביאור.

54 אני ער, כמובן, לעובדה שסימנים אלה אינם מכריעים לחלוטין, כי דגמי קרובה ארץ ישראליים שימשו גם את פייטני חוץ לארץ. אבל אין זה נראה לי קרוב שפייטן בן הו"ל במאה התשיעית הקדיש מרץ גדול כל כך לעיטור תפילותיהם של ראשי חדשים, כי כידוע, ימי ראשי חדשים היו נכבדים בעיקר בעיני בני א"י. ועוד שלא

חבר בסנהדרי ארץ ישראל ואיש ארץ ישראל, מוכיחה, שהטכסטים שייכים למסורת הפייטנית של בני ארץ ישראל.

הפיוטים מובאים להלן ככתבם וכלשונם בכתבי היד, על פי צילומים השמורים במכון לתצלומי כתבי יד עבריים שליד בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים. חובה נעימה לי להודות למכון הנזכר ולספריות שכתבי היד המקוריים שמורים בהן על עזרתם הנדיבה ועל הרשות שהואילו להעניק לי להדפיס את הטכסטים דלהלן. הניקוד הוא, כמובן, שלי.

ראינו עדיין הוכחה הותכת שבני קהילות בבליות אמרו קדושה מורחבת (עם פסוקי קריאת שמע) בעמידות של שחרית, למרות מה שכתב בזה ר"נ וידר, בתרביץ, מג (תשל"ד), עמ' 46 ואילך. ואין להביא ראיה מקרובת ר' יעקב בן דוגש שנזכרה לעיל בהערה 17 שיש בה קדושה ארץ־ישראלית, כי אין אנו יודעים על פייטן זה מאומה, ואם כי סביר שמוצאו היה מצפון אפריקה, אפשר שעלה לארץ או שימש קהילה של בני א"י במצרים. גם הזכרת צום הרעש על ידי ר' לעזר בפיוטו מוכיחה שבן א"י היה, כי הצום לא היה נהוג בחו"ל. וכן נראה לי מוכח גם מהעדר הזכרת הלל בקרובות ראשי החדשים, שנראה מזה כי במקומו של ר' לעזר לא אמרו הלל בר"ח, וזה מנהגם של בני א"י בלבד.

[א. מתוך קדושת י״ח לראשי חודש ניסן]

— — — — — — —
גַּלֵּה פְּדוּת עַם נִבְזֶה
גְּדֻלְךָ לְהַבִּיעַ וּלְבַשֵּׂר הַחוֹדֶשׁ הַזֶּה

ככ<תוב> ויאמר יי אל משה ואל אהרן (שמ׳ יב: א) ונא<מר> החודש הזה (שם שם: ב) ונא<מר> כה אמר יי אלהים בראשון (יח׳ כט: יז) ונא<מר> ראשון לציון (יש׳ מא: כז) ונא<מר> ואתה קד<וש> אל נא

חי<דוּשׁ> אוֹתוֹת נִיסֶיךָ
בְּעֵינֵימוֹ שָׂרוּ עֲמוּסֶיךָ
בְּנִי<סָן> גִּידַעְתָּה גּוֹי מַכְעִיסֶיךָ
דָּרַכְתָּה בַּיָּם סוּסֶיךָ

חִידּוּשׁ הוֹדָיוֹת הִנְעִימוּ לְהַלְלֶךָ
וּבְרוֹב עַם הֵפִיקוּ לְחַלָּךְ
בְּנִי<סָן> זֶמֶר וְהַלֵּל מַבִּיעִים לְגַדְלֶךָ
חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ

חי<דוּשׁ> טַעַם לֶקַח טוֹב
יִדַּעְתָּה לְמַמְתִּיקֵי זֶמֶר בְּחֵיךְ טוֹב
בְּנִי<סָן> כְּוֻנְסוּ אָהֳלֵי מַה (מה) טּוֹב
לְהַלֵּל וּלְהוֹדוֹת לַיָּיָ כִּי טוֹב

חי<דוּשׁ> מוֹפֵת זֶה אֵלַי
נִסִּין וִישׁוּעוֹת כֵּן לַחֲזוֹת לִי
בְּנִי<סָן> שִׂישׂ וְשִׂמְחִי וְגִילִי
עָנָה דוֹדִי וְאָ<מַר> לִי

כ״י אוכספורד 2706/8, דף 15 ואילך. 3 **חידוש**: **את חידוש**. / 4 **שרו**: **ראו**. **עמוסיך**: **כינוי לישראל** (ישעי׳ מו:ג). / 6 **דרכתה** וכו׳: **חב׳ ג:טו**. / 7 **הנעימו**: **בשעת יציאת מצרים**. / 8 **הפיקו**: כמו: הפיקו זמר ושיר. **לחלך**: **לחלות פניך**. / 10 **חצות** וכו׳: **תה׳ קיט:סב**. / 11 **טעם** וכו׳: דברי תורה. / 12 **יידעתה**: **הודעת**. **למתמתיקי** וכו׳: **לישראל**. / 13 **אהלי מה טוב**: ישראל, על פי במ׳ כב:ה. / 14 **להלל** וכו׳: **על פי דהי״ב ה:יג**. / 15 **מופת** וכו׳: **חידוש מופתי הקב״ה**. / 16 **לחזות**: **להראות**. / 18 **ענה** וכו׳: **שה״ש ב:ו**. / 19 **כפין ונם**: **כמו**

חי〈דוש〉 פְּדוּת כְּפָץ וְנָם
צָמְחָה כְּהַיּוֹם לַהֲמוֹנָם
בְּנ〈יסָן〉 קָרֵיב שֵׁנִית לְמַעַנְךָ וְלֹא לְמַעֲנָם
רֹאש〈וֹן〉 לְצִיּוֹן הִנֵּה הִנָּם

חי〈דוש〉 שִׁיר תְּהִלָּתֶךָ
שׁוֹרְרִים בְּזֶמֶר לְחַלּוֹתֶךָ
בְּנ〈יסָן〉 תְּנַחֵם תְּמָתְךָ וַאֲיוֹמָתֶךָ
תְּבִיאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתֶךָ

ובכן

נַחֲלָתֶךָ וְצֹאן מַרְעִיתֶךָ
וַאֲחוֹתֶךָ וְרֵעָיָתֶךָ
הָקֵם לָהֶם בְּרִית שְׁבוּעָתֶךָ
וְהֵטִיב לָהֶם טוֹב שְׁמוּעָתֶךָ
לָשׁוּשׂ וְלִשְׂמוֹחַ בְּשִׂמְחַת גְּבָעָתֶךָ

גְּבְ〈עָתֶךָ〉 תְּיַסֵּד בְּהַר הַקּוֹדֶשׁ
וְנַאֲמִירְךָ בַּקּוֹדֶשׁ
וְנַאְדִּירְךָ בַּקְ〈דֶשׁ〉
בַּעֲדַת אַנְשֵׁי קוֹ〈דֶשׁ〉
מְקַדְּשֵׁי עִיבּוּר כָּל חוֹדֶשׁ
מַעֲרִיצִים בַּקְ〈וּדֶשׁ〉
– – – – – – – –

[ב. מתוך קדושת י״ח לראש חדש אייר]

— — — — — —
תַּצְמִיחַ לָנוּ לְבֶן שְׁנַיִם
תְּהִלָּתֶךָ לִשְׁנוֹת בְּעוֹלָמוֹת שְׁנַיִם

שהבטיח (הקב״ה). / 20 **צמחה**: שב אל 'פדות'. **כהיום**: בניסן. / 22 **ראשון** וכו': יש' מא:כז. / 26 **תביאמו** וכו': שמ' טו:יז. / 27 **נחלתך** וכו': כינויים לישראל. / 30 **טוב**: נראה לי כינוי לקב״ה, ור״ל והטיב להם, טוב, את שמועתך. / 31 **גבעתך**: כינוי לביהמ״ק (שה״ש ד:ו).

כ״י אוכספורד 2727/5 דף 34 ואילך. 1 **לבן שנים**: המשיח שהוא משבט יהודה (בר' מט:יב). /

ובכן

אֶחָד אַתָּה וְאֵין לְךָ שֵׁנִי
חָשַׁקְתָּה אוֹם שְׁפְתוֹתֶיהָ כַּשָּׁנִי
וְנַעֲרִיצְךָ אֲחוֹרַנִּי וְרִאשׁוֹנִי
יִשְׁעֲךָ לְהָחִישׁ בְּקִידּוּשׁ הַחוֹדֶשׁ הַשִּׁינִי

ח⟨וֹדֶשׁ⟩ הַשֵּׁ⟨נִי⟩ יְהִי סִימָן טוֹב
וְגַם נָעִים כְּלֶקַח טוֹב
בְּאֶרֶץ שְׁמֵינָה וּדְשׁוּנָה בַּטּוֹב
תֵּת לָמוֹ חֵלֶק טוֹב
וְלָעוֹלָמִים שָׂכָר טוֹב
הַצְמִיחַ לָמוֹ מְבַשֵּׂר טוֹב
לְהוֹשִׁיבֵם בְּמַה נָּעִים וּמַה טּוֹב

ט⟨וֹב⟩ יִדְרְשׁוּךָ
בַּשָּׁוְוקִים וּבָרְחוֹבוֹת יְבַקְשׁוּךָ
לְעוֹלָם לֹא יִטְּשׁוּךָ
יְפָאֲרוּךָ וְנֵזֶר יַלְבִּישׁוּךָ
וְיַעֲרִיצוּךָ וְיַקְדִּישׁוּךָ

ככ⟨תוב וקרא⟩

חֹדֶשׁ לֶחֶם הַפָּנִים
עֲרִיכָתוֹ נַחַז כְּמִלְּפָנִים
זֶמֶר יַבִּיעוּ לְךָ מְרוֹבְעֵי פָּנִים
רָצוֹא וָשׁוֹב כְּחַיּוֹת וְאוֹפַ⟨נִּים⟩

לעומתם

חֹדֶשׁ הַר הַקּוֹדֶשׁ
חֲנֻיַּת צִיּוֹן עִיר הַק⟨דֶשׁ⟩

2 **לשנות**: ללמוד ולהכריז. **בעולמות שנים**: בעולם הזה ובביאת המשיח. / 4 **אום** וכו׳: כנסת ישראל; על פי שה״ש ד:ג. / 5 **אחורני** וכו׳: כינוי לקב״ה. / 9 **באריץ** וכו׳: יורד לטור הבא. / 13 **במה** וכו׳: בשבת אחים גם יחד (תה׳ קלג:א). / 14 **טוב**: כינוי לקב״ה. / 15 **בשווקים** וכו׳: בכל מקום (שה״ש ג:ב). / 19 **לחם הפנים**: ר״ל את בית המקדש. / 21 **מרובעי פנים**: **החיות** (יח׳ א:ו). / 22 **רצוא** וכו׳: שם שם:יד. / 24 **חניית**: מלת ׳חדש׳ יורדת לשמש גם טור זה. /

זֶרַע קוֹדֶשׁ וּמַטַּע קו⟨דֶשׁ⟩
נֶשֶׁף וָשַׁחַר גַּיַּחְדָּךְ מַלְכִּי בַּקו⟨דֶשׁ⟩

פעמים

חַדֶשׁ חוֹמַת יְרוּשָׁלַם
זְרוּיִם וַאֲבוּדִים אֱגוֹר לָהּ מִכָּל גְּבוּלַיִם
קוֹבַעַת כּוֹס כְּמוֹ מָצַת בְּכִכְּפָלַיִם
שְׁתֵּי גֶּחָמוֹת לְהַשְׁמִיעָהּ בְּכִכְּפְלֵי כִּכְּפָלַיִם

להיות

חַדֶשׁ גְּאוֹן יַעֲקֹב
וְשֵׁם חָדָשׁ לְנָווֹךְ תְּקוֹבּ
בְּאֵיֵּר תַּעֲקוֹר מֶנּוּ לֵב הֶעָקוֹב
וְהִקְדִּישׁוּ אֶ⟨ת⟩ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב

ב⟨רוך⟩ האל

חַדֶשׁ דְּבִיר וּכְבוֹד שְׁכִינָה בּוֹ לְהַזְמִין
וְחוֹפֵף בּוֹ בָּאוּ בְּחוּפַּת בְּנְיָמִין
בְּאִ⟨יֵּר⟩ תַּדְרִיכֵנוּ דֶּרֶךְ יָמִין
יָהֵב חָכְמָתָא לְחַכִּימִין

ב⟨רוך⟩ חונן

חַדֶשׁ בֵּית הַשַּׁאֲבָה
הַט אוֹזֶן פֶּלֶל לְהַקְשִׁיבָה
בְּאִ⟨יֵּר⟩ תְּהַדֵּר בּוֹגְדָה וּמְשׁוּבָה

25 זרע : ר״ל: ואז אנו, זרע קודש וכו׳. / 26 מלכי בקודש: תה׳ סח:כה. / 28 אנור : אסוף, כנס. לה: נוסף בגליון. / 29 קובעת וכו׳: שיעורו: כמו שמצתה בכפלים את קובעת כוס התרעלה (ירׄ נא:יז), כלומר כמו שלקתה בכפלים. / 30 שתי וכו׳: כך תנוחם בכפלי כפלים, והוא יתר על דברי האגדה באיכה רבה, סוף פרק א. / 32 ושם וכו׳: על פי ׳ש׳ סב:ב. / 34 והקדישו וכו׳: ׳ש׳ כט:כג. / 35 וכבוד: אולי צ״ל: כבוד. / 36 וחופף וכו׳: על פי דב׳ לג:יב: לבנימין וכו׳ חופף עליו כל היום. ו׳חפת בנימין׳ נראה כינוי לביהמ״ק, שהיה בחלקו של בנימין, ור״ל חופף בדבירך את אלה שיבואו לבית המקדש. ולפי זה אולי צ״ל: באים. / 37 דרך ימין: בדרך נכונה ומיושרת. / 38 יהב וכו׳: דנ׳ ב:כא. והוא כאן לשון פנייה אל הקב״ה. / 39 בית השאבה: את בית המקדש. והטור לקוי בראשו כמוכח על פי הא״ב. ואולי צ״ל: חדש הוד בית השאבה. / 41 בוגדה ומשובה: כינויים לישראל, על פי

הֲשִׁיבֵנוּ יְיָ אֵלֶיךָ וְנָשׁוּבָה

ב〈רוך〉 הרוצ〈ה〉

חַדֵּשׁ וְעֻזְּרֵנוּ מְקוֹדָשׁ שִׁלַּח
וּזְכֹר בְּרִית מְפַצֵּל לַח
45 בְּאֹ〈יָּיר〉 תָּחוֹן אוֹם רַקָּתָה כְּפֶלַח
כִּי אַתָּה יְיָ טוֹב וְסַלָּח

ב〈רוך〉 המרבה

חַדֵּשׁ זְבוּל וְכוֹנֵן בְּנוֹרָאוֹת
וַעֲשֵׂה עִמָּנוּ לְטוֹבָה אוֹת
בְּאֹ〈יָּיר〉 תַּעֲשֶׂה גְּדֹלוֹת וְנִפְלָאוֹת
50 גּוֹאֲלֵנוּ יְיָ צְבָא〈וֹת〉

ב〈רוך〉 גואל

חַדֵּשׁ חֻפַּת חֲדָרֶיךָ
תְּשׁוֹבֵב בָּהּ צֹאן עֶדְרֶיךָ
בְּאֹ〈יָּיר〉 תְּחַדֵּשׁ בְּרִית לְבָחוּרֶיךָ
רְפָאוּת תְּהִי לְשָׁרֶךָ

ב〈רוך〉 רופא

55 חַדֵּשׁ טִיעַת שַׁאֲנַנִּים
יֶוְפִי עֲרוּגַת שׁוֹשַׁנִּים
בְּאֹ〈יָּיר〉 תַּטְעִימֵם טַלְלֵי דְשׁוּנִים
כְּנַמְתָּה וְשִׁלַּ〈מְתִּי〉 לָכֶם אֶת הַשָּׁנִים

ב〈רוך〉 מברך

יר׳ ג:ח. / 42 **השיבנו** וכו׳: אי׳ ה:כא. / 43 **ועזרנו** וכו׳: תה׳ כ:ג. / 44 **וזכר: מנוקד כך** בכה״י. **מפצל לח**: יעקב אבינו (בר׳ ל:לז). / 45 **אום** וכו׳: ישראל (שה״ש ד:ג). / 46 **כי** וכו׳: תה׳ פו:ה. / 47 **חדש** וכו׳: שיעורו: חדש וכונן זבול, בנוראות. / 48 **ועשה** וכו׳: תה׳ פה:יז. / 50 **גואלנו** וכו׳: יש׳ מז:ד. / 51 **חופת חדריך: את בית מקדשך.** / 54 **רפאות** וכו׳: מש׳ ג:ח. / 55 **טיעת שאננים**: כמו: נוה שאנן (יש׳ לג:כ), והוא כינוי לבית המקדש. ואולי הכוונה לנטיעותיהם של ישראל, כלומר לארץ ישראל. / 56 **יופי** וכו׳: כיוצא בטור הקודם. / 57 **תטעימם**: תעניק להם (לנטיעה ולערוגה), תרווים. **טללי**: הי׳ תלויה בין השיטין בכה״י. **טללי דישונים**: טללים שמדשנים אותם. וכן להלן פיוט ו, ט׳ 81. / 58 **כנמתה**: כמו שהבטחת. **ושלמתי** וכו׳: יואל ב:כה. / 59 **יפה נוף: את ירושלים**

חַדֵּשׁ יְפֵה נוֹף וּבוֹ הָרְאֵינוּ נֵס
מֵי הַיָּם כַּנֵּד כּוֹנֵס
בְּאֹ〈יֶר〉 תּוֹשִׁיעֵנוּ מִנּוֹף וּמִתַּחְפְּנֵס
נִדְחֵי יִשְׂ〈רָאֵל〉 יְכַנֵּס

ב〈רוך〉 מקבץ

חַדֵּשׁ כּוֹנֵן מִקְדָּשׁ כֵּס מִשְׁפָּט
כִּי שָׁמָּה יָשְׁבוּ כִסְאוֹת לְמִשְׁפָּט
בְּאֹ〈יֶר〉 תְּכַנְּסֵם לְעֵמֶק יְהוֹשָׁפָט
כִּי יֵ אוֹהֵב מִשְׁ〈פָּט〉

ב〈רוך〉 אוהב

חַדֵּשׁ לֶהָבָה לִמְנַאֲצִים
יַתְמוּ מִתַּחַת לֵיצִים
בְּאֹ〈יֶר〉 תְּלַהֲטֵם כְּהַסָּקַת קוֹצִים
בְּמִדּוּרַת אֵשׁ וְעֵצ〈ים〉

ב〈רוך〉 מכניע

חַדֵּשׁ מְקוֹם מִקְדָּשׁ לְךָ נִרְשָׁם
וְעוֹד מֶנּוּ לֹא נֶאֱשָׁם
בְּאֹ〈יֶר〉 תְּמַלֵּט בְּחִירֶיךָ וְעוֹד לֹא תִטְשָׁם
בָּטַח וְשַׁאֲנַן נֵשֵׁב שָׁם

ב〈רוך〉 מבטח

חַדֵּשׁ נִישָּׂא בְּהָרִים הָרָמִים
וְנוֹצֵל מִמְּצוּדִים וַחֲרָמִים

(תה׳ מח:ג). / 60 **מי** וכו׳: על פי תה׳ לג:ז. / 61 **מנוף** וכו׳: מבין אומות העולם (יר׳ ב:טז). / 62 **נדחי** וכו׳: תה׳ קמז:ב. / 63 **כונן** וכו׳: כמו: וכונן. **מקדש כס משפט**: **לפי שבית** המקדש היה גם מקום הסנהדרין. / 64 **כי שמה** וכו׳: תה׳ קכב: ה. / 65 **לעמק יהושפט**: ליום הדין האחרון (יואל ד:ב). / 66 **כי יי**: תה׳ לז:כח. / 67 **להבה**: גיהנם. / 68 **מתחת**: מעל פני האדמה. / 69 **כהסקת קוצים**: כאש קוצים. בכה״י כתוב ׳כחמקת׳ ומתוקן בידי הסופר בגליון. / 70 **במדורת** וכו׳ : על פי יש׳ ל:לג. / 71 **לך נרשם**: שנקבע למושב לך. / 72 **נאשם**: נהיה שוממים, מלשון למען יחרבו ויאשמו (יח׳ ו:ו), גם עדרי הצאן נאשמו (יואל א:יח). / 74 **בטח** וכו׳: על פי מש׳ א:לג. / 75 **נשא** וכו׳: בית המקדש; על פי יש׳

בְּאֹ〈יֶר〉 תְּנַהֲלֵינוּ מָלֵא רַחֲמִים
עַל הָרֵי בְּשָׂ〈מִים〉

ב〈רוך〉 אלהי

חַדֵּשׁ שִׂמְחַת עוֹלָם לְמַעַן תִּיוָּרֵא
לְשַׁמַּע בַּמִּדְבָּר קוֹל קוֹרֵא
בְּאֹ〈יֶר〉 תִּשְׂמַח צִיּוֹן וְגִילָה בְּתוֹכָהּ תִּשָּׁרֵא
כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא

ב〈רוך〉 שומע

חַדֵּשׁ עִירְךָ וַעֲבוֹדַת זְבוּלֶךָ
וְיכוֹן מִזְבַּחֲךָ לְמוּלֶךָ
בְּאֹ〈יֶר〉 תְּעַטְּרֵינוּ מְשׂוֹשׂ גִּילֶךָ
עוֹלוֹת מֵיחִים אַעֲלֶה לָךְ

אלהינו 〈ברוך שאותך〉

חַדֵּשׁ פִּינוֹת הָהָר הַטּוֹב
וְנִמְצָא חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב
בָּאֹ〈יֶר〉 תְּפַדֵּינוּ וְתַרְבֵּינוּ לְטוֹב
וְנֹאמַר הוֹדוּ לַיְיָ כִּי טוֹב

ב〈רוך〉 הטוב

חַדֵּשׁ צָהֳלַת גִּילִי
חֲסִין יָהּ בְּשִׁמְךָ הַדְגִּילִי
בְּאֹ〈יֶר〉 צַוֵּה בְּרָכוֹת לְהַנְחִילִי
אוֹ יַחֲזֵק בְּמַעֲוִי יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם לִי

ב〈רוך〉 עושה

ב:ב. / 76 ונוצל: אולי צ״ל: ונצל. / 78 **על הרי** וכו׳: שה״ש ח:יד. / 79 **למען תיורא:** תה׳ קל:ד. / 80 לשמע: להשמיע. **במדבר** וכו׳: על פי יש׳ מ:ג. / 81 **תשמח:** אפשר שיש לנקד בפיעל. / 82 **כי ביתי** וכו׳: יש׳ נו:ז. / 86 **עולות** וכו׳: תה׳ סו: טו. / 87 **ההר הטוב:** על פי דב׳ ג:כה. / 88 **ונמצא** וכו׳: על פי מש׳ ג:ד. / 90 **הודו** וכו׳: תה׳ קיח:א ועוד. / 94 **או יחזק** וכו׳: יש׳ כז:ה.

[ג] י ח לסיון

אֲחַדֵּשׁ אֶרֶשֶׁת שָׂפָה בַּנְּעִימִים
וְתַגִּיחַ אוֹרִים בְּמַזַּל תְּאוֹמִים
בְּסִיָן אִידַּרְתָּנוּ בְּדָת מַאֲרֶכֶת יָמִים
גּוֹנַנְתָּנוּ כְּאָב בָּא בַ〈יָּמִים〉

ב〈רוך〉 מגן

〈אָ〉חַדֵּשׁ בְּרָכוֹת בְּפֶה וּבְלָשׁוֹן
לְבוֹרֵא מֵרֹאשׁ מָרוֹם מֵרֵאשׁוֹן
בְּס〈יָן〉 בּוֹנַנְתָּנוּ דָּת נִפְתֶּרֶתה בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן
הַחַיֵּה בְּטַל נְצוּרֵי כְּאִישׁוֹן

ב〈רוך〉 מחיה

אֲחַדֵּשׁ גְּדוּלָה לְקָדוֹשִׁי
גּוֹדֶל לִשְׁמוֹ הַפְרִישִׁי
בְּסִיָן גְּזֵירוֹתֶיךָ בְּפַלְּשִׁי
גַּשְׁתִּי לְסִינַי בַּשְּׁלִישִׁי

ככ〈תוב〉 בחדש השלישי לצא〈ת〉 (שמ׳ יט:א) ונא〈מר〉 הלא כתבתי לך ש〈לישים〉 (מש׳ כב:כ) ונא〈מר〉 ואתה ק〈דוש〉 אל נא

אֲהַלֵּל לְאוֹרִי וְיִשְׁעִי
בְּדִיבּוּר וּבְקוֹל שַׁוְעִי
בְּס〈יָן〉 גָּשׁ עַל בְּרָכַיִם לְשַׁעְשְׁעִי
דִּיבְּרוֹתָיו לְהַשְׁמִיעִי

כ״י הנ״ל דף 37 ואילך. 1 **ארשת שפה**: מהלל (תה׳ כא:ג). / 2 **ותגיה**: ותאיר. **כמזל תאומים**: בחודש סיון שמזלו תאומים. / 3 **אידרתנו**: פיארתנו. **בדת** וכו׳: בתורה (מש׳ ג:טז), לפי שהתורה ניתנה בסיון. / 4 **כאב** וכו׳: כשם שגוננת על אברהם (בר׳ כד:א). / 6 **מראש**: מלפני בריאת העולם; לפי שבית המקדש (׳מרום מראשון׳) נברא בין הדברים שנעשו קודם לבריאת העולם (פסחים נד ע״ב ובמקבילות). **מרום מראשון**: כינוי לבית המקדש (יר׳ יז:יב). / 7 **בוננתנו**: לימדתנו. **נפתרתה**: צ״ל כנראה: נפתרת. ועיין גם להלן פיוט ד ט׳ 27. **בשבעים לשון**: לפי שהתורה ניתנה בשבעים לשון; השווה שמ״ר כח:ו: קול אחד נחלק לז׳ קולות והם נחלקין לע׳ לשון. / 8 **נצורי כאישון**: ישראל (דב׳ לב:י). / 10 **גודל**: כמו: בגודל. ואולי הוא במקום: לגודל שמו הפרישי, בשיכול מלים. / 11 **גזירותיך בפלשי**: בלמדי חוקיך ומשפטיך. / 15 **גש**: הקב״ה. **על ברכים** וכו׳: לפנק אותי על ידי

הוֹפִיעַ מִשְׁמֵי שִׁבְעָה
וְשִׁימְעַנִי קוֹלוֹת שִׁבְעָה
בְּסִ〈יָן〉 זָרַח לְסִינַי אוֹתִי לְהַשְׁמִיעָה
חֻקּוֹת לָחוֹק לְסוֹף שְׁבוּעִים שִׁבְעָה

טְלָאִים אֲשֶׁר בְּנוֹף נִמְכָּרִים
יְדִידִים הַנִּזְכָּרִים
בְּסִ〈יָן〉 כִּינֵס לִשְׁמוֹ בִּיכּוּרִים מְבוֹכָּרִים
לְהַקְדִּישׁ מִנְחַת בִּיכּוּרִים

מֵאֵת שֵׂעִיר טָפְחוֹ
גֵּרֵשׁ פָּארָן וְהַדִּיחוֹ
בְּסִ〈יָן〉 סָע לְסִינַי לְשַׁמְּחוֹ
עַל כָּל הָרִים רוֹמְמוֹ וְהִצְלִיחוֹ

פִּיקּוּדִים יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב
צִוּוּר הִנְחִיל לְבָרֵי לֵב
בְּסִ〈יָן〉 קִיבַּלְנוּ טוּבֵי לֵב
רְחָבָה מִנִּי יָם חֲתוּמָה עַל לֵב

שַׁדַּי מֵעוֹלָם מַחֲשָׁה
שְׁבָטָיו הִבְטִיחַ כְּשִׁעִירִים עֲלֵי דֶשֶׁא
בְּסִ〈יָן〉 תִּרְגֵּל מָוְפְּדִים מֵעוֹל קָשֶׁה

שנתן לי את התורה (ללשון השווה יש׳ סו:יב). / 18 **קולות שבעה**: עיין ביאור לט׳ 7. / 19 **זרח לסיני**: ללשון השווה דב׳ לג:ב. / 20 **לסוף**: וכו׳: חמישים יום לאחר הפסח, כלומר בשבועות. / 21 **טלאים**: כינוי לישראל. **בנוף**: במצרים. **נמכרים**: משועבדים. / 22 **ידידים הנזכרים**: ישראל שהקב״ה זכר בריתו למענם (שמ׳ ו:ה). והטור נראה חסר תיבה אחת. / 23 **ביכורים מבוכרים**: כינוי לישראל, והוא לפי שבסיון חל חג הביכורים. / 24 **להקדיש**: נ״ל: להקדיש למענם או להם, מנחת ביכורים, כלומר את התורה. / 25 **מאת** וכו׳: מיוסד על הפסוק בדב׳ לג:ב: יי מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן, ור״ל: **כבר** בזרחו משעיר טיפח הקב״ה את ישראל כדי שיקבלו את התורה. / 26 **גירש** וכו׳: מיוסד על הדרשה שלפיה הציע הקב״ה את התורה לאו״ה ולא קיבלוה, והיא נדרשת מן הפסוק הנ״ל בדב׳ לג:ב, בע״ז ב ע״ב. **פארן**: צ״ל: פארן. הטור לקוי בראשו כמוכח מן הא״ב. / 28 **רוממו והצליחו**: את הר סיני. / 29 **פיקודים** וכו׳: תה׳ יט:ט. / 31 **טובי לב**: שמחים. / 32 **רחבה מני ים**: את התורה (איוב יא:ט). **חתומה על לב**: על פי שה״ש ח:ו. / 33 **מעולם** וכו׳: יש׳ מב:יד. / 34 **הבטיח**: הושיב לבטח. **כשעירים** וכו׳: על פי דב׳ לב:ב. /

תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה

ובכן

מֹשֶׁה קִיבֵּל תּוֹרָה מִסִּינַי
אֲשֶׁר אַלְפַּיִים נִצְפְּנָה בְּמְעוֹנַיי
בְּתוּלָה בּוֹגֶרֶת בְּמַצְפּוּנַיי
מִשְׁתַּעְשַׁעַת בְּסִיחַ עִינְיָנַיי
מְשַׁמַּחַת לֵב מְאִירַת עֵינַיי

עֵינַ⟨יי⟩ נֶהֱרוּ בְּאוֹרָה
וְלִבִּי שָׂמַח בְּנֵירָה
וְרָעֲשָׁה אֶרֶץ בַּעֲבוּרָהּ
וְזֶה חוֹדֶשׁ הֵפִיצָה מַאֲמָרָהּ
וְעָנָיו דִּיבְּקָה וְחִיבְּרָהּ

וְחִי⟨בְּרָה⟩ בְּטָהֳרָה וּבְקָדוּשָׁה
וּקְהִלַּת יַעֲקֹב מוֹרָשָׁה
וּבְקוֹלוֹת וְלַפִּידִים דְּרוּשָׁה
בְּהִיתְחַתְּנָהּ אֶרֶץ רָעֲשָׁה
וַעֲמוּדֶיהָ נִתְגָּעֲשָׁה
זֶרַע קוֹדֶשׁ יוֹדוּ לְהַעֲרִיץ וּלְהַקְ⟨דִּישׁ⟩
וּלְשַׁלֵּשׁ נוֹעַם קְדוּשָׁה

ככ⟨תוב וקרא זה אל זה⟩

אֶחַדֵּשׁ לֵיקַח אֲמָרִים
עוֹז וְנֶזֶר אַלְבִּישׁ לַנֶּאְדָּר בְּאַדִּירִים

35 **תרגל**: ניהל בעדינות. / 36 **תורה** וכו׳: דב׳ לג:ד. / 37 **משה** וכו׳: משנה אבות א:א. / 38 **אשר** וכו׳: כי התורה נבראה אלפיים שנה קודם שנברא העולם והיתה צפונה בשמים (בר״ר א:א). / 39 **בתולה** וכו׳: התורה היתה בתולה שנתבגרה בסתר. / 40 **משתעשעת**: היא היתה שעשועים לפני הבורא קודם עד שלא נברא העולם; על פי מש׳ ח:ל, והוא המקרא הנדרש באגדה הנ״ל. **בסיח עינייני**: כמו: בסיח עניינים, כלומר בפלפול של דברי תורה. / 41 **משמחת** וכו׳: והיא מאז משמחת לב וכו׳. על פי תה׳ יט:ט. / 46 **ועניו**: משה (במ׳ יב:ג). **דיבקה וחיברה**: נ״ל כמו: דבק בה ונתחבר אליה. / 48 **וקהלת** וכו׳: דב׳ לג:ד. / 49 **ובקולות** וכו׳: על פי שמ׳ כ:טו. / 50 **בהתחתנה**: ביום נתינתה; וכך תענית ד:ח ביום חתונתו — זה מתן תורה. אבל אפשר שצ״ל: בהינתנה. **ארץ רעשה**: על פי תה׳ סח:ט, והוא נדרש למתן תורה. / 52 **זרע קודש**: ישראל. / 54 **ליקח אמרים**: דברי

בְּסִיָּן זָרַח מֵעִיר גִּיבּוֹרִים
רוֹמְמוּת אַפָּאֲרֵנוּ כְּיִיחוּד שְׁמוֹ מְפָאֲרִים

לעומתם

אֲ〈חַדֵּשׁ〉 הוֹדוֹת וְהַלֵּל
חוֹסֶן וְמִירוֹת נְמַלֵּל
בְּסִ〈יָּן〉 זֶה אֲיָלוֹת מְחוֹלֵל
נֵצַח אֲיֵי חֲדָנוּ תָּמִיד יוֹם וָלֵיל

פעמים

אֲ〈חַדֵּשׁ〉 חֵיךְ בְּנֹעַם
זֶמֶר בְּטוּב טַעַם
בְּסִיָּן קוֹלוֹת שִׁבְעָה רִיעַם
אַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת מִכָּל עָם

ל〈היות〉 ל〈כם〉 ל〈אלהים〉

אַחֲדֵשׁ גַּהַץ גְּדוּלוֹת
לְקוֹל מְחוֹלֵל אַיָּלוֹת
בְּסִ〈יָּן〉 גִּידְלוּהוּ בְּאַהֲבַ כְּלוּלוֹת
וְאַ〈תָּה〉 קָ〈דוֹשׁ〉 יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת

ב〈רוך〉 האל

אֲחַ〈דֵּשׁ〉 דָּבָר בְּוֹאת מוּדַעַת
לְלַמֵּד לָאָדָם דַּעַת

שיר ופייטות. / 55 **לנאדר באדירים**: לקב״ה. / 56 **מעיר גיבורים**: מן השמים (מש׳ כא:כב; והוא נדרש למתן תורה). / 57 **כייחוד** וכו׳: כמלאכים המפארים יחוד שמו. / 60 **זה** וכו׳: את הקב״ה המחולל בקולו אילות (תה׳ כט:ט). / 62 חיך: דיבור של שיר. / 64 **קולות שבעה**: עיין לעיל ביאור לט׳ 7. / 65 **אתם** וכו׳: על פי שמ׳ יט:ו. / 66 **גהץ**: לשון אור ושמחה ותשוקה (מ׳ זולאי, עיוני לשון בפיוטי יניי, ידיעות המכון לחקר השירה העברית, ו, עמ׳ קעט). / 67 **לקול** וכו׳: למי שקולו מחולל איילות, והוא כיוצא בט׳ 60 בסמוך. / 68 **באהב כלולות**: באהבה גדולה (על פי ירי ב:ב). / 69 **ואתה** וכו׳: ואמרו לו בלשון זו. והוא מקרא בתה׳ כב:ד. / 70 **בזאת מודעת**: בקרב הארץ (יש׳ יב:ה). / 71 **ללמד**

בְּסִ֨〈יָן〉 דִּיבֵּר וְהַכֹּל נִבְעַת
אַתָּה הָרְאֵ֨〈תָ〉 לָדַעַת

ב〈רוך〉 חונן

אֲחַ֨〈דֵּשׁ〉 הוֹדָיָה בְּקוֹל
75 לַמַּשְׁמִיעִי בְּסִינַי קוֹל
בְּסִ֨〈יָן〉 הִרְעִים וְרָעֲשׁוּ מוֹסָדוֹת מִקּוֹל
וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּה בְּק〈וֹל〉

ב〈רוך〉 הרוצה

אֲ֨〈חַדֵּשׁ〉 וִידוּי לְסוֹלְלָה
וּבְזֶמֶר לְשִׁמְךָ אֲסַלְסְלָה
80 בְּסִ֨〈יָן〉 וְנוֹעַם נָמָה לְשִׁמְךָ סְגֻלָּה
וְאַתָּה נָשָׂא〈תָ〉 עֲוֹן חַטָּאתִי סֶלָה

ב〈רוך〉 המרבה

אֲ֨〈חַדֵּשׁ〉 זֶמֶר לְאֵל עוֹלָם
מַרְעִישׁ עַמּוּדֵי גֵיא וּמְחוֹלְלָם
בְּסִיָן זִימְרוּךָ בָּנִים בְּהִילוּלָם
85 אַ〈תָּה〉 יְיָ אָבִינוּ גּוֹאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם

ב〈רוך〉 גואל

אֲ֨〈חַדֵּשׁ〉 חוֹסֶן זְמִירוֹת לְיָהּ אֵלִי
אֱלֹהִים יְיָ חֵילִי
בְּסִיָן חִשְׁקִי וְסִבְלִי
90 וְאַ〈תָּה〉 חָשַׁקְתָּה נַפְשִׁי מִשַּׁחַת בְּלִי

ב〈רוך〉 רופא

וכו׳: על פי תה׳ צד: י. / 73 **אתה** וכו׳: דב׳ ד:לה. / 77 **ואתה** וכו׳: דב׳ ל:ח. / 78 **לסוללה:** מלשון סולו לרוכב בערבות (תה׳ סח:ה). / 80 **ונועם** וכו׳: נראה שהפייטן הטיל את מלת הפתיחה של הטור לסוף השורה הקודמת, וכאן ר״ל: ישראל (׳סגולה׳) אמרה דברי נועם לשמך, כלשון הפסוק שבסמוך. / 81 **ואתה** וכו׳: תה׳ לב:ה. / 83 **גיא**: הארץ. / 85 **אתה יי** וכו׳: יש׳ סג:טז. / 86 **זה אלי**: שמ׳ טו:ב. / 88 **אלהים** וכו׳: על פי חב׳ ג:יט. / 89 **חשקי וסבלי:** כינויים לקב״ה, והם יורדים לטור הבא. **וסבלי:** מנוקד כך בכה״י. / 90 **ואתה** וכו׳: יש׳ לח:יז.

[ד. מתוך קדושת י״ח לראש חודש תמוז]

– – – – – –

אֲשֶׁר מִמְּךָ נָתַתָּה לוֹ

ב〈רוך〉 מחיה

יְחִו〈דַּשׁ〉 גִּיל לַשּׁוֹשַׁנָּה
אֲשֶׁר בְּאַף נִיתְעַשְּׁנָה
בְּתַ〈מּוּז〉 גַּלֵּה שְׁכִינָה לִישִׁינָה
כְּחָז נָבִיא כְּבוֹדְךָ בְּשִׁלְשִׁים שָׁנָה

ככ〈תוב〉 ויהי בש〈לשים〉 שנה (יח׳ א:א) ונא〈מר〉 ואתה
ק〈דוש〉 אל נא

אֲסוֹף חֶרְפָּה וְתוֹכָחוֹת
בַּשַּׂר הַצָּלָה וּרְווּחוֹת
בְּתַ〈מּוּז〉 גָּבְרוּ עָלֵינוּ חֲמִשָּׁה אֲנָחוֹת
דְּחָקוּנוּ וְעָצְמוּ בּוֹ צְוָוחוֹת

הַיּוֹם עָנִיו בְּשִׁבְתּוֹ בָהָר
וְיָמִים אַרְבָּעִים הָיָה בָהָר
בְּתַ〈מּוּז〉 זָרַז הוֹרִיד לוּחוֹת גַּבַּהּ
חָרָה אַפּוֹ וַיְשַׁבְּרֵם תַּחַת הָהָר

טָמֵא אִיווֵי וְהֶקִיפוֹ כְּהַצְמִיד
יוֹקֵשׁ עָוֹלוֹ עָלַי הִתְמִיד

כ״י אוכספורד 2705/17 דף 57 ואילך. 1 **אשר** וכו׳: אין פסוק כזה במקרא, ואין ספק שצ״ל: [חיים] שאל ממך נתתה לו או [בטל חיים] שאל וכו׳, והוא מקרא בתה׳ כא:ה. / 2 **לשושנה**: לישראל (שה״ש ב:א). / 3 **ניתעשנה**: ננזפה; מלשון **עד מתי עשנת** בתפילת עמך (תה׳ פ:ה). / 4 **לישנה**: לכנסת ישראל (שה״ש ה:ב). / 5 **כחז** וכו׳: כמו שראה. **בשלשים שנה**: רומז ליחזקאל א:א, המובא בסמוך. וזו נבואה שנתנבא יחזקאל בתמוז. / 8 **חמשה אנחות**: הם חמש הפורענויות שאירעו את אבותינו ביו״ז בתמוז, על פי המשנה בתענית ד:ו. והפייטן הולך ומונה אותן בסופי המחרוזות הבאות. / 10 **עניו**: משה (במ׳ יב:ג). / 12 **זרז**: נזדרז. **הוריד**: אולי צ״ל: והוריד. **גהר**: לשון קריאה והשמעת קול (זולאי, ידיעות המכון וכו׳ ו, קפ). והכוונה ללוחות (של) מאמר ה׳. / 13 **חרה** וכו׳: לפי שביו״ז בתמוז נשתברו הלוחות (תענית ד:ו). / 14 **טמא**: האויב. **איווי והקיפו**: את בית המקדש

בְּתַ⟨מּוּז⟩ כְּוֹתְתוּ אֶצְעָדָה וְצָמִיד
לְעֵת בָּטַל הַתָּמִיד

מְמָרוֹם אֵשׁ בּוֹ הִבְעִיר
נֶחְפְּזוּ רַב וְגַם צָעִיר
20 בְּתַ⟨מּוּז⟩ סַעַר הִסְעִיר
עֲרָכָיו בְּסוּפָה הִיזִיר וְהָוְבְקָעָה הָעִיר

פְּרִי בִטְנִי אִיבֵּד וְשִׁיכַּל
צוֹרְרִי בָּשָׂר וַעֲצָמוֹת אָכַל
בְּתַ⟨מּוּז⟩ קָרַב עָרַךְ וַיּוּכַל
25 רָץ וְהֶעֱמִיד צֶלֶם בַּהֵיכָל

שָׁבַר גְּאוֹן עוֹז וַעֲטָרָה
שִׁינָּה דָּת שִׁבְעִים לָשׁוֹן פִּתּוּרָה
בְּתַ⟨מּוּז⟩ חָר וְהִגְלָה צְנִיעָה וּסְתוּרָה
תּוֹעֵיבוֹת הִכְנִיס וְשָׁרַף אֶת הַתּוֹרָה

ובכן

30 הַתּוֹרָה נִשְׁמַע בְּצִיּוֹן
בְּשַׁאֲגַךְ קוֹל מְצִיּוֹן
וְנֹאמַר קוּמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן

וסביבתו. **כהצמיד**: כשנצמד אליהם והטיל עליהם מצור. / 16 **כותתו** וכו׳: נשתברו עדיי. / 17 **לעת** וכו׳: כי בי״ז בתמוז בטל התמיד. / 18 **ממרום וכו׳ על פי איכה א:יג.** / 20 **נחפזו**: לשון מהומה ובהלה (השווה דב׳ כ:ג וכד׳). / 21 **ערכיו** וכו׳: נ״ל לשון מערכה, כלומר: מחנותיו. **בסופה היזיר**: כנראה על פי איוב לז:ט: מן החדר תבוא **סופה** ו**מזרים** קרה. ור״ל: פרש (׳הזיר׳) מחנותיו בסערת קרב. **והבקעה העיר**: השלישי בתוך הדברים שאירעו את אבותינו בי״ז בתמוז על פי המשנה הנ״ל. / 22 **איבד**: הנושא: צוררי שבטור הבא. / 25 **והעמיד** וכו׳: פורענות רביעית של י״ז בתמוז. / 26 **שבר**: עדיין הנושא: צוררי (ט׳ 23). **גאון עוז**: **את כבודי**. / 27 **שינה** וכו׳: עבר על מצוות התורה. **דת שבעים לשון** וכו׳: עיין לעיל פיוט ג ט׳ 7. / 28 **חר**: נגד האקרוסטיכון. אולי צ״ל: **תר**. **צנועה וכתורה**: כינויים לישראל. ׳סתורה׳ על פי שה״ש ב:ד: יונתי . . . בסתר המדרגה. / 29 **תועיבות הכנים**: נראה חוזר ללא צורך על עניין ט׳ 25. **ושרף את התורה**: פורענות חמישית של י״ז בתמוז. / 30 **התורה** וכו׳ : בביאת המשיח. / 31 **בשאגך** וכו׳: על פי יואל ד:טז. / 32 **קומו** וכו׳: על

צי〈ון〉 אַל יֵרָפוּ יָדַיִךְ
הִתְפָּאֲרִי עוֹז בְּגָדַיִךְ
כִּי טוֹבִים דּוֹדַיִךְ
חָגִי חַגַּיִךְ עָלַי לְקַרַּת מוֹעֲדַיִךְ
וְאֵלַיִךְ יֵלְכוּ כָּל בּוֹגְדַיִךְ
יֵי צְבָאוֹת יָגֵן בַּעֲדַיִךְ

עָדַיִךְ יוּחַשׁ גְּדוֹלוֹת וְנוֹרָאוֹת
נִסִּים וְנִיפְלָאוֹת
יוּעַשׁ עִמָּךְ לְטוֹבָה אוֹת
וְיִתַּמּוּ כָּל הַתְּלָאוֹת
וְיַעֲלוּ מִצָּפוֹן וּמִיָּם עַם צְיִבָאוֹת
וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ בְּחֵיל צְיִבָאוֹת
קָ〈דוֹשׁ〉 קָ〈דוֹשׁ〉 קָ〈דוֹשׁ〉 יֵי צְבָא〈וֹת〉

ככ〈תוב וקרא זה אל זה〉

יְחוֹדַשׁ לֵב לְיוֹנָה פּוֹתָה
עֵת מֵרָחוֹק תְּעוּפֶינָה לְמָקוֹם אִיוּיתָה
זֶה יִתְּנוּ לָךְ מְלוּכָה כִּי לְךָ יָאֲתָה
רֶגֶן יָפִיקוּ כְּנוֹשָׁאוֹת כֵּס בַּעֲמִיתָה

לעומתם

יְחוֹדַ〈שׁ〉 הוֹד לַאֲבִילִים
חוּץ לְגִבּוֹלָם כְּבוּלִים

פי יר׳ לא:ה. / 34 **התפארי** וכו׳: כמו: בעוז בגדייך. והלשון על פי יש׳ נב:א. / 35 **כי** וכו׳: על פי שה״ש ד:י. / 36 **חגי** וכו׳: על פי נחום ב:א. / 37 **ואליך** וכו׳: על פי יש׳ ס:יד. / 38 **יי** וכו׳: על פי זכ׳ ט:טו. / 39 **יוחש**: כמו : יוחשו. או במקום: יחיש. / 41 **יועש** וכו׳ על פי תה׳ פו:יז. / 43 **ציבאות**: איני יודע להלום את הכתיב המשונה, וכן הוא גם בטור הבא. / 46 **יונה פותה**: ישראל (הוש׳ ז:יא). / 47 **תעופינה**: היונים. והלשון על פי יש׳ ס:ח. **למקום אויותה**: לבית המקדש. / 48 **זה**: כינוי לקב״ה. **כי לך יאתה**: על פי יר׳ י:ז. / 49 **כנושאות כס** וכו׳: כחיות הנושאות את כסא הכבוד. **בעמיתה**: כשהם ערוכים זה

זֶמֶר בְּפִימוֹ מְיַחֲדִים וּמְמַלְּלִים
נוֹרָא תְּהִלּוֹת מִי כָמוֹךָ בָּאֵלִים

פעמים

יְחִו〈דַּשׁ〉 חֵירוּת לְאַנְחָתִי
זְמַן תְּעוֹרֵר אַהֲבָתִי וְנֶחָמָתִי
קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי
וְנֹאמַר הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי

ל〈היות〉 ל〈כם〉 ל〈אלהים〉

יְחִו〈דַּשׁ〉 גִּיל וְשׂוֹשׂ לְבֵית חַיֵּינוּ
וּכְמֵאָז לְתוֹכוֹ נְחֵינוּ
בְּתַ〈מּוּז〉 גְּבֹהִים עַל כֹּל יַגְבִּיהֵנוּ
כִּי קָדוֹשׁ יְיָ אֱלֹהֵינוּ

ב〈רוך〉 האל

יְחִו〈דַּשׁ〉 דּוֹהַר מְאִירַת עֵינַיי
מִמֶּרְחַקִּים יְצַפּוּ הֲמוֹנַיי
בְּתַ〈מּוּז〉 דָּבַק שׂוֹכְרִי מְעוֹנַיי
כִּי אֵל דֵּיעוֹת יְיָ

ב〈רוך〉 חונן

יְחִו〈דַּשׁ〉 הוֹד לְדָתוֹתֶיהָ מִכָּל עַם מְשׁוֹנָה
וּתְעוֹרֵר אַהֲבַת אוֹם אֲנִי יְשֵׁינָה
בְּתַ〈מּוּז〉 הַשְׁמִיעַ גִּיל לְשׂוֹשַׂנָּה

לעומת זה. / 53 **נורא** וכו׳: שמ׳ טו:יא. / 55 **זמן**: בעת. / 56 **קומי לך** וכו׳: שה״ש ב:י. / 57 **הנה** וכו׳: יש׳ יב:ב. / 61 **כי קדוש** וכו׳: תה׳ צט:ט. / 62 **דוהר**: לשון גאות וגובה גדולה ורוממות (זולאי, ידיעות המכון וכו׳, ו, קפ). **מאירת עיניי**: כאן כינוי לבית המקדש. / 63 **יצפו**: את הדוהר הנ״ל. / 64 **דבק** וכו׳: איני יודע להלום את הטור. וע״ל לפרש: נצמד (׳דבק׳) אויבי (׳שוכרי׳) למעוניי. ו׳שוכרי׳ לפי זה מלשון תער השכירה בישעיה ז:כ. ומלת ׳שוכרי׳ מנוקדת בשי״ן שמאלית בכה״י. / 65 **כי** וכו׳: שמ״א ב:ג. / 66 **לדתותיה** וכו׳: כמו: לבדתותיה. כלומר לישראל המשונה בדתותיה מכל עם (אס׳ ג:ח). / 67 **אום**

כִּי אָשׁ⟨יב⟩ אֶת שְׁבוּת הָאָ⟨רֶץ⟩ כְּבָרִאשֹׁנָה

ב⟨רוך⟩ הרוצה

יְחָו⟨דַּשׁ⟩ וָיָקִים בְּרִית זְכֹרוֹן מָלַח
חוֹק אֲשֶׁר נכרית לנישתלח
בְּתַ⟨מּוּז⟩ וַעֲיֵד לְךָ אוֹם רַקָּתָה כְּפֶלַח
כִּי אַתָּה יְיָ אֵל טוֹב וְסַלָּח

ב⟨רוך⟩ המרבה

יְחָו⟨דַּשׁ⟩ זְכוּת לְבֵית יַעֲקֹב
בְּחַדֶּשְׁךָ לָהּ לֵב הָעָקוֹב
בְּתַ⟨מּוּז⟩ וְאֶת הָוּגַד בְּיַעֲקֹב
כִּי פָּדָה יְיָ אֶת יַעֲ⟨קֹב⟩

ב⟨רוך⟩ גואל

יְחוֹדַּשׁ חֲנִינָה לְקָהָלָךְ
מִכָּל צַד אוֹתָם בְּהַקְהִילָךְ
בְּתַ⟨מּוּז⟩ חוֹלָה תְרַפֵּא בְמִילּוּלָךְ
כִּי אַעֲלֶה אֲרוּכָה לָךְ

ב⟨רוך⟩ רופא

יְחוֹדַּשׁ טוֹבָה לְבָרוּכֶיךָ
זֶרַע מְבָרְכֶיךָ
בְּתַ⟨מּוּז⟩ טַעַם תָּפִיק לְמְבָרְכֶיךָ
כִּי בָּרֵךְ אֲבָרֶכְךָ

ב⟨רוך⟩ מברך

וכו׳: ישראל (שה״ש ה:ב). / 68 לשושנה: לישראל (שה״ש ב:א). / 69 כי וכו׳: יר׳ לג:יא. / 70 ברית וכו׳: במקום: זכרון ברית מלח (השווה דהי״ב יג:ה). כלומר יבנה בית המקדש ויחודשו הקרבנות. / 71 נכרית לנישתלח: איני יודע לפרש. ואולי הוא משובש וצ״ל: חוק אשר נכרת ונישתלח, והוא על פי יואל א:ט: הכרת מנחה ונסך מבית יי. ובכה״י כתוב: ונישלח, והת׳ נוספה בגליון. / 72 וועד: הועד לך. אום וכו׳: ישראל (שה״ש ד:ג ועוד). / 73 כי וכו׳: תה׳ פו:ה. ובמקרא ליתא ׳אל׳. / 77 כי פדה וכו׳: יר׳ לא:י. / 81 כי אעלה וכו׳: יר׳ ל:יז. / 84 טעם: דיבור. / 85 כי ברך וכו׳: בר׳ כב:יז. /

יְחָו〈דַּשׁ〉 יֶשַׁע לַיּוֹשֶׁבֶת עֲגוּמָה
אֲשֶׁר כַּחוֹתָם עַל לִבֵּךְ חֲתוּמָה
בְּתַ〈מּוּז〉 יְקֻבְּצוּ נְפוּצִים בְּיָד רָמָה
כִּי אֲבִיאֲנוּ אֶל הָאֲ〈דָמָה〉

ב〈רוך〉 מקבץ

יְחָו〈דַּשׁ〉 כָּבוֹד לְזֻקָנַיי
בַּהֲקִימְךָ עַל מִשְׁמְרוֹתָם כּוֹהֲנַיי
בְּתַ〈מּוּז〉 בְּשָׁפְטְךָ תוֹצִיא לָאוֹר דִּינַיי
כִּי אֱלֹהַי מִשְׁ〈פָּט〉 יָיְ

ב〈רוך〉 אוהב

יְחָו〈דַּשׁ〉 לְזֵידִים אֵשׁ לְהַוְמֵם
לָעַד טִירָתָם לְהַשְׁמֵם
בְּתַ〈מּוּז〉 לַהֵט בְּאַפְּךָ וְתַשְׁמִימֵם
כִּי הַחֲרֵם תַּחֲרִימֵם

ב〈רוך〉 מכניע

יְחָו〈דַּשׁ〉 מְקוֹם בֵּית מְנוּסִי
וְשָׁם נִקְרָא יָיְ נִיסִּי
בְּתַ〈מּוּז〉 מַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתַיי מַחְסִי
כִּי אַתָּה יָיְ מַחְסִי

ב〈רוך〉 מבטח

יְחָו〈דַּשׁ〉 גֵּר מְשִׁיחֲךָ בְּצִיבְיוֹן
וְשׁוֹנְאָיו תַּכְחִיד כְּחוֹרֵב בְּצִיּוֹן
בְּתַ〈מּוּז〉 נַקֵּשִׁיב וְנַחֲזֵ בְּרֵאָיוֹן
כִּי נִיחַם יָיְ צִיּוֹן

ב〈רוך〉 אלהי

87 **כחותם** וכו׳: על פי שה״ש ח:ו. / 88 **יקובצו** וכו׳: שיעורו: יקובצו ביד רמה נפוצים. / 89 **כי אביאנו** וכו׳: דב׳ לא:כ. / 93 **כי אלהי** וכו׳: יש׳ ל:יח. / 94 **אש**: של גיהנם. / 97 **כי החרם** וכו׳: דב׳ כ:יז. / 99 **יי נסי**: הצירוף על פי שמ׳ יז:טו. / 101 **כי אתה** וכו׳: תה׳ צא:ט. / 102 **בציבין**: ברצון. / 103 **בציון**: בשממה. / 104 **ונחז**: ונראה. **בראיון**: בראייה. / 105 **כי ניחם** וכו׳: יש׳ נא:ג. **ציון**: מנוקד כך בכה״י. ובמקרא: ציון. / 106 **שדש**:

יָחֻו〈דַּשׁ〉 שׂוֹשׂ לְסַגֻּלִּי
אַבְנֵי חֵפֶץ בְּכָל גְּבוּלִי
בְּתַ〈מּוּז〉 סְכוֹת שִׂיחַ פִּילוּלִי
כִּי הִטָּה אָזְנוֹ לִי

ב〈רוך〉 שומע

יָחֻו〈דַּשׁ〉 עֲטֶרֶת לְכַרְמוֹ
וְנֹוצַל מִמְּצוּדַת חֶרְמוֹ
בְּתַ〈מּוּז〉 עוֹד יַקְשִׁיבוּ נְאֻמוֹ
כִּי רוֹצֶה יְיָ בְּעַמּוֹ

אלהינו ב〈רוך〉 שאותך

יָחֻו〈דַּשׁ〉 פְּדוּת לְיוֹדְעֵי סוֹדוֹ
זֶרַע כַּנַּת יְדִידוֹ
בְּתַ〈מּוּז〉 פּוֹצְחִים זֶמֶר לְסַלְּדוֹ
כִּי טוֹב יְיָ כִּי לְע〈וֹלָם〉 חַסְדּוֹ

ב〈רוך〉 הטוב

יָחֻו〈דַּשׁ〉 צַהַל לְעָנִי וְנִבְזֶה
צוֹאָתִי לְהָדִיחַ וּלְהָרְזֶה
בְּתַ〈מּוּז〉 צוּר הַשְׁמִיעַ לְקוֹל חוֹזֶה
כִּי שְׁלוֹם אֱמֶת אֶתֵּן לָכֶם בַּמָּ〈קוֹם〉 הַזֶּה

ב〈רוך〉 עושה

שמחה. **לסגולי:** כמו: לסגולתי, כלומר לישראל. / 107 **אבני חפץ:** כמו: ושים אבני חפץ וכו׳. והוא על פי ישׁ׳ נד:יב. / 108 **סכות:** הסכת ושמע. / 109 **כי הטה** וכו׳: תה׳ קטז:ב. / 113 **כי רוצה** וכו׳: תה׳ קמט:ד. / 114 **יחודש** וכו׳: כל הסטרופה הזאת כתובה בגליון. **ליודעי סודו:** לישראל שלומדים את התורה. / 115 זרע וכו׳: סמיכות הפוכה במקום: כנת זרע ידידו. / 116 **לסלדו:** להללו (איוב ו:י). / 117 **כי טוב** וכו׳: יר׳ לג:יא. / 118 **צהל:** צהלה ושמחה. **לעני ונבזה:** כינויים לישראל. / 119 **צואתי:** חטאי. **ולהרזה:** ולמעט. / 120 **לקול חוזה:** כדברי הנביא. / 121 **כי** וכו׳: יר׳ יד:יג.

[ה] י ח אב

אֲאַמֵּץ לְיִשְׁעִי וְאוֹרִי
וּמְצִיּוֹן יְשָׂאֵנִי כְּמוֹ אֲרִי
בָּאָב אֶבְכֶּה וְאֶהֱמֶה כְּנַהֲמַת אֲרִי
לוּלֵי עוֹזֵר וּמָגֵן בְּמָגִינִי עֶזְרִי

ב〈רוך〉 מגן

אֲבַטֵּחַ זֶמֶר לְשׁוֹכֵן זְרוּתִים
חֲזוֹת כְּקֶדֶם אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים
בָּאָב יָחִישׁ מְנַחֵם עַל הַר הַזֵּיתִים
וְיָזִיל טַל לְתְחַיַּת מֵתִים

ב〈רוך〉 מחיה

אַגִּיד גּוֹדֶל לְמִי צַר בְּמִישִׁי
מַעֲטֵה שֵׁשׁ וּמֶשִׁי
בָּאָב יְכוֹנֵן בֵּית שְׁמוּשִׁי
לָבוֹא שָׁלֵם כְּבָא בַּחוֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי

ככ〈תוב〉 ויבא ירושלם בחודש הח〈משי〉 (עז׳ ז:ח) ונא〈מר〉
וא〈תה〉 ק〈דוש〉 אל נא

תְּחַדֵּשׁ אוֹר בֵּית מְעוֹנִי
בַּהֲתִימְךָ דִּבְרֵי קִינוֹת בָּנַי
בָּאָב גַּלֵּה אָזְנָם בְּעַנְיָנַי
דַּעַת שְׁמָעוּ דְבַר יְיָ

כה״י הנ״ל, דף 61 ע״ב ואילך. 1 **לישעי ואורי:** על פי תה׳ כז:א. / 2 **ומציון וכו׳:** על פי עמוס א:ב. / 4 **עוזר ומגן:** הקב״ה. **עזרי:** כמו: עזרני. לפי זה מוטב: במגינו, ואולי צ״ל: ועזרי. / 5 **זרותים:** השמים (יש׳ מ:יב). / 7 **מנחם:** המשיח. **על הר הזיתים:** על פי זכ׳ יב:ד. / 9 **למי צר** וכו׳: טור זה נראה משובש ואיני יודע להלמו. ואולי יש לגרוס: למצר חמישי, כלומר לקב״ה שמשה אותי (׳המישי׳) מצר. / 10 **שש ומשי:** עיין יח׳ טז:יג. / 11 **בית שימושי:** בית המקדש. / 12 **לבוא שלם:** לחזור לירושלים. **ככא וכו׳:** כעזרא הסופר (עז׳ ז:ח). / 14 **בהתימך:** לכשתשים קץ וסוף. **דברי:** מכאן ואילך מונה הפייטן בטורי השיר את שלוש הפטרות הפורענות, את שבע הפטרות הנחמה ואת הפטרת שובה ישראל. וכאן רומז להפטרת דברי (ירׄ א:א). **בניי:** כמו: של בני. / 15 **בעניני: בדבר גורלי.** / 16 **דעת: שידעו. שמעו** וכו׳: רומז להפטרת שמעו, של שבת שנייה של פורענות (ירׄ

תְּחַ⟨דֵּ⟩שׁ זְהָבִים אֲשֶׁר הוּעֲמוּ
וְקִינוֹת אֵיכָה יַתְמוּ
זוֹכְרֵיהֶם בְּרַחֲמִים יְרוֹחֵם
חַי תַּשְׁמִיעֵם נֶחָמוּ נֶחָמוּ

תְּחַ⟨דֵּ⟩שׁ טוֹב בְּשׂוֹרָה
יְגוֹן אוֹמֶרֶת עֲזָבַנִי הָסִירָה
בְּגַלּוּתְךָ עוֹלֶה בִּסְעָרָה
לְנַחֵם עֲנִיָּה סוֹעֲרָה

תְּחַ⟨דֵּ⟩שׁ מְשׂוֹשׂ יְקָרָה
נוֹאַם אָנֹכִי אָנֹכִי תִּקְרָא
שַׁמְתָּה הוֹגָה בְּדָת יְקָרָה
עֲדֵי עַד רָנִי עֲקָרָה

תְּחַ⟨דֵּ⟩שׁ פֶּלֶא וְהָרִים תַּעֲסִיס
צִיּוֹן קוּמִי עָגוּר וְסִיס
קָדוֹשׁ בְּקִרְיָתְךָ נָשִׂישׂ
רְבִיבֵי שְׁאָבְךָ שׂוֹשׂ אָשִׂישׂ

תְּחַ⟨דֵּ⟩שׁ שַׁעֲרֵי בֵית הַשַּׁאֲבָה
וּמְמַעְיַנֵי יֶשַׁע נִשְׁאֲבָה

ב:ד). / 17 **זהבים** וכו׳: על פי אי׳ ד:א. והכוונה לכלי המקדש. / 18 **וקינות איכה**: קינות שמתחילות באיכה. ורומז כאן להפטרת שבת איכה (= שבת חזון; יש׳ א:כא). / 20 **נחמו נחמו**: רומז להפטרה ראשונה של נחמה (יש׳ מ:א). / 21 **טוב**: כינוי־פנייה לקב״ה. / 22 יגון וכו׳: שיעורו: הסירה יגון כנסת ישראל האומרת עזבני יי. והיא הפטרה שנייה של נחמה (יש׳ מט:יד). / 23 **עולה בסערה**: את אליה הנביא (מל״ב ב:יא) / 24 **עניה סוערה**: הפטרה שלישית של נחמה (יש׳ נד:יא). / 25 **משוש יקרה**: את בית המקדש. ו׳יקרה׳ כינוי לישראל. / 26 **אנכי אנכי**: הפטרה רביעית של נחמה (יש׳ נא:יב). תקרא: אתה, רבש״ע. / 27 **הוגה** וכו׳: את כנסת ישראל. / 28 **רני עקרה**: הפטרה חמישית של נחמה (יש׳ נד:א). / 30 **קומי**: הפטרה ששית של נחמה (קומי אורי; יש׳ ס:א). **עגור וסיס**: לשיר כצפורי זמר. על פי יש׳ לח:ד. / 32 **רביבי שאבך**: כמו: ברביבי שאבך. ו׳שאבך׳ כמו מעינך. **שוש אשיש**: הפטרה שביעית של נחמה (יש׳ סא:י). / 33 **בית השאבה**: בית המקדש. /

35 תְּחַדֵּשׁ בָּנוּ לֵב תְּשׁוּבָה
אֱלֹהִים מֵחֲרוֹנֶךָ שׁוּבָה

ובכן

שׁוּבָה בְּרַחֲמִים / לְבֵית עוֹלָמִים
בְּהוֹפִיעֲךָ מְמֻרוֹמִים
כְּנַמְתָּה וְהָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כָּל הַיָּמִים
40 וּבוֹ תַּשְׁקִינוּ כוֹס תַּנְחוּמִ〈ים〉
כִּי אַשְׁרֵי הַמְחַכֶּה וְיַגִּיעַ לְיָמִים
חֲזוֹת נֶחָמָה – – – – –

אַלְבִּישׁ לַנּוֹרָא
עֹז וּגְבוּרָה
45 בְּחַדְּשֶׁךָ זֶה מְקוֹם מַה נּוֹרָא
רֶנֶן אַבִּיעָה כְּנוֹשְׁאוֹת כֵּס מוֹרָא

לעמתם

אֲהַלֵּל לְחֵי עוֹלָמִים
חִידּוּשׁ שְׁלָמִים
בְּחַ〈דְּשֶׁךָ〉 זְבוּל הָרֵי בְּשָׂמִים
50 נִצְחוֹ תָּמִיד אֲיַחֵל לֵילוֹת וְיָמִים

פעמים

34 **וממעיני** וכו׳: יש׳ יב:ג. / 35 **לב תשובה**: כמו: לב לתשובה (והשווה יח׳ לו:כו). / 36 **שובה**: רומז להפטרת שבת שובה (הוש׳ יד:ב). / 37 **לבית עולמים**: לבית המקדש. / 39 **והיו** וכו׳: מל״א ט:ג. / 41 **אשרי המחכה** וכו׳: על פי דנ׳ יב: יב. / 42 **כאן** חסרים כמה טורים מסוף הסילוק והמעתיק השאיר מקום פנוי, כדי שלוש שורות, להשלמת החסר. / 43 **אלביש**: כמו: אתן. ועיין גם להלן ט׳ 91. / 45 **מקום מה נורא**: את בית המקדש (בר׳ כח:יז). / 46 **כנושאות** וכו׳: כחיות הנושאות את כסא הכבוד. / 48 **חידוש שלמים**: טור זה נראה חסר. ולפי הנוסח הזה ניתן לפרש: חידוש שלמים בחדשך בזבול הרי בשמים וכו׳. אבל בט׳ 50 צ״ל לפי זה: ׳נצחך׳. ואולי צריך להשלים את מלת הקבע: ׳בחדשו׳. / 49 **זבול הרי בשמים**: בית המקדש (שה״ש ח: יד). / 50 **נצחו**: כנראה מלשון נצחון. /

אֲחוֹלֵל בְּמְחוֹלוֹת
זֶה מְחוֹלֵל אַיָּלוֹת
בְּחַ〈דֶּשְׁךָ〉 קִיבּוּעַ שְׁתַּיִם מַעֲלוֹת
נַקְשִׁיב קוֹלוֹ כְּבוֹדוֹ בְּהִגָּלוֹת

ל〈היות〉 ל〈כם〉 ל〈אלהים〉

אָגוּרָה בְּאַהֲלְךָ עוֹלָמִים
בְּשׁוּבְךָ לְבֵית עוֹלָמִים
בְּאָב גָּשִׁים וּמְרוֹמְמִים
מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים

ב〈רוך〉 האל

אֲדוֹבֵב בְּהֶגֶא מַאֲרֶכֶת יָמִים
בְּחִידּוּשׁ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים
בְּאָב דְּרוֹשׁ בִּרְצוֹנְךָ יְתוֹמִים
וְיָבִינוּ דִּבְרֵי חֲכָמִים

ב〈רוך〉 חונן

אֲהַלֵּל לְאֵל עֶלְיוֹן
בְּחַדֶּשְׁךָ הַשַּׁעַר הָעֶלְיוֹן
בְּאָ〈ב〉 הֲפוֹךְ אֵבֶל לְנִיחוּמִים בְּחִזָּיוֹן
בְּשׁוּב יְיָ אֶת שִׁיבַ〈ת〉 צִיּוֹן (ה כחו)

ב〈רוך〉 הרוצה

52 זה: כמו: לכבוד זה המחולל אילות (תה׳ כט:ט). / 53 **בחדשך**: גם כאן מתאים יותר ׳בחדשו׳. **שתים**: איני יודע להלום מספר זה ונראה לי שהוא ט״ס במקום ׳שתים עשרה מעלות׳, והכוונה לי״ב המעלות שבין האולם ועזרת הנשים בבית המקדש (מידות ב:ג, ג:ו). ושיעורו: לכשייבנה בית המקדש. / 54 **קולו**: כשיאמר שנית ׳להיות לכם לאלהים׳. / 55 **אגורה** וכו׳: תה׳ סא:ה. / 58 **מלכותך** וכו׳: תה׳ קמה:יג. / 59 **בהגא מארכת ימים**: בדברי תורה. / 60 **מכון** וכו׳: בית המקדש (מל״א ח:יג). / 62 **ויבינו** וכו׳: על פי מש׳ א:ו. / 64 **השער העליון**: משערי ביהמ״ק (שקלים ו:ג ועוד). / 65 **בחזיון**: כבנבואה הנזכרת בסוף המחרוזת. / 66 **בשוב** וכו׳: תה׳ קכו:א. והמעתיק ציין בטעות גם את המשך הפסוק. / 67 **אועזר**: מלה זו כנראה משובשת. **בערך מענם**: בסדר תפילתם. /

אועזר בְּעֵרֶךְ מַעֲנָם
בְּחַדֶּשְׁךָ שַׁעַר טְדֵי רַפֵּא עֲוֹנָם
בְּאָ〈ב〉 וְתַעֲשֶׂה לְמַעַנְךָ וְלֹא לְמַעֲנָם
כִּי אָסְלַח לַעֲוֹנָם

ב〈רוך〉 המרבה

אֲזַמֵּר לַיְ אֱלֹהַי יִשְׂ〈רָאֵל〉
בְּחַדֶּשְׁ〈ךָ〉 שַׁעַר אִיתוֹן יַרְאֵינִי אֵל
בְּאָ〈ב〉 זֹאת תַּשְׁמִיעַ בְּיִשְׂרָאֵל
כֹּה אָמַר יְ גֹּאַלְכֶם קְ〈דוֹשׁ〉 יִשְׂ〈רָאֵל〉

ב〈רוך〉 גואל

אֲחַדֵּשׁ זֶמֶר בְּפֶה וּבְלֵב
בְּחַ〈דְּשְׁךָ〉 מְקוֹם עַיִן וָלֵב
בְּאָ〈ב〉 חַלּוּ לְבוֹחֵן כְּלָיוֹת וָלֵב
הָרוֹפֵא לִשְׁ〈בוּרֵי〉 לֵב

ב〈רוך〉 רופא

אַטְעִים מֶתֶק טוֹב לְהוֹדוֹת לַיְ
בְּחַ〈דְּשְׁךָ〉 שַׁעַר בֵּית יְ
בְּאָ〈ב〉 טַעֲמוּ וּרְאוּ כִּי טוֹב יְ
לִקְרוֹא שָׁנַת רָצ〈וֹן〉 לַיְ

ב〈רוך〉 מברך

אֲיַחֵל לִמְנוֹסֵס בְּנֵס
בְּחַ〈דְּשְׁךָ〉 שַׁעַר קִיפּוֹנוֹס יְרָאוּ נֵס
בְּאָ〈ב〉 יְקֻוְּבְצוּ מֵעֵילָם וּמִתַּחְפְּנֵס
נִדְחֵי יִשְׂ〈רָאֵל〉 יְכַנֵּס

ב〈רוך〉 מקבץ

68 **שער טדי**: משערי הר הבית (מדות א:ג). / 70 **כי** וכו׳: יר׳ לא:לג. / 72 **שער איתון**: משערי בית המקדש (יח׳ מ:טו). ושיעור הטור: יראיני אל בחדשך שער האיתון. / 74 **כה** וכו׳: יש׳ מג:יד. / 76 **מקום** וכו׳: בית המקדש (מל״א ט:ג). / 77 **לבוחן** וכו׳: יר׳ יא:כ. / 78 **הרופא** וכו׳: תה׳ קמז:ג. / 79 **אטעים**: אומר. **מתק**: דברים מתוקים. **טוב** וכו׳: תה׳ צב:א / 80 **שער בית יי**: השווה מל״ב טו:לה ועוד הרבה. / 81 **טעמו** וכו׳: תה׳ לד:ט. / 82 **לקרוא** וכו׳: יש׳ סא:ב. / 83 **למנוסס בנס**: על פי תה׳ ס:ו. / 84 **שער קיפונוס**: משערי

אַכְתִּיר לְמֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ
בְּחַ〈דֶּ〉שֶׁךְ שַׁעַר קָדִים תִּשְׁמַח הָאָרֶץ
בְּאָ〈ב〉 בְּהִגָּלוֹתְךָ תָּגֵל הָאָרֶץ
מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲ〈מִיד〉 אָרֶץ

ב〈רוך〉 אוהב

אַלְבִּישׁ עוֹז לְאֵל רָם
בְּחַ〈דֶּ〉שֶׁךְ שַׁעַר הַבְּכוֹרוֹת לְהַגְבִּירָם
בְּאָב לַהֵט וְיִדִים לְהַעֲבִירָם
זוֹבֵחַ לֵאלֹהִים יֶחֱרָם

ב〈רוך〉 מכניע

אֲמַלֵּל לָרָם בַּשְּׁחָקִים
בְּחַ〈דֶּ〉שֶׁךְ תָּאִים וְאַתִּיקִים
בְּאָ〈ב〉 מְתָהוֹמוֹת יְדֵלָה חֲשׁוּקִים
מִבְטָח כָּל קַצְוֵי אָ〈רֶץ〉 וְיָם רְחוֹקִים

ב〈רוך〉 מבטח

אֲנַצַּח שִׁיר וְהוֹדָיָה
בְּחַ〈דֶּ〉שֶׁךְ שַׁעַר יְכָנְיָה
בְּאָ〈ב〉 נַחֵם עִיר פְּרָזוֹת חֲנוּיָה
יְרוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה

ב〈רוך〉 אלהי

אָסִיחָה וְאֶהֱמֶה בַּעֲטִיפָתִי
בְּחַ〈דֶּ〉שֶׁךְ שַׁעַר חֻולְדָּה יַגְבִּיהַּ שְׁפֵילָתִי

הר הבית (מידות א:ג). / 85 **תחפנס**: יר׳ יב:טז. / 86 **נדחי** וכו׳: תה׳ קמז:ב. / 88 **שער קדים**: יח׳ מ:י ועוד. / 89 **בהגלותך**: לפי הא״ב צ״ל כהגלותך. / 90 **מלך** וכו׳: מש׳ כט:ד. / 91 **אלבישׁ**: עיין לעיל ט׳ 43. / 92 **שער הבכורות**: שקלים ו:ג ועוד. / 93 **להעבירם**: באש. / 94 **זובח** וכו׳: שמ׳ כב: יט. / 96 **ואתיקים**: לשכות בית המקדש (יח׳ מ:טו ועוד). / 97 **חשוקים**: את ישראל האהובים. / 98 **מבטח** וכו׳: תה׳ סה:ו. / 100 **שער יכניה**: שקלים ו:ג ועוד. / 101 **עיר** וכו׳: כינוי לירושלים (זכ׳ ב:ח). / 102 **ירושלים הבנויה**: תה׳ קכב:ג. / 103 **בעטיפתו**: בהתעטף עלי נפשי. / 104 **שער חולדה**: מדות א:ג. / 106 **חניני**

105 בָּא⟨ב⟩ סְמוֹךְ וּזְקוֹף נְפִילָתִי
חָנֵּינִי וּשְׁמַע תְּפִ⟨לָּתִי⟩

ב⟨רוך⟩ שומע

אַעַן כְּבוֹד וְיָקָר
בְּחַ⟨דְּשָׁךְ⟩ שַׁעַר דֶּלֶק יָקָר
בְּאָב עוֹלוֹת אַעֲרוֹךְ בְּיָקָר
110 בְּיוֹם הַחוֹ⟨דֶשׁ⟩ תְּקַח פַּר בֶּן בָּקָר

אלהינו ב⟨רוך⟩ שא⟨ותך⟩

אַפְצִיחַ בְּעוֹז רִינּוֹנַיי
בְּחַ⟨דְּשָׁךְ⟩ שַׁעַר הֵיכַל יָיָ
בְּאָב פְּדֵה פּוֹצְחִים בְּעִינָיַיי
טוֹב לְהוֹדוֹת לַייָ

ב⟨רוך⟩ הטו⟨ב⟩

115 אֲצַלְצֵל זֶמֶר בְּחֵיךְ טוֹב
בְּחַ⟨דְּשָׁךְ⟩ הָהָר הַטּוֹב
בְּאָב צֶמַח יְצַמַּח בְּאָהֳלֵי מַה טּוֹב
מַשְׁמִיעַ שָׁלוֹם מְבַשֵּׂר טוֹב

ב⟨רוך⟩ עושה

[ו] לחודש אלול

וּבְיוֹם אֶחָד בַּשִּׁשִּׁי בְּתֵיקַע אַתְחִילָה
לְשַׁמֵּחַ בְּמָחוֹל בְּתוּלָה
בֶּאֱלוּל אֲהַלְלָה בַּתְּחִילָה
כִּי לֵאלֹהִים מָגֵ⟨נִּי⟩ אֵ⟨רֶץ⟩ מְ⟨אֹד⟩ נַעֲלָה
ב⟨רוך⟩ מגן

וכו׳: תה׳ ד:ב. / 108 **שער דלק**: שקלים ו:ג ועוד. / 110 **ביום** וכו׳: על פי יח׳ מו:ו. / 111 **אפציח**: אפצח רינה. / 114 **טוב** וכו׳: תה׳ צב:א. / 116 **ההר הטוב**: עיין דב׳ ג:כה. / 117 **צמח** וכו׳ : המשיח. **באהלי מה טוב**: באהליהם של ישראל (במ׳ כד:ה). / 118 **משמיע** וכו׳: יש׳ נב:ז.

כה״י הנ״ל, דף 65 ע״ב. הקרובה מיוסדת על המקרא **בבמדבר** י:י: ׳וביום שמחתכם ובמועדיכם׳ וכו׳. 1 **בששי**: בחודש הששי, כלומר באלול. **בתיקע**: לפי שבר״ח אלול מתחילים לתקוע בשופרות. / 2 **לשמח** וכו׳: על פי יר׳ לא:יב / 4 **כי** וכו׳: תה׳ מז:י. /

שִׂמְחַתְכֶם בָּאָה לְהוֹאֵל
עֲנוּ בְתֵיקַע שׁוֹפָר אֵין כָּאֵל
בֶּאֱלוּל יֵרֵד מִיכָאֵל
וְיֹאמַר אֶהְיֶה כַּטַּל לְיִ⟨שְׂרָאֵל⟩

ב⟨רוך⟩ מחיה

וּבְמוֹעֲדֵיכֶם גִּילוּ שְׁלֵימִים
גַּלּוּ חֵטָא וַאֲשָׁמִים
בֶּאֱלוּל גּוֹעִים בְּקֶרֶן שְׁלוֹמִים
עַל עִידוֹת זִבְחֵי שְׁלָמִים

ככ⟨תוב⟩ בת⟨ורה⟩ וביום שמחתכם ובמועדיכם (במ׳ י:י) ונא⟨מר⟩
וא⟨תה⟩ ק⟨דוש⟩ אל נא

תִּקְעוּ אַחִים וְרֵעִים כַּף
בָּנִים אִמְרוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב אִיכָּף
בֶּאֱלוּל גּוֹשׁוּ נְקִיֵּי כַּף
דּוֹד לְהַלֵּל כָּל הָעַ⟨מִּים⟩ תִּקְעוּ כָּף

בַּחוֹדֶשׁ הַבִּיעוּ זְמִירוֹתֵיכֶם
וְהַשְׁמִיעוּ קִידּוּשֵׁיכֶם
בֶּאֱלוּל זַמְּרוּהוּ בְּקָדְשֵׁיכֶם
חַלּוּהוּ בְּיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם

שׁוֹפָר טַעֲנוּ לְהָרִיעָה
יָהּ בָּוֹאת מֵימֵיכֶם מַבְעָה

5 **להואל**: כמו: להתחיל. / 6 **אין כאל**: השווה: דב׳ לג:כו וכדומה. / 7 **מיכאל**: שרם של ישראל. / 8 **אהיה** וכו׳: הוש׳ יד:ו. / 10 **גלו** וכו׳: כלומר: התוודו על חטאיכם. / 11 **גועים**: מתפללים. או: תוקעים. **בקרן שלומים**: בשופר שלום. / 12 **על עידות**: אין בידי להלום תיבה זו. ואולי הוא במובן ׳חסרון׳ כהוראת השורש בארמית. ואולי הוא משובש וצ״ל: על עולות וזבחי שלמים, כלשון הפסוק שבסמוך: ותקעתם... על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם. / 14 קטע זה מיוסד על הפסוק ׳תקעו בחודש שופר׳ וכו׳ בתהלים פא:ד. / 14 **לאלהי** וכו׳: על פי מי׳ ו:ו. / 16 **דוד**: את הקב״ה. **כל העמים** וכו׳: תה׳ מז:ב. / 17 **בחודש**: בראש חודש. / 18 **קידושיכם**: אפשר שכוונתו לפיוטי קידוש ירחים. / 19 **בקדשיכם**: נ״ל: בבתי הכנסיות שלכם. / 20 **חלוהו**: כמו: חלו פניו. **ביום שמחתכם** וכו׳: במ׳ י:י. / 21 **טענו**: שאו. / 22 **בואת**: בזכות מצוה זאת. **מימיכם מבעה**: יפיץ מעיינותיכם חוצה. ׳מבעה׳ מלשון מעין נובע, אבל הצורה הנקבית הנמשכת מן החריזה משונה.

בֶּאֱל⟨וּל⟩ כּוֹרְעִים בִּכְרִיעָה
לַבְּבוּ עָלָה אֱלֹהִים בִּתְרוּעָה

בַּכָּסָא מִילּוּלְכֶם יְוֻשְׁפַּר
נֵצַח בּוֹ צִידְקְכֶם יְסֻפַּר
בֶּאֱל⟨וּל⟩ שִׂיחֲכֶם יִיטַב מְשׂוֹר פָּר
עֲמוּסִים תִּקְעוּ בַּחוֹדֶשׁ שׁוֹפָר

לְיוֹם פְּדוּת הוּכַן יַעֲקֹב
צְדָקָה לְהַמְצִיא לְבֵית יַעֲקֹב
בֶּאֱל⟨וּל⟩ קִבּוּצִים לְיַיֵּשֵׁר לֵב הֲעָקוֹב
רָצוֹן וּמִשְׁפָּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב

חֲגֵינוּ שֵׁנִית קָטוֹן וְגָדוֹל
בְּעֵת שְׁבָתְךָ עַל כִּסֵּא תַצְדִּיק גּוֹי גָּדוֹל
בֶּאֱל⟨וּל⟩ תּוֹפִיעַ לְשַׁעַר הַגָּדוֹל
וְתִתָּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל

ובכן

בְּשׁ⟨וֹפָר⟩ גָּדוֹל קַבֵּץ נְפוּצִים
וּשְׁעֵה לְהַעֲצִים / לְהַמְלִיכְךָ רָצִים
לְשַׁבֵּחֲךָ קוֹבְצִים / לְהַזְכִּירְךָ מְתֻפּוֹצְצִים
בִּתְקִיעָה גּוֹהֲצִים / זִמְרָה מְפוֹצְצִים
שִׁיר חָדָשׁ פָּצִים / וּמַקְדִּישִׁים וּמַעֲרִיצִים

ככ⟨תוב וקרא זה אל זה⟩

ואולי צ״ל: יביעה. / 24 עלה וכו׳: תה׳ מז:ז. / 25 מילולכם: תפילתכם. / 28 עמסים: כינוי פנייה אל ישראל (יש׳ מו:ג). תקעו וכו׳: תה׳ פא:ד. / 31 קבוצים: את ישראל שיתקבצו מן הגלויות. ליישר וכו׳: להחזיר בתשובה. / 32 ומשפט וכו׳: על פי תה׳ פא:ה. / 33 חגינו: אפשר שהפייטן תפש את המלה כפעל יוצא במשמעות ׳שמחנו׳, ואולי ר״ל: יתחדש חגנו שנית, לקטון וגדול. / 35 לשער הגדול: של ההיכל (תמיד ג:ז). / 36 ותתקע וכו׳: על פי יש׳ כז: יג. / 38 ושעה: הואל. להעצים וכו׳: לחזק ולרבות את הרצים להמליכך. / 39 מתפוצצים: נ״ל כמו: מפיצים שירה. / 40 גוהצים: שמחים (זולאי, ידיעות המכון וכו׳, ו, קעט). מפוצצים: מלשון פצו פה. / 42 לך יאתה וכו׳: פיוטי הקדושה מביאים במלות החרוז שלהם עניין מלכיות, זכרונות ושופרות (׳קול׳). ירׄ׳ י:ז. /

לְךָ יָאֲתָה מַלְכוּת מָלֶךְ
עֶלְיוֹן עַל כָּל מָלֶךְ
זְכוֹר בְּרַחֲמִים בְּנֵי מָלֶךְ
רוֹגְשִׁים לְפָאֲרְךָ כְּסוֹד מַחֲנֵה מָלֶךְ

לעומתם

הָרִיעוּ בְּקוֹל זִכָּרוֹן
חֲקוּקִים בְּסֵפֶר זִכָּרוֹן
זוֹכְרֵיךָ בְּפֶה וּבְגָרוֹן
נֶשֶׁף וָשַׁחַר מְיַחֲדִים בָּרוֹן

פעמים

חַדֵּשׁ הַיּוֹם לְמַנְעִימֵי קוֹל
זְכוּת וָצֶדֶק לָמוֹ לְשָׁקוֹל
קֶרֶן יוֹבֵל בַּהֲרִיעָם בְּקוֹל
מִבֵּין כְּרוּבִים יַקְשִׁיבוּ קוֹל

ל〈היות〉 ל〈כם〉 ל〈אלהים〉

וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם גְּרוֹנְכֶם לְהָפִיקָה
וּמְשׂוּבַת שׂוֹבְבִים לְהַצְדִּיקָה
בְּאֵלוּל גּוֹי תְּרוֹמֵם בְּצִדָקָה
הָאֵל הַקָ〈דוֹשׁ〉 נְקַ〈דֵּשׁ〉 בִּצְדָקָה

ב〈רוך〉 האל

44 **בני מלך:** את ישראל. / 45 **כסוד** וכו׳: כעדת המלאכים. / 47 **חקוקים** וכו׳: **ישראל.** / 54 **ובראשי** וכו׳: שיעורו: בראש חודש יפה שיהא גרונכם מפיק תפילה. / 55 **ומשוּבת** וכו׳: לפי שר״ח הוא זמן כפרה, כל שכן ר״ח אלול. / 57 **האל** וכו׳: יש׳ ה:טז. /

וּתְקַעְתֶּם דְּחוֹת עֶבְרָה
זְכוּתָם לְהַגְבִּירָה
בֶּאֱלוּל דּוֹדֶיךָ לְחַבְּרָה
רוּחַ חָכְמָה וּבִינָה ר〈וּחַ〉 עֵצָה וּגְבוּרָה

ב〈רוך〉 חונן

בַּחֲצוֹצְרוֹת הָרִיעוּ לְמַלְכְּכֶם
וּבְשׁוֹפָר הַנְעִימוּ חִיכְּכֶם
בֶּאֱלוּל הַפְצִיחוּ וְהָשִׁיבוּ עַל לְבַבְכֶם
וְקִרְעוּ לְבַבְכֶם וְאַל בִּגְדֵי〈כֶם〉
וְשׁוּבוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵיכֶם

ב〈רוך〉 הרוצה

עַל וִידּוּי פֶּשַׁע זֶה
הַט אָזְנְךָ וְעֵנּוּת אַל תִּבְזֶה
בֶּאֱלוּל וּתְרוּעָתָם שׁוּר וַחֲזֵה
סְלַח נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה

ב〈רוך〉 המרבה

עוֹלוֹתֵיכֶם זִבְחוּ לוֹ
וּמִשְׁלוֹ תְּנוּ לוֹ וַהֲבִיאוּ לוֹ
בֶּאֱלוּל זַמְּרוּ לוֹ כְּרוֹב גְּדֻלּוֹ
מֶלֶךְ יְשׁ〈רָאֵל〉 וְגוֹאֲלוֹ

ב〈רוך〉 גואל

וְעַל חַטֹּאתֵיכֶם לֹא אָשִׁים עַל לֵב
עָבוֹר וְעָקוֹר עָקֹב לֵב

58 **עברה:** זעם. / 59 **זכותם:** ראוי יותר: זכותכם. / 60 **דודיך:** את ידידיך, כלומר את ישראל. **לחברה:** לתת להם. / 61 **רוח** וכו׳: יש׳ יא:ב. / 64 **הפציחו:** פצחו רינה. **והשיבו:** ע״פ יש׳ מו:ח. / 65 **וקרעו** וכו׳: יואל ב:יג. / 67 **על** וכו׳: שיעורו: אל וידוי־הפשעים הזה **הט אזנך** וכו׳. / 68 **ועננות** וכו׳: על פי תה׳ כב:כה. / 70 **סלח** וכו׳: במ׳ יד:יט. / 74 **מלך** וכו׳: יש׳ מד:ו. / 76 **עקוב לב:** לב עקוב (יר׳ יז:ט). / 77 **לבוחן** וכו׳: יר׳ יא:כ. /

בָּאֵלוּל חַלּוּ לְבוֹחֵן כְּלָיוֹת וָלֵב
הָרוֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב

ב〈רוך〉 רופא

זִבְחֵי טָרֵף רַעֲנַנִּים וּדְשֵׁנִים
כּוֹפֵר וּפִדְיוֹן תֵּת לַשּׁוֹשַׁנִּים
בָּאֵלוּל טַעֲמִינוּ טַלְלֵי דִישׁוּנִים
יְיָ פָּעָלְךָ בְּקֶ〈רֶב〉 שָׁנִים

ב〈רוך〉 מברך

שַׁלְמֵיכֶם יָעֲרְבוּ בְּנוֹעַם
בִּתְקִיעַת טוּב טַעַם
בָּאֵלוּל יִצְדְּקוּ תָּקַע בַּחֲרִיעָם
בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם

ב〈רוך〉 מקבץ

וְהָיוּ כָּל מְעַוְּתֵי מִשְׁפָּט
בְּרוּשֵׁת, בְּקוּמוֹ לַמִּשְׁפָּט
בָּאֵלוּל כְּנוּעִים לְיוֹם הַמִּשְׁ〈פָּט〉
כִּי בָּאֵשׁ יְיָ נִשְׁפָּט

ב〈רוך〉 אוהב

לָכֶם לְפָנָיו יֵרֵץ
בְּקוּמוֹ לִשְׁפּוֹט הָאָרֶץ
בָּאֵלוּל לֶאֱחוֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ
לְנַעֵר כָּל רִשְׁעֵי אָרֶץ

ב〈רוך〉 מכניע

78 **הרופא** וכו׳: תה׳ קמו:ג. / 79 **זבחי טרף**: נראה לי כמו: מיני מעדנים ומזון טוב, מלשון ותתן טרף לביתה (מש׳ לא:טו). / 80 **כופר ופדיון**: כמו: וכן כופר ופדיון. **לשושנים**: לישראל (שה״ש ב:א). / 81 **טעמינו**: כמו: הטעימנו. והטור בא כמעט כלשונו גם לעיל פיוט ב. ט׳ 57: באייר תטעימנו טללי דישונים. / 82 **יי** וכו׳: חב׳ ג:ב. / 83 **יוערבו**: יתקבלו ברצון. / 85 **יצדקו**: הנושא: ישראל. / 86 **בהתאסף** וכו׳: דב׳ לג:ה. / 89 **כנועים** וכו׳: הנושא: כל מעוותי משפט. / 90 **כי באש** וכו׳: יש׳ סו:טז. / 91 **לפניו**: כמו: **אתכם לפניו ירצה** (׳יירץ׳). / 92 **בקומו** וכו׳: על פי תה׳ צו:יג. / 93 **לאחוז** וכו׳: איוב לח:יג. /

95 לְזָכְרוֹן מִילּוּלְךָ עִמִּי הָפִיחִי
וְהִשָּׁעֵן עַל יְיָ כְּאַב הָמוֹן אֶזְרָחִי
בֶּאֱלוּל יְמַלְטֵינוּ כְּצִפּוֹר נִמְלָטָה מִפַּחִי
יְיָ אֱלֹהַי מִבְטָחִי

ב⟨רוך⟩ מבטח

לְפָנַי נְגִידוֹ כָּל עַם בְּהַקְהִילוֹ
100 וְעַל נָגִיד יַכְרַע מִשְׁקָלוֹ
בֶּאֱלוּל נָאוֹר וְנִשְׂגָּב בְּחֵילוֹ
וּמִירוּשָׁלַם יִתֵּן קוֹלוֹ

ב⟨רוך⟩ אלהי

אֱלֹהֵיכֶם סַלְּדוּ תָמִד בְּחִילָה
עֱנוּ לַייָ בְּתוֹדָה וּבְתְהִילָה
105 בֶּאֱלוּל שִׂיחַ לְפָנָיו אַפִּילָה
לִשְׁמֹעַ אֶל הָרִנָּה וְאֶל הַתְּפִילָה

ב⟨רוך⟩ שומע

אֲנִי עוֹשֶׂה זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם
לְפָנַי כְּאַרְצְכֶם וּשְׁמֵיכֶם
בֶּאֱלוּל עִרְכוּ עֲבוֹדַתְכֶם
110 עַל עוֹלוֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שַׁ⟨לְמֵיכֶם⟩

אלהנו ב⟨רוך⟩ שאותך

יְיָ פְּצָחוּ וְהַאֲמִירוּ
לְפָנָיו בְּזֹאת אַל תַּמְרוּ

94 **לנער:** על פי איוב שם:שם. / 95 **לזכרון** וכו׳: שיעור הטור: **עמי הפיחי מילוליך לזכרון**, כל׳ התפללי לפני הקב״ה כדי שתיזכרי. / 96 **והשען**: סמוך ובטח. **כאב המון אזרחי:** כאברהם אבינו בשעתו. / 97 **ימלטינו**: לפי הא״ב צ״ל: מלטינו. **כצפור** וכו׳: על פי תה׳ קכד:ז. / 98 **יי** וכו׳: תה׳ עא:ה. / 99 **לפני** וכו׳: נ״ל שיעורו: בהקהילו כל **עם** לפני נגידו, כלומר לפני המלך המשיח. / 100 **ועל נגיד**: נ״ל כמו: ועל דעת נגידו. **יכרע משקלו**: יכריע את מאזני המשפט לכלם. ועיין גם להלן פיוט ז ט׳ 79. / 101 **נאור** וכו׳: כינויים לקב״ה. / 102 **ומירושלים** וכו׳: עמ׳ א:ב. ולפי הענייו צ״ל: מירושלים. / 103 **סלדו . . . בחילה:** שבחו (איוב ו:י). / 104 **ענו** וכו׳: על פי תה׳ קמז:ז. / 106 **לשמע** וכו׳: מל״א ח: כח. / 107—108 **אני עושה** וכו׳: על פי ישׂ׳ סו:כב. / 110 **על עולותיכם** וכו׳: במ׳

בֶּאֱלוּל פדק חוֹק זֶה שִׁימְרוּ
זַמְּרוּ אֱלֹהִים זַמֵּרוּ

ב⟨רוך⟩ הט⟨וב⟩

115 אֱלֹהֵיכֶם צַדִּיק וּלְקוֹרְאָיו קָרוֹב
קִרְיַאַתְכֶם לְפָנָיו יֵעָרֵב
בֶּאֱלוּל יַשְׁ[פִּיעַ] בְּרָכוֹת לָרֹב
שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרֹב

ב⟨רוך⟩ עושה

[ז] י ח מרחשון

חִידּוּשׁ אָנָקָתֵינוּ עָדֶיךָ תִּקְרַב
אַיֵּשׁ צַעֲדֵינוּ כָּאָז בִּמְקוֹם נָחָשׁ וְעַקָרָב
בְּמַרְחֶשְׁוָן אֲמָרֵינוּ לְךָ יֵעָרֵב
תָּגֵן בַּעֲדֵינוּ כְּמָגִינַּת אָב בְּיוֹם קָרָב

ב⟨רוך⟩ מגן

5 חִידּוּשׁ בְּרִית בָּנוּ תִּתְגַּבָּר
עוֹדְדֵינוּ כְּמוֹ לְשָׁעָבַר
בְּמַ⟨רְחֶשְׁוָן⟩ בָּנִים יָגִילוּ וִישׁוּשׁוּם מִדְבָּר
וּבְנִשְׁמֵי חַיִּים יִנָּשְׁקוּ בַּר

ב⟨רוך⟩ מחיה

חִידּוּשׁ גִּידּוּל הַר הַבַּיִת
10 גָּזַר יְדִידָיָה לְיַסֵּד וְלִבְנוֹת הַבַּיִת
בְּמַ⟨רְחֶשְׁוָן⟩ גָּמַר וְהִשְׁלִים מְלֶאכֶת הַבַּיִת

י:י. / 113 **פדק:** כנראה משובש, ואולי צ״ל: פרק חוק זה שימרו, והכוונה לחוק תקיעת השופר. / 114 **זמרו** וכו׳: תה׳ מז:ז. / 115 **ולקוראיו קרוב:** על פי תה׳ קמה:יח. / 118 **שלום** וכו׳: יש׳ נז:יט.

כה״י הנ״ל דף 69 ע״ב ואילך. 1 **חידוש אנקתינו:** תפילתנו החדשה. / 2 **אישר:** נ״ל שצ״ל: אשר, וכך ניקדתי. **במקום** וכו׳: במדבר (דב׳ ח:טו). / 4 **כמגינת** וכו׳: כמו שהגנת על אברהם בעת הלחמו (בר׳ יד:א ואילך). / 5 **חידוש ברית:** נ״ל כמו: בחידוש ברית. / 7 **וישושום מדבר:** על פי יש׳ לה:א. / 8 **ינשקו בר:** יהיו טהורים (תה׳ ב:יב). / 9 **גידול:** נ״ל שצ״ל גודל. / 10 **ידידיה:** שלמה. / 11 **במרחשון:** כמובא בפסוק בסמוך. / 12 **גידלו:**

גִּידְלוֹ וְרוֹמְמוֹ מִחוּץ לַבַּיִת

ככ〈תוב〉 ובשנה האחת עשרה בירח בול (מל״א ו:לח) ונא〈מר〉
ואתה ק〈דוש〉 אל נא

חַדֵּשׁ אוּלָם וּבָתָּיו
בִּנְיַן הַבַּיִת וּמִדּוֹתָיו
וְגִנְזָכָיו וַעֲלִיּוֹתָיו
דְּבִיר הַקּוֹדֶשׁ וְדַלְתוֹתָיו

חַ〈דֵּשׁ〉 הֵיכַל הַקּוֹדֶשׁ
וְאוּלַמֵּי חַצְרֵי קוֹדֶ〈שׁ〉
זַךְ כָּתִית וְשֶׁמֶן הַקּוֹדֶשׁ
חַי עוֹד תִּשְׁלַח עֶזְרֵינוּ מִקּוֹדֶשׁ

חַ〈דֵּשׁ〉 טוּרִים כְּרוּתוֹת אֲרָזִים
יַם מוּצָק וּפָקָעִים חֲרוּזִים
כּוֹתָרוֹת וּשְׁבָכִים וַעֲמוּדִים הַחֲרוּזִים
לְקַיֵּם מַאֲמַר נְבִיאִים וְחוֹזִים

חַדֵּשׁ מִסְגְּרוֹת לוּלָבִים
נְוֹת אֲרָיוֹת בָּקָר וּכְרוּבִים
סַרְנֵי נְחוֹשֶׁת וְאוֹפַנִּים נְבוּבִים
עֲלֵיהֶם כִּיּוֹרִים מוֹבִילִים וְכָל מָאנֵי טוֹבִים

חַ〈דֵּשׁ〉 פִּתְחֵים אֲנוּנִים
צוּרַת הַבַּיִת יַעֲשׂוּ בוֹנִים
קָוו יִנָּטֶה עַל חוֹמַת אֵם הַבָּנִים

את ה׳, בתפילה שהתפלל בחנוכת הבית. מחוץ לבית: עיין מל״א ח:יא. / 15 וגנזכיו ועליותיו: דהי״א כח:יא. ולפי הא״ב צ״ל: גנזכיו. / 18 ואולמי חצירי: הצירוף על פי יח׳ מא:טו. / 19 זך וכו׳: שמ׳ כז:כ. / 20 תשלח וכו׳: על פי תה׳ כ:ג. / 21 טורים וכו׳: מל״א ו:לו. / 22 ים מוצק: מל״א ז:כג. ופקעים: מל״א ו:יח. / 23 כותרת וכו׳: מל״א ז:טז—יז. החרוזים: השימוש הכפול במלת־חרוז זו משונה. / 25 מסגרות לולבים: מסגרות (מל״א ז:כט ושם) ותימורות (שם ו:ל). אבל יותר נ״ל שצ״ל: מסגרות ושלבים, כי הפייטן מדבר כאן במעשה המכונות ואין שם תימורות. ואילו ׳מסגרות בין השלבים׳ נזכרות במל״א ז:כח. / 26 נוות: נ״ל כמו בתים, מקומות מושב לאריות בקר וכרובים (מל״א ז:כט הנ״ל). / 27 סרני נחושת ואופנים: מל״א שם:ל. / 28 עליהם כיורים: מל״א שם:ל. מאני: כלים (עז׳ ו:ה ועוד). / 29 אנונים: אבלים. / 31 קו ינטה: לבניין (זכ׳ א:טז). /

רוֹמֵם אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים

ובכן

חַ⟨דֵּשׁ⟩ שְׁעָרִים לַשּׁוֹעֲרִים הַיְשִׁישִׁים
שִׁיר חָדָשׁ בְּפִימוֹ אָז יְשׁוֹרְרוּ כְּתַרְשִׁישִׁים
35 תֵּל תַּלְפִּיוֹת קוֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים
תְּמִימִים אָז יַקְדִּישׁוּ שְׁמְךָ אֵל נַעֲרָץ
בְּסוֹד קְדוֹשׁ⟨ים⟩

ככ⟨תוב וקרא זה אל זה⟩

חַדֵּשׁ לְמַעֲנְךָ לְבָנוֹן
עִיר הַקּוֹדֶשׁ לְהָסֵךְ וְלִגְנוֹן
זְרַח לָנוּ יְיוֹן
40 רוֹמְמוּתְיךָ נַבִּיעַ כְּחַיּוֹת בְּשִׁנְאֲנוֹן

לעומתם

חַ⟨דֵּשׁ⟩ הַר הַבַּיִת
חוֹפֵף עָלָיו מְחוּץ וּמִבַּיִת
זְמִירוֹת תָּפִיק לְךָ נְווֹת בַּיִת
נָשֶׁף וָשַׁחַר בַּשָּׂדֶה וּבַבַּיִת

פעמים

45 חַ⟨דֵּשׁ⟩ חוֹמָה חֲלוּצַת נַעֲלַיִים
זְרוּיִים יָבוֹאוּ מִכָּל גְּבוּלַיִים

32 **אבן** וכו׳: תה׳ קיח:כב. / 33 **הישישים**: נ״ל: החכמים (איוב יב:יב: בישישים חכמה), הראויים לכך. / 34 **כתרשישים**: כמלאכים. / 35 **תל תלפיות**: כמו: בתל תלפיות, כלומר בבית המקדש (שהש״ר ד:יא: תל שכל פיות פונים בו). / 36 **אל נערץ** וכו׳: תה׳ פט:ח. / 37 **לבנון**: כינוי לבית המקדש (ספרי ואתחנן ג:כה, יומא לט ע״ב). / 38 **להסך ולגנון**: לסוכך ולהגן. / 39 **יינון**: משיח (פרדר״א לב). / 40 **בשנאנון**: כנראה נגזר מ׳שנאן׳ = מלאך. **אבל המטבע משונה.** ואולי צ״ל בשאנון, מלשון ׳ושאננך עלה באזני (יש׳ לז:כט) שהוא לשון המולה ורעש. / 43 **נוות בית**: ישראל (תה׳ סח:יג). / 45 **חלוצת נעליים**: כינוי

קוֹל נִיחוּמִים יַקְשִׁיבוּ בְּכִפְלַיִים
בְּהוֹפִיעֲךָ שֵׁנִית מִירוּשָׁלַיִם

להיות

חַד〈שׁ〉 גִּינְזֵי בַּיִת וְגִיזּוּרוֹ
כֹּהֵן גָּדוֹל יַעֲטֶה נִזְרוֹ
גְּבִיר וּנְכָדָיו בְּקִדּוּשָׁה בּוֹ לְהַאֲדִירוֹ
אַשְׁרֵי שֶׁאֵל יַעֲקֹב בְּעָזְרוֹ

ב〈רוך〉 האל

חַ〈דֵּשׁ〉 דִּגְלֵי רְאוּבֵן וִידָלֵם מִטְּבִיעָה
בְּנֵיהֶן מְנוֹסָסִים בְּרִיבּוּעַ כּוֹסוֹת אַרְבָּעָה
דַּם טָלָה בְּאוֹדֶם עַל מַשְׁקוֹף לְהַגִּיעָה
אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה

ב〈רוך〉 חונן

חַ〈דֵּשׁ〉 הוֹד שִׁמְעוֹן וְשׁוֹבֵב כָּל עֲדָרָיו
בְּאֵיר בְּפֶסַח קָטָן לְהַגְבִּירָיו
הַלִּיכַת שׁוֹר בְּמִישׁוֹר בְּפִטְדָה לַהֲדָרָיו
מִתְהַלֵּךְ בְּתוֹמוֹ צַדִּיק אַשְׁ〈רֵי〉 בָּנָיו אַ〈חֲרָיו〉

ב〈רוך〉 הרוצה

חַ〈דֵּשׁ〉 וָתִיקֵי לֵוִי מְכֻבּוֹד בְּךָ יְשׁוּוֹן
בְּסִיוָן שֵׁינִית תַּרְחִיק מֵהֶם דָּוֹן

לישראל לפי שהם נתונים בשביה. / 46 **זרויים**: ישראל הפזורים. / 47 **ניחומים . . . בכפליים**: על פי הדרשה הידועה באיכה רבה סוף פרק א. / 49 **בית**: בית המקדש. **וגיזורו**: כמו וגיזרתו (יח׳ מא:יב ועוד). / 51 **גביר ונכדיו**: הכוונה אולי לכהן הגדול ולצאצאיו. ואולי יש כאן רמז לאחד מנכבדי קהלת הפייטן. / 52 **אשרי** וכו׳: תה׳ קמו:ה. מכאן ואילך מביא הפייטן בסופי הסטרופות סיומות שפתיחתן במלת אשרי או במלה גזורה משורש אשר. / 53 מכאן ואילך מזכיר הפייטן בכל סטרופה שם של שבט (בטור 1), שם של חודש ומזלו (ט׳ 2—3) ושם של אבן מאבני החושן (ט׳ 3). / 54 **בריבוע** וכו׳: בארבע כוסות של לילי פסחים. / 55 **טלה**: קרבן פסח. **באודם**: באדמומיות של דם. ורומז כאן גם לאבן הראשונה בחושן: אודם. / 56 **אשרי העם** וכו׳: תה׳ פט:טז. / 58 **בפסח קטן**: החל בחודש אייר. **להגביריו**: כמו: להגבירו. / 59 **הליכת שור** וכו׳: שיעורו: כהליכת השור (למבטחים) במישור, כך, בפטדה להדריו, כלומר בפאר גדול, מתהלך בתומו צדיק. ו׳שור׳ רומז למזל אייר ופטדה היא אבנו של שמעון. / 60 **מתהלך** וכו׳: משׁ׳ כ:ז. / 61 **מכבוד**: נ״ל לפרש: הדומים אליך (׳בך ישוון׳) משום הכבוד שהענקת להם. /

וְלוּחוֹת תְּאוֹמִים בְּבָרֶקֶת יִתְרַוּוּן
אַשְׁרֵי אָדָם לֹא יַחְשֹׁב יְיָ לוֹ עָוֹן

ב〈רוך〉 המרבה

65 חַדֵּ〈שׁ〉 זִיּוּג מַלְכֵי יְהוּדָה וְהַכֹּל יְקַדְּמוּךָ
וּבַטֶּיל בְּכִית תַּמּוּז וְעַמְּךָ יְרוֹמְמוּךָ
זֵדִים פְּרוֹט בְּסַרְטָן בְּנוֹפֶךָ אֲשֶׁר הֶעֱלִימוּךָ
אַשְׁרֶיךָ יִשְׂ〈רָאֵל〉 מִי כָמוֹךָ

ב〈רוך〉 גואל

חַ〈דֵּשׁ〉 חוֹמַת יְשָׁשְׂכָר אֲשֶׁר בְּךָ מַצְמִיד
70 וַהֲפוֹךְ אֶבְלָם לְשָׂשׂוֹן ועתה תַּעֲמִיד
חֵייל בָּנָיו כְּאַרְיֵה תַּתְמִיד וְסַפִּיר תָּשִׁיב
לְמֵבִין עִם תַּלְמִיד
אַשְׁרֵי אָ〈דָם〉 מְפַחֵד תָּמִיד

ב〈רוך〉 רופא

חַ〈דֵּשׁ〉 טַעַם זְבוּלוּן לְהַחְיוֹתוֹ כְּמִיּוֹמַיִם
וּבְמַעֲשְׂרוֹת אֱלוּל תְּבָרֵךְ פַּעֲמַיִם
75 טַכֵּס בְּתוּלָה בְּיַהֲלוֹם בְּגִשְׁמֵי שָׁמַיִם
אַשְׁרֵיכֶם זוֹרְעֵי עַל כָּל מַיִם

ב〈רוך〉 מברך

62 **דוון**: דוי, יגון. / 63 **כברקת**: כלומר בעושר. **יתרוון**: ירוו. ותאומים מזל סיון וברקת אבנו של לוי. / 64 **אשרי אדם** וכו׳: תה׳ לב:ב. / 65 **זיווג**: נראה שצ״ל: זיווג, כלומר התחברות, חיזוק מלכי יהודה. **והכל יקדמוך**: בברכה ושירה. / 66 **בכית תמוז**: רומז לצום הי״ז בתמוז. / 67 **פרוט**: אולי במובן: קצץ, עולל. **בסרטן**: נ״ל: במזל סרטן, כל׳ בחודש זה. **בנופך**: נ״ל: כעונש על שהעלימו את אבן הנופך, כלומר שהחריבו את בית המקדש. / 68 **אשריך ישראל** וכו׳: דב׳ לג:כט. / 69 **בך מצמיד**: כמו: אליך נצמד. / 70 **והפוך** וכו׳: רומז לחודש אב (יר׳ לא:יב). **ועתה**: נ״ל שצ״ל: ועתם. והוא על פסוק פי בדהי״א יב:לג: ומבני יששכר יודעי בינה לעתים. / 71 **כאריה**: רומז למזל אב, אריה. **למבין עם תלמיד**: לישראל ולחכמיהם (דהי״א כה:ח). / 72 **אשרי אדם** וכו׳: תה׳ כח:יד. / 73 **טעם**: כמו: דבר זבולון, עניין זבולון, דהיינו מעמדו. **להחיותו כמיומים**: על פי הפסוק בהושע ו:ב: יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו וכו׳. / 74 **ובמעשרות אלול**: לפי שר״ח אלול הוא ראש השנה למעשר בהמה (ר״ה א:א). **פעמים**: נ״ל מלשון פעמי רגלינו. / 75 **טכס**: ייפה, קשוט. **בתולה**: את בתולת ישראל. ובתולה מזל אלול. / 76 **אשריכם**

חַ⟨דֵּשׁ⟩ יָקַר בִּנְיָמִין וְקַבֵּץ פְּזוּרֶיךָ
וּבְתִשְׁרֵי יְסוֹכְכוּ בְּצִילְךָ גְּבוּל עָרֶיךָ
יוּכְרַע בְּצָדְקוֹ בְּמֹאזְנַיִם בְּלָשֶׁם גִּיבּוֹרֶיךָ
אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב לִשְׁ⟨כּוֹן⟩ חֲצֵרֶיךָ

ב⟨רוך⟩ מק⟨בץ⟩

חַ⟨דֵּשׁ⟩ כּוֹחַ דָּן לְקָרְבָה וְלֹא לְהַרְחִיקָה
וּרְבִיעִיּוֹת מַרְחֶשְׁוָן בְּעִתָּם לַגֵּיא יַחֲרִיקָה
כַּעֲקִיצַת עַקְרָב שִׁבּוֹ לְהַבְהִיקָה
אַשְׁרֵי שׁוֹמְרֵי מִשְׁפָּט עוֹשֵׂי צְדָקָה

ב⟨רוך⟩ אוהב

85 חַ⟨דֵּשׁ⟩ לַהֲקַת נַפְתָּלִי בְּמַה טּוֹב וּמַה נָּעִים
וְנֵר חֲנֻכָּה בְּכִסְלֵיו קְבוּעִים
לְנַהֵל קֶשֶׁת בְּאַחְלָמָה תּוֹבְעִים
אַשְׁ⟨רֵי⟩ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָ⟨לַךְ⟩ בַּעֲצַת רְשָׁ⟨עִים⟩

ב⟨רוך⟩ מכניע

חַ⟨דֵּשׁ⟩ מוֹשַׁב מַרְחִיב גָּד לְבָרְכוֹ וּלְשַׁמְּחוֹ
90 טֵבֶת בְּטוּב פִּיסַת בָּר לְהַאֲרִיחוֹ
מִרְבַּץ גְּדִי בָּאֲנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ יְהֵא לִקְחוֹ
אַשְׁ⟨רֵי⟩ הַגֶּבֶר אֲשֶׁ⟨ר⟩ שָׁם יֵי מִבְטָחוֹ

ב⟨רוך⟩ מבטח

זורעי וכו׳: יש׳ לב:כ. / 78 **גבול עריך**: כמו: בגבול עריך. / 79 **יוכרע**: דינו לזכות. **בלשם**: כמו: בפאר, בהדר. **גיבוריך**: צ״ל גיבורך. / **אשרי תבחר** וכו׳: תה׳ סה:ה. ובמקרא: ישכן חציריך. / 82 **ורביעיות**: וגשמי. **לגיא**: את הארץ. **יחריקה**: כנראה: יסדקו, כמשמעות הפעל בלשון חז״ל. / 83 **כעקיצת עקרב** וכו׳: אבן השבו תבהיק בזוהר חד כעקיצת העקרב. / 84 **אשרי** וכו׳: תה׳ קו:ג. ובמקרא: עשה. / 85 **במה** וכו׳: בשבת אחים גם יחד (תה׳ קלג:א. / 86 **ונר**: נ״ל שצ״ל כמו: וחדש נרות חנוכה שיהיו בכסלו קבועים. / 87 **לנהל** וכו׳: איני יודע להלום שורה זו. ואולי ר״ל: להלחם (׳לנהל קשת׳) בשונאיהם של ישראל שמתאווים לשדוד את כלי המקדש (׳אחלמה תובעים׳). **או**: לנהל את ישראל התובעים קשת באחלמה, כלומר קיום ברית ה׳ עם מקדשו. / 88 **אשרי האיש** וכו׳: תה׳ א:א. / 89 **מרחיב גד**: על פי דב׳ לג:כ: ברוך מרחיב גד. / 90 **טבת**: כמו: בטבת. **להאריחו**: לתת ארוחתו. / 91 **מרבץ גדי**: שדות מרעה. וגדי מזל טבת. **באניית תרשיש**: וסחר ימים. ותרשיש הוא אבנו של גד. **לקחו**: החלק שיקח. / 92 **אשרי הגבר** וכו׳:

חַדֵּשׁ נַחֲלַת אָשֵׁר בְּרוֹב נִפְלְאוֹתֶיךָ
נָא רְעֵה עַמְּךָ בְּשִׁבְטֵיךָ צֹאן מַרְעִיתֶךָ
נוֹרָא דְּלֵה דְּלִי בְּשׂוֹחַם וּגְדוֹר כָּל פִּרְצוֹתֶיךָ
אַשְׁ⟨רֵי⟩ יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ

ב⟨רוך⟩ אלהי

חַ⟨דֵּשׁ⟩ סְגֻלַּת יוֹסֵף וּבָרֵךְ אֶת קְהָלִי
בַּאֲדָר הִידַּרְתִּי לְךָ אֱלֹהִים יָ חֵילִי
סַגְּבִינִי בְּדָגִים בְּיָשְׁפֵּה לְוִיָּתָן וְזִיז תַּאֲכִילִי
אַשְׁ⟨רֵי⟩ אָדָם שׁוֹמֵעַ לִי

ב⟨רוך⟩ שומע

חַ⟨דֵּשׁ⟩ עֲמִידַת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל אֵיתָנַיי
וּשְׁמוּאֵל בְּקוֹרְאֵי שְׁמוֹ יִשְׁמְעוּן אָזְנַיי
וּפִירְחֵי כוֹהֲנַיי יְשׁוּבוּן לַעֲבוֹדַת גשת דּוּכָנַיי
אַשְׁ⟨רֵי⟩ אִישׁ יְרֵא אֶ⟨ת⟩ יְיָ

אלהינו ב⟨רוך⟩ שא⟨ותך⟩

חַ⟨דֵּשׁ⟩ צְמִיחַת אַרְבָּעָה חָרָשִׁים בְּצֶדֶק לְהַצְהִילָךְ
קוֹמָה בְּנוֹגַהּ שְׁמוֹנָה נְסִיכִים לְחֵייָלָךְ
רוֹעִים שִׁבְעָה שִׁית כְּכוֹכְבֵי חַמָּה לְעַם מְיַחֲלָךְ
אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ

ב⟨רוך⟩ הטוב

חַ⟨דֵּשׁ⟩ שְׁבִיתַת שָׁלוֹם וְהַעֲמִידוֹ עַל תִּילוֹ
תָּמִיד עַד דַּמֶּשֶׂק יְהִי גְּבוּלוֹ

תה׳ מ:ה. / 94 **בשבטיך**: רומז לחודש שבט. / 95 **דלה** וכו׳: **העלה גורלם של ישראל** לטובה. / 96 **אשרי** וכו׳ תה׳ פד:ה. / 98 **אלהים** וכו׳: חב׳ ג:יט. / 99 **בישפה**: כמו: בפאר והדר. **לוויתן וזיז**: בסעודה שלעתיד לבוא. / 100 **אשרי** וכו׳: מש׳ ח:לד. / 102 **ושמואל** וכו׳: תה׳ צט:ו. /103 **ופרחי**: לפי הא״ב צ״ל: פרחי. **גשת**: אולי צ״ל : גישת. / 104 **אשרי איש** וכו׳: תה׳ קיב:א. ומלת ׳ירא׳ מעבירה לברכת שאותך ביראה נעבוד. / 105 **ארבעה חרשים**: מנבואת זכריה (זכ׳ ב:ג). **להצהילך**: כדי שנצהל לכבודך. / 106 **שמונה נסיכים**: מיכה ה:ד. **לחיילך**: לעמך. / 107 **רועים שבעה**: מיכה שם:שם. **ככוכבי המה**: כשבעת כוכבי הלכת. / 108 **אשריך** וכו׳: תה׳ קכח:ב. ור״ל: לעם המיחלים להבטחה שבפסוק זה. / 109 **שביתת שלום**: אולי כמו: חדש את מנוחתה (׳שביתת׳) של ירושלים (׳שלום׳ = שלם). / 110 **עד דמשק**: השווה שהש״ר ז:ה: עתידה ירושלים להיות מתרחבת לכל צדדיה

יְהֹוסִיף לְבָרֵךְ אֶת קְהָלוֹ
אַשְׁ〈רֵי〉 הָעָם שֶׁכָּכָה לוֹ

ב〈רוך〉 עושה

[ח] יח כסליו

(משבית מלחמות)

מַשְׁבִּית אֵימוֹת צָרִים וְשׂוֹסִים
אֲשֶׁר בְּעַמּוֹ נוֹגְשִׂים
בְּכִסְלֵיו אֲדוֹן כָּל מַעֲשִׂים
אֱמוּנָיו הִצִּיל כִּי הָיוּ רְמוּסִים
מָגֵן הוּא לְכֹל הַחוֹסִים

ב〈רוך〉 מגן

מִלְחָמוֹת בְּמַאֲמַר אָדוֹם וָצַח
בְּאֵימָתוֹ נַעֲשִׂים, כִּי לוֹ הַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח
בְּכִסְלֵיו בְּנֵיהֶם עַל צָרֵיהֶם נִיצַח
בְּשָׁאֲלָם מָטָר קוֹדָם יְצוּחָצַח
בְּמַאֲמַר בִּילַע הַמָּוֶת לָנֶצַח

ב〈רוך〉 מחיה

אָדוֹן שׁוֹבְבֵינוּ לְמִקְדַּשׁ הַקּוֹדֶשׁ
לְתוֹכוֹ נְקַדֵּשׁ רֹאשׁ חוֹדֶשׁ
עוֹד תְּחִנָּה קְשׁוֹב מִקְּוֹדֶשׁ

עד שתהא מגעת שער דמשק וכו׳. / 112 **אשרי** וכו׳: תה׳ קמד: טו. ומלת ׳לברך׳ בט׳ 111 מעבירה לברכה.

כה״י הנ״ל, דף 74 ע״א ואילך. **כותרת:** משבית מלחמות: כך בכתב היד, והוא כנראה התחלה משובשת של הפיוט. הקרובה מיוסדת על הפסוק בתה׳ מו:י: משבית מלחמות עד קצה הארץ וכו׳, ותה׳ כ:ט: המה כרעו ונפלו וכו׳. קטע הביניים (ט׳ 16 ואילך) מיוסד על הפסוק ׳ובני יהודה ובני ירושלים׳ וכו׳ ביואל ד:ו. שלושת הפסוקים רומזים לחנוכה שחלה בחודש כסלו. על הבעיות המיוחדות של קרובה זו עיין במבוא. / 1—2 **משבית . . . נוגשים:** כינוי לקב״ה. / 4 **אמרניו:** את ישראל. / 5 **מגן . . . החוסים:** ש״ב כב:לא. / 6 **אדום וצח:** הקב״ה (שה״ש ה:י). / 7 **התפארת והנצח:** דהי״א כט:יא. / 9 **קודם יצוחצח:** לפני בוא הבצורת, כמשמעות המלה בירׂ נח:יא: והשביע בצחצחות נפשך, שתרגומו: בצורתא. / 10 **במאמר** וכו׳: שב אל ׳ניצח׳ שבט׳ 8. **בילע** וכו׳: יש׳ כה:ח. / 12 **לתוכו:**

זַךְ כְּחִנֶּנְךָ תִּירָשָׁתָא בְּזֶה חוֹדֶשׁ
15 רְנֶנֶיךָ נְשׁוֹרֵר בַּקּוֹדֶשׁ

ככ⟨תוב⟩ ב⟨דברי⟩ ק⟨דשך⟩ דברי נחמיה בן חכליה וג (נח׳ א:א)
ונא⟨מר⟩ ויאמר התרשתא להם (נח׳ ז:סה) ונא⟨מר⟩ ויהי בשנת ארבע
לדריוש המלך (זכ׳ ז:א) ונא⟨מר⟩ ואתה ק⟨דוש⟩

וּבְנֵי יְהוּדָה אִיבֵּד צַר הַמָּחֳוָבָל
בְּעֵת חָשׁ פַּעֲמַיִם אֲשֶׁר חָבוֹל חָבַל
בְּכִסְ⟨לֵיו⟩ גַּאֲוַת הֲמוֹנָם כְּתָחְבַּל
דְּיהַר מָדַי וְתוּבַל

20 וּבְנֵי יְרוּשָׁלַם הוֹד תָּאֳרָם אוֹיֵב חִישֵׁךְ
וְעַל כָּל הוֹנָם רִבָּה בְּתַרְבִּית וּבְנֶשֶׁךְ
בְּכִסְ⟨לֵיו⟩ זוֹעֲמוּ בְּזַעַם לְהִתְחַשֵּׁךְ
חֵיילֵי יָוָן תּוּבַל וּמֶשֶׁךְ

מְכַרְתָּם יְלָדַיִי לְדִישָׁה
25 יַחַד כָּתְבוּ אוֹתָם לָדוּשָׁה
בְּכִסְ⟨לֵיו⟩ כְּלִילַת יוֹפִי אָצוּ לְחָרְשָׁה
לְעֵת אֲהוּבִים שֶׁעָבְדוּ אֱלִישָׁה וְתַרְשִׁישָׁה

לִבְנֵי הַיָּוָנִים מָכְרוּ נִדְחָקִים
נוֹקְמִים אֲשֶׁר אוֹתָם הָיוּ דוֹחֲקִים

כמו: בתוכו. / 14 **תירשתא**: נחמיה, והוא רומז לפסוק שבסמוך. **בזה חודש**: על פי המשך הפסוק בנח׳ א:א: ויהי בחדש כסלו וכו׳. / 16 **ובני יהודה**: כמו: ואת בני יהודה. **המחובל**: הרשע. / 17 **בעת חש** וכו׳: נראה לי לפרש: כשהרגיש (הצר) פעמיים שישראל חטא (׳חבול חבל׳), פעם בהורבן הבית הראשון ופעם לפני מלחמת בית חשמוני. הצירוף ׳חבול חבל׳ על פי נח׳ א:ז. / 18 **גאות** וכו׳: נ״ל לפרש: כשנתחדדה בהפלגה (׳כתחבל׳, מלשון בתחבולות תעשה לך מלחמה, מש׳ כד:ו) גאות המונם. / 19 **דיהר**: נתגדלו מדי ותובל (׳דהר׳ לשון גאות וגובה גדולה ורוממות, זולאי, ידיעות המכון וכו׳, ו, קפא). ומדי ותובל הם אחי יוון (בר׳ י:ב). / 20 **חישך**: הקדיר. / 21 **רבה** וכו׳: כלומר הטיל מס כבד. / 22 **בכסלו**: בחנוכה. **להתחשך**: לנחול מפלה. / 23 **תובל ומשך**: אחי יון (בר׳ י:ב). / 24 **ילדי**: את ישראל. אבל אין המלה מתאימה לא״ב. ואולי צ״ל טפיי. **לדישה**: למרמס. / 26 **כלילת יופי**: את מקום המקדש. / 27 **אהובים**: כמו: את אהובים, את ישראל. **אלישה ותרשישה**: בני יון (בר׳ י:ב). ו׳תרשישה׳ הוא הכתיב בדהי״א א:ז. / 28 **נדחקים**: את ישראל. ונושא המשפט בט׳ 29: ׳נוקמים׳, הרודים. / 29 **אותם**: את ישראל. / 30 **סוערו**:

30 בְּכִסְ〈לֵיו〉 סוֹעֲרוּ לְמֶרְחַקִּים
עָרִיצֵי יָוָן וְתוּבַל הָאִיִּים הָרְחוֹקִים

לְמַעַן הַרְחִיקָם פָּשְׁטוּ בַּעֲנָן גֵּזֶל מְנוּזָל
צָפִיר שָׁעִיר עֲמָלָם גָּזָל
בְּכִסְ〈לֵיו〉 קוֹלְעוּ וּכְבוֹדָם זִילְזָל
35 רָם חֵיבֵיל וְדָן וְיָוָן מנוזל

מֵעַל גְּבוּלָם שָׁלְחוּ בַּשֵּׁל עִירְךָ קָרְבָּן
שִׁיבְּחוּ יְדִידַיי כְּמָצְאוּ שְׁנֵי טְלָאִים בְּלִשְׁכַּת הַקָּרְבָּן
בְּכִסְ〈לֵיו〉 תִּיעֲבוּ מַלְכוּת יָוָן וְנִיתְּנָה לְחָרְבָּן
תַּקִּיף נָם וְעוֹרַרְתִּי בָּנַיִךְ צִיּוֹן עַל בָּנַיִךְ יָוָן

ובכן

40 יָוָן וּמַקְדוֹנְיָה סָלָקָן כַּעֲנָיָה
וּבָטְלָן קָרְבָּנַיָּיה / וּבְעוֹן מְקַטָּלָה בָּנַיָּיה
וַאֲשָׁמוּן כַּלְיָה וַחֲתָנָיָה / וְעָרְבְּבוּן גְּוִינַיָּת גְּוִינַיָּיה
וְיַבְּשׁוּן צִמְחֵי שׁוֹשַׁנָּיָיה
וּגְזַר רִבּוֹנְהוֹן דְּרִבּוֹנָיָיה / מַלְכוּתְהוֹן מְהַשְׁנָיָיא
45 וְנַצְחוֹן טַלְיָיָה עַד אַנְטוֹכְיָיה
וְקָרְבוּן חַמֶּשְׁתֵּי כָּהֲנָיָיה

כָּהֲנָיָיה עֲשׂוּ קָרֵב עִמָּם / וְהִשְׁמִידוּ כָּל יְקוּמָם

יורד לטור הבא; נוצחו עריצי יוון וכו׳. / 31 יוון וכו׳: על פי יש׳ סו:יט. / 32 **למען הרחיקם**: כדי להגלות את ישראל, פשטו היוונים. **כענן נזל מנוזל**: נ״ל כמו: בהמון גדול, כמו ענני גשמים. / 33 **צפיר שעיר**: על פי דנ׳ ח:כא: והצפיר השעיר מלך יון. / 34 **קולעו**: הופצו ונשמדו. **זילזל**: נראה שעדיף לגרוס: זולזל. / 35 **רם**: הקב״ה. **חיבל ודן**: הכה אותם ושפטם. **מנוזל**: איני יודע להלום, ואולי צ״ל ׳מוזל׳, מלשון זלזול. / 36 **שלחו**: את ישראל. **בטל**: כדי לבטל. **עירך**: כמו: מעירך. / 37 **שבחו** וכו׳: על פי המסופר בירוש׳ ברכות פ״ד ה״א, ז ע״ב: בימי מלכות יון היו משלשלין להן שתי קופות של זהב וכו׳ באותה שעה האיר הקב״ה עיניהם ומצאו שני טליים מבוקרים בלישכת הטלאים. / 39 **תקיף**: כינוי לקב״ה. **ועוררתי** וכו׳: זכ׳ ט:יג. / 40—46 תרגום הפיסקה הארמית: יוון ומוקדן עלו כעננים / ובטלו הקרבנות / וביקשו להרוג הבנים / והחטיאו כלות וחתנים / וערבבו חופות המתחתנים / ויבשו צמחי שושנה / וגזר אדון האדונים / להעביר מלכותם / ונצחו הצעירים עד אנטוכיה. / וקרבו חמשת הכהנים. / 42 **ואשמון** וכו׳: לפי שמלכות יון גזרו שבתולה שנשאת תיבעל להגמון תחילה (ירוש׳ כתובות פ״א, ה; כה ע״ג). / 44 **מלכותהון מהשנייא**: על פי דנ׳ ז:כג. / 45 **ונצחון** וכו׳: על פי המסופר בירוש׳ סוטה פ״ט יד, כד ע״ב ובמקבילות: ושמע יוחנן כהן גדול בת קול יוצאת מבית קודש הקדשים ואומרת

וְאֵל בְּזַעֲמוֹ קִיְּמָם / וּבְנִקְמָתוֹ נִיקָמָם
וּלְטֶבַח הֶחֱרִימָם / וְעָזַר כֹּהֲנָיו וְקִיְּימָם
וְיִצָּרָם הָיָה עִמָּם / וְהִצִּילָם וְהִנְעִימָם
וּפֵאֲרָם בְּעוֹלָמָם / וְקִידֵּשׁ עַמּוֹ וְרוֹמְמָם

וְרוֹ〈מְמָם〉 וּלְטוֹבָה דְּרָשָׁם / וּמִפֶּרֶךְ הֵיפִּשָׁם
וּמִצָּרוֹת יָוָן הִנְפִּישָׁם / וְשִׁימַח אֶת נַפְשָׁם
וְחִינְּכוּ חֲנֻכַּת שְׁמוֹנָה לְקָדוֹשׁ אֲשֶׁר לִשְׁמוֹ הִקְדִּישָׁם
עוֹבֵר בְּרִאשָׁם / נַעֲרָץ בְּקִידּוּשָׁם / מַלְכָּם וְקִדּוֹשָׁם

ככ〈תוב〉 וקרא

בְּחוֹדֶשׁ זֶה קָדוֹשׁ מְקֻדָּשׁוֹ יְכוֹנֵן
וּבְכָל נֶפֶשׁ טוֹב אֲרַנֵּן
בְּכִסְלֵיו וְיעוּדוֹ יְכוֹנֵן
מוּל חַיּוֹת שְׂרָפָיו שִׁבְחוֹ נָרַנֵּן

לעומתם

בְּחוֹדֶשׁ זֶה הַדֵּר מַחְמַד עֵינֵינוּ
כִּי הוּא תִּפְאֶרֶת רֹאשֵׁינוּ
וַיַּצְמִיחַ צֶמַח צִדְקֵינוּ
וְנִצַּח לוֹ נֵיחַל בְּאוֹמֶר שְׁמַע יִשְׂ〈רָאֵל〉 יְיָ אֱלֹהֵינוּ

פעמים

בְּחוֹדֶשׁ זֶה יָחֲנֵנוּ תְּמִימִים
חֲסוּנִים עַל לֵב חֲתוּמִים
בְּכִסְ〈לֵיו〉 יוּחַשׁוּ שִׁבְעָה וּשְׁמוֹנָה מְסוֹיָמִים
לְהוֹשִׁיעַ וְלִגְאוֹל מְעוּטֵי עַמִּים

להיות

נצחון טלייא דאגחי קרבא באנטוכיא. / 50 **ויצרם**: מנוקד כך בכה״י. / 52 **חיפשם**: הוציאם לחופש. / 53 **הנפישם**: נתן להם נופש ומנוחה. / 56 **קדוש**: כינוי לקב״ה. / 58 **ויעודו**: בית ועדו, כלומר: את בית המקדש. / 60 **מחמד עינינו**: בית המקדש או ירושלים. / 64 **תמימים**: ישראל. / 65 **חסונים**: ג״כ כינוי לישראל. **על לב חתומים**: ע״פ שה״ש ח:ו. / 66 **יוחשו**: יובאו במהרה. **שבעה ושמונה**: שבעת הרועים ושמונת נסיכי

עַד גּוֹבַהּ שְׁמֵי רוּם תְּהִלָּתֶךָ
גְּדוֹלוֹת עָשִׂיתָה עֲבוּר עֲדָתֶךָ
בְּכִסְ〈לֵיו〉 גִּידַלְתָּה כּוֹחֲנֵי אֱיוֹמָתֶךָ
אֵין קָ〈דוֹשׁ〉 כַּיָי כִּי אֵ〈ין〉 בִּלְתֶּךָ

ב〈רוך〉 האל

קְצֵה דְּרָכִים וּגְבוּלוֹת אֶרֶץ
רָצִים לְהַלֵּל רוֹכֵב שְׁמֵי עֶרֶץ
בְּכִסְ〈לֵיו〉 דְּרוֹר הֵחִישׁ לְנֶאֱמָנֵי אֶרֶץ
יְיָ בְּחָכְמָה יָסַד אָרֶץ

ב〈רוך〉 חונן

הָאָרֶץ הַנְּשַׁמָּה תַּעֲבֵד בְּחִידּוּשׁ אַרְיֵאל
הֶעָרִים הֶחֳרֵבוֹת לְכַוֵּן כְּהוֹאֵל
בְּכִסְ〈לֵיו〉 הֶאֱמַצְתִּי אוֹמְרֵי אֵין כָּאֵל
וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂ〈רָאֵל〉

ב〈רוך〉 הרוצה

קָשֶׁת וְחֶרֶב יַעֲבוֹר מֵאַרְצֵינוּ וְיַעֲבִירֵם
וַעֲוֹנֵינוּ כְּשֶׂבֶר נֶבֶל יְשַׁבְּרֵם
בְּכִסְ〈לֵיו〉 כְּמֵאָז נִפְלְאוֹתֶיךָ אֲסַפְּרֵם
פְּשָׁעֵינוּ אַ〈תָּה〉 תְּכַפְּרֵם

ב〈רוך〉 המרבה

〈יְשַׁבֵּר〉 יָחִישׁ לִפְדּוּתֵינוּ בְּתוֹקֶף גְּדֻלּוֹ
זוֹכֵר בְּרִית אָבוֹת לָעַד אֲגַדְּלוֹ

האדם שבנובאת מיכה ה:ד. / 67 **מעושי עמים**: ישראל (דב׳ ז:ז). / 71 **אין** וכו׳: ש״א ב:ב. / 72 **קצה**: כמו: מקצה. / 73 **רצים**: כך בכה״י אבל לפי הא״ב צ״ל: דצים. **רוכב** וכו׳: את הקב״ה. / 75 **יי בחכמה** וכו׳: משׁ׳ ג:יט. / 76 **הארץ הנשמה**: ארץ ישראל (יח׳ לו:לד). / 77 **הערים החרבות**: יח׳ שם:לה. **לכוון**: כמו: לכונן. **כהואל**: לכשיחל. / 78 **אומרי אין כאל**: ישראל (דב׳ לג:כו). / 79 **ושבתי** וכו׳: ירׁ׳ ל:ג. / 80 **קשת** וכו׳: **על פי** הושׁ׳ ב:כ. ולפי זה נכון יותר לגרוס ״ישבור״. / 81 **כשבר** וכו׳: **על פי** יש׳ ל:יד. / 83 **פשעינו** וכו׳: תה׳ סה:ד. / 84 **ישבר**: המעתיק דילג על המלה, אבל היא מתחייבת

בְּכִסְ〈לֵיו〉 זֹאת תֹּיאמַר מִפִּי יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ
כִּי פָּדָה יְיָ אֶת יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ

ב〈רוך〉 גואל

〈וְ〉קִיצֵץ חַיָּלֵי צָרֶיךָ
חָרוֹן הִלְבִּישׁ עָרֶיךָ
בְּכִסְ〈לֵיו〉 חָשׁ לְרַפְאוֹת, תָּאֵב נִיגּוּן שִׁירֶיךָ
וְנָם לְאַשְׁרֶיךָ רְפוּאוֹת תְּהִי לְשָׁ〈רֶךָ〉

ב〈רוך〉 רופא

חֲנִית טָס לְקַצֵּץ וְרוֹמַח שִׁיבַּר
טָהוֹר עִם לוֹחֲמָיו יִתְעַבַּר
בְּכִסְ〈לֵיו〉 טַל וּמָטָר לָאָרֶץ יְוַגְּבֵר
וּמָלְאוּ הַגָּרָ〈נוֹת〉 בָּר

ב〈רוך〉 מברך

עֲנָלוֹת כִּנְהַמְתּוֹ מַחֲרִיבָם
יַחַד לְאַבְּדָם בְּמִלְחֶמֶת קָרָבָם
בְּכִסְ〈לֵיו〉 יֹאמַר זָרִויִים יְכַנֵּס לְמִסִּבָּם
וְקִיבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁ〈ר〉 נְפוֹצוֹתֶם בָּם

ב〈רוך〉 מקבץ

יְשָׁרוֹף כָּל מְעַנֵּיי בְאֵשׁ בִּגְבוֹהִים
כִּי חֵם רָמִים וְרוּחַ מַגְבִּיהִים

מפסוק המסגרת. וראש הטור לקוי גם מצד האקרוסטיכון. / 87 **כי פדה** וכו׳: יר׳ לא:י. / 89 **עריך**: אויביך. / 90 **תאב**: לפי שהוא מתאווה לשיריך. **ניגון שיריך**: סמיכות נרדפות. (עיין י׳ אבישור, בית מקרא ג [10], תשל״ו, עמ׳ 412 ואילך) / 91 **לאשריך**: כלומר בשביל לאשר אותך ולחזקך. **רפאות** וכו׳ מש׳ ג:ח. / 92 **חנית** . . . **לקציץ**: על פי תה׳ מו:י, שהוא פסוק המסגרת שלקרובה. / 93 **יתעבר**: יזעם על אויביו. / 95 **ומלאו** וכו׳: יואל ב:כד. / 96 **כנהמתו**: לפני מלה זו כתב המעתיק ׳ישרוף באש׳ וציין נקודות למחיקה. המלים הן המשך פסוק המסגרת. אבל ראש הטור לקוי מצד הא״ב. ובכל אופן יש לגרוס כנראה ׳בנהמתו׳, כלומר: בגערתו. / 97 **במלחמת קרבם**: במלחמת מאבקם, בסמיכות נרדפות. / 98 **זרויים** וכו׳: כדי לכנס את המפוזרים למקום שבתם. 99 **וקיבצתים** וכו׳: יח׳ כ: לד. ובמקרא: מן הארצות. / 100 **בגבוהים**: אולי מוטב לגרוס: מגבוהים. / 102 **כלוליו**: את

בְּכִסְ〈לֵיו〉 כְּלוּלָיו יַצְדִּיק כִּי יְצַדְּקוּ כְּמֵיהֵים
בְּקוּם לַמִּשְׁפָּט אֱלֹהִים

ב〈רוך〉 אוהב

בָּאֵשׁ למחריבם שִׁבְעָה מְעוֹנוֹת
לָעַד יְלַהֵט נַפְשָׁם לְעַנּוֹת
בְּכִסְ〈לֵיו〉 לֵיצִים יודרך מִכָּל פִּינוֹת
לַעֲלוֹקָה שְׁתֵּי בָּנוֹת

ב〈רוך〉 מכניע

הֵמָּה מֵעוֹלָם מִתְקוֹמְמֶיךָ
מְאֹד הִכְעִיסוּ וְעִרְעֲרוּ סִיפֵּי הֲדוֹמֶיךָ
אֱגוֹר מֵאֲרַבַּע זֶרַע תְּמִימֶיךָ
וְיִבְטְחוּ בְךָ יוֹדְעֵי שְׁ〈מֶךָ〉

ב〈רוך〉 מבטח

כָּרְעוּ נִיחֲתוּ מַכְבִּידֵי עוֹלָם
נוֹרָא עֲלִילָה שִׁילֵּם לָהֶם כְּפָעֳלָם
בְּכִסְ〈לֵיו〉 סַף רַעַל יְחֻדַּשׁ עַם זוּ לְהוֹעִילָם
וּבְנִיתִיהָ כִּימֵי עוֹלָם

ב〈רוך〉 אלהי

וְנָפְלוּ עָרִיצֵי יָוָן לִפְנֵי כוֹהֲנַיי
עָנוּ וְכָתְבוּ עַל קֶרֶן הַשּׁוֹר מוֹנַיי

ישראל שהם מיופים במעשים טובים. / 103 **בקום** וכו׳: תה׳ עו:י. / 104 **למחריבם**: צ״ל כנראה: למחריבים. ושיעור הטורים: למחריבים שבעה מעונות באש ללהט לעד, נפשם לענות. והכוונה לאומות העולם שהחריבו שבעה מקדשות, עיין תנחומא בובר תולדות, ח: ז׳ מקדשות עתידין ליחרב. / 106 **יודרך**: נראה לי משובש, ואולי צ״ל: ידריך, כל׳ יוריד מכל פינות לגיהנם. / 107 **לעלוקה** וכו׳: לגיהנם (מש׳ ל:טו). / 109 **סיפי הדומיך**: את בית המקדש. / 110 **אגור**: אסוף, ולפי הא״ב צ״ל אולי: מארבע אגור. / 111 **ויבטחו** וכו׳: תה׳ ט:יא. / 112 **ניחתו**: הושפלו. **מכבידי עולם**: אומות העולם. / 113 **נורא עלילה**: הקב״ה. / 114 **סף רעל**: ירושלים (זכ׳ יב:ב). **עם זו להועילם**: להועיל לישראל (שמ׳ טו:טז). / 115 **ובניתיה** וכו׳: עמ׳ ט:יא. / 117 **ענו וכתבו** וכו׳: ר״ל: גזרו עלי מוניי גזירות רבות ונהפך עליהם הגלגל. הצירוף ׳כתבו על קרן השור׳ נזכר בגזירות שגזרו מלכי יון על ישראל (השווה למשל בר״ר ב:ד; וי״ר טו:ט; בית־המדרש ליילינק, א, עמ׳ 133 ועוד). /

בְּכִסְ〈לֵיו〉 פָּנָה אֶל תְּפִילַת תַּחֲנוּנַיי
שׁוֹמֵיעַ אֶל אֲבִיּוֹנִים יָיָ

ב〈רוך〉 שומע

וַאֲנַחְנוּ צִדְקֶךָ בְּכָל עֵת מְסַפְּרִים
צִיּוֹן מִכְלַל יוֹפִי טַע בְּסַפִּירִים
בְּכִסְ〈לֵיו〉 קוֹמֵם עַם כְּחוֹל סְפוּרִים
אָז יַעֲלוּ עַל מִזְבַּחֲךָ פָּרִים

אלהינו ב〈רוך〉 שאותך

קַמְנוּ רַצְנוּ לְחַזֵּק אִמְרַ[ת] תְּעוּדָה
רָאשֵׁי תַּנִּינִים רִיצְצוּ מְשָׁרְתֵי עֵדָה
בְּכִסְ〈לֵיו〉 כְּאָז שְׁבָטִים יַצִּיל מֵחֲרָדָה
שַׁדַּי בְּטוּב לֵב נְקַדְּ〈מָה〉 פָּנָיו בְּתוֹדָה

ב〈רוך〉 הטוב

וַנַּתְעוֹדֵד תָּאִיר בְּרוֹב רַחֲמֶיךָ
פּוֹדֶה וּמַצִּיל יֶהֱמוּ עָלֵינוּ רַחֲמֶיךָ
בְּכִסְ〈לֵיו〉 נַהֵיל לְבֵית מַאֲוַיֶּךָ תְּמִימֶיךָ
חַדֵּשׁ סְגֻלָּתְךָ וְהַשְׁמִיעֵנוּ וַיְהִי כַּנָּהָר שְׁלוֹמֶךָ

ב〈רוך〉 עושה

119 **שומע** וכו׳: תה׳ סט:לד. / 121 **ציון מכלל יופי**: על פי תה׳ נ:ב. **טע בספירים**: כמו יסד בספירים (ישׁ׳ נד:ב). / 123 **אז** וכו׳: תה׳ נא:כא. / 124 **תעודה**: התורה. / 125 **ראשי** וכו׳: על פי תה׳ עד:יג—יד. **משרתי עדה**: הכהנים בני חשמונאי. / 126 **בכסליו** וכו׳: שיעור הטור: כאז בכסלו יציל שבטים מחרדה. / 127 **נקדמה** וכו׳: תה׳ צה:ב. / 130 **לבית מאויך**: לבית המקדש. / 131 **ויהי** וכו׳: ישׁ׳ מח:יח.

[ט] בשמך רח⟨מנא⟩ י ח לחודש וחנוכה

חַדֵּשׁ אוֹהֶל בַּת צִיּוֹן
וְתָחִישׁ רִאשׁוֹן לְצִיּוֹן
בַּחֲנֻכַּת אַרְמוֹן אַפִּרְיוֹן
תְּגוֹנְנֵינוּ אֵל עֶלְיוֹן

ב⟨רוך⟩ מגן אב⟨רהם⟩

חַדֵּשׁ בָּנוּי לְתַלְפִּיוֹת
לְמִשּׁוּלֵי בְּחֶרֶב פִּיפִיּוֹת
בַּחֲנֻכַּת הֶעָתִיד לִהְיוֹת
תַּזִּיל גְּשָׁמַי רְדוּמִים לְהַחֲיוֹת

ב⟨רוך⟩ מחיה המ⟨תים⟩

חַדֵּשׁ לַחֲמִי לְאִישַׁי
עֲרוֹךְ נָא נֵר לְבֶן יִשַׁי
בַּחֲנֻכַּת זְבוּל [– – – – –
– – – – – – – –

[... ... ...] סוֹחֲחִים

חַדֵּשׁ שְׁעָרִים הַטְּבוּעִים
וְתִדְלֶה מִטְּבַע בְּלוּעִים
בַּחֲנֻכַּת תִּילְךְ זֶמֶר נַנְעִים
זַמְּרוּ לְשִׁמוֹ כִּי נָעִים

כ״י אוכספורד 2744/11 (ט׳ 1—11); כ״י ט״ש H 50/ (מט׳ 11 עד הסוף); כ״י ט״ש H 14/72 (ט׳ 82—98, בנוסח זהה). 2 **ראשון לציון:** הצירוף על פי יש׳ מא:כז. / 3 **ארמון אפריון:** ארמון ביהמ״ק (שה״ש ג:ט ומדרש רבה לפסוק: אפריון — זה בית המקדש). / 5 **בנוי לתלפיות:** כינוי לביהמ״ק (שה״ש ד:ד ומדרש רבה שם: בנוי לתלפיות זה בית המקדש. השווה גם ברכות ל ע״א). / 6 **למשולי** וכו׳: לצדיקים שרוממות אל בגרונם **וחרב פיפיות בידם** (תה׳ קמט:ו). / 8 **רדומים:** המתים. / 9 **לחמי לאישי:** על פי במ׳ כח:ב. / 10 **ערוך** וכו׳: על פי תה׳ קלב:יז. / 13 **שערים הטבועים:** שערי ירושלים (איכה ב:ט). / 14 **מטבע:** מטביעה. **בלועים:** ישראל שנבלעו בים הגלות. / 15 **תילך:**

ונעריצך אלהינו

נָעִים חִיבּוּר חֲנֻכָּה וְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ
קִידּוּשׁ מְשָׁכֵן קוֹדֶשׁ / וְחִידּוּשׁ רֹאשׁ חוֹדֶשׁ
הָעֵת תְּשׁוֹבֵב אַנְשֵׁי קוֹדֶשׁ / לְקַדֵּשׁ בְּמִקְדַּשׁ קוֹדֶשׁ
קִידּוּשׁ רֹאשׁ חוֹדֶשׁ / וְחִינּוּן חֲנֻכַּת הַקּוֹדֶשׁ
וִיזַמְּרוּךָ מַלְכִּי בַּקְּדֻשָּׁה / לְבֵיתְךָ נָאוָה קוֹדֶשׁ
וְיַקְדִּישׁוּךָ בַּקְּדֻשָּׁה / כְּסוֹד אֵילֵי קוֹדֶשׁ

ככת⟨וב⟩ וג

אופן

חַדֵּשׁ לֶחֶם הַפָּנִים
עֲרִיכָתוֹ נַחַז כְּמִלְּפָנִים
בַּחֲנֻכָּה זֵמֶר יַבִּיעוּ לְךָ מְרֻבְּעֵי פָנִים
רָצוֹא וָשׁוֹב מוּל אוֹפַנִּים

לעומתן וג

חַדֵּשׁ הֵיכַל שֵׁם הָעִיר מִיּוֹם
חוֹפֵף עָלָיו כָּל הַיּוֹם
בַּחֲנֻכָּה זִכְרְךָ נִיחַד נוֹרָא וְאָיוֹם
נֶשֶׁף וְשַׁחַר לַיְלָה וְיוֹם

פעמים וג

בית מקדשך. / 16 **זמרו** וכו׳: תה׳ קלה:ג. / 18 **קידוש** וכו׳: חיבור שיש בו מקדושת בית המקדש ושמחת חידוש ראש החודש. **וחידוש**: הסופר כתב תחילה ׳וקידוש׳ ותלה ח למעלה מן האות ק. / 20 **וחינון**: כך בכה״י, וע״ל שצ״ל וחינוך. וכל הטורים מט׳ 19 ואילך מדברים בימות המשיח. / 21 **מלכי בקודש**: הצירוף על פי תה׳ סח:כה. **לביתך** וכו׳: תה׳ צג:ה / 22 **כסוד** וכו׳: כמלאכים. / 23 **חדש לחם הפנים**: כלומר את עבודת בית המקדש. / 24 **עריכתו**: של לחם הפנים. / 25 **מרובעי פנים**: החיות (יח׳ א:ו). סטרופה זו מופיעה גם לעיל בפיוט ב ט׳ 19 ואילך. / 27 **שם העיר מיום**: את ירושלים (יח׳ מח:לה). /

חַדֵּשׁ חוֹמַת רַבָּתִי
זְקוֹף שָׁלֵם לְרֹאשׁ שִׂמְחָתִי
בַּחֲנָ⟨וּכָה⟩ קוֹל תִּקְרָא בְּזֹאת מְנוּחָתִי
קוּמִי לָךְ רַעֲיָתִי יָפָתִי

ל⟨היות⟩ ל⟨כם⟩ ל⟨אלהים⟩ ו⟨

בקול אדיר וגו והיה יי למלך וגו

35 חַדֵּשׁ גְּאוּלַת נִיסָן בְּפֶלֶא
וְכִרְאוּבֵן בִּתְשׁוּבָה נַעֲלֶה
בַּחֲנָ⟨וּכַת⟩ גְּבָעָתָהּ נַגִּיהַ כְּטָלָא
וּכְבוֹד שֵׁם קָדְשְׁךָ עָלֵינוּ תְגַלֶּה

ב⟨רוך⟩ האל הק⟨דוש⟩

חַדֵּשׁ דִּישׁוֹן אִיָּיר בְּכִישׁוֹר
40 וּכְשִׁמְעוֹן בעד נְעַקֵּר שׁוֹר
בְּחָדְשְׁ⟨ךָ⟩ דְּבִירְךָ יָרוּץ בְּכוֹר שׁוֹר
דֵּעָה וְהַשְׂכֵּל לִבּוֹ תַחֲשׁוֹר

ב⟨רוך⟩ חונן הד⟨עת⟩

28 **חופף** וכו׳: דב׳ לג:יב. / 31 **רבתי**: ירושלים (איכה א:א). / 32 **זקוף**: להעלות. **שלם**: את ירושלים. **לראש** וכו׳: על פי תה׳ קלז:א. / 33 **בזאת מנוחתי**: בירושלים (תה׳ קלב:יד). / 34 **קומי לך** וכו׳: שה״ש ב:י. **בקול אדיר** וג׳: מנוסח סיומה של הקדושה. השווה כיו״ב הספרות ב (תש״ל) עמ׳ 221. / 35 **גאולת ניסן**: מכאן ואילך מונה הפייטן בכל ברכה חודש מחדשי השנה, מזל מגלגל המזלות ושבט משבטי ישראל. **בסוף הוא מציין שמותיהם של** שבעת כוכבי הלכת. / 36 **וכראובן בתשובה**: רומז לדרשה בבר״ר פד:יט: וישב ראובן אל הבור (בר׳ לז:כט) והיכן היה — בשקו ובתעניתו. / 37 **גבעתה**: בית המקדש. ולפי ההקשר נכון יותר: גבעתך. **כטלא**: כמזל טלה. / 39 **בכישור**: בכושר. / 40 **בעד**: איני יודע להלום תיבה זו, ואולי הוא שיבוש. ואולי צ״ל: בער, כלומר באויב. **נעקר שור**: על פי בר׳ מט:ו. / 41 **בחדשך**: נראה שהמעתיק שיבש כאן את מלת הקבע וצ״ל ׳בחנוכת׳. **דבירך**: מקדשך. **בכור שור**: איני יודע להלום כאן צירוף זה, שרומז לכאורה ליוסף (דב׳ לג:יז). אמנם הצירוף ׳עקרו שור׳ (בר׳ מט:ו הנ״ל) נדרש לעניין מכירת יוסף בתרגום ירושלמי (׳וברעותהון זבינו יוסף דמתיל לתורא׳) אבל אין העניין נדבק לכאן. וע״ל שצ״ל ׳ירוץ (שמעון) בכוח שור׳ על פי מש׳ יד:ד. / 42 **תחשור**:

חַדֵּשׁ הֲדַר סִיָּן לַחֲתוּמִים
וּכְלֵוִי נָשִׁישׁ בְּאוּרִים וְתֻמִּים
בְּחַדֵּשׁ⟨דְּ⟩ הוֹד שְׁנֵי כְּרוּבִים תְּאוֹמִים
חָשֵׁב שְׁבוּתֵינוּ וְנִהְיֶה כְּחוֹלְמִים

ב⟨רוך⟩ הרוצה וג

חַדֵּשׁ וַעַד תַּמּוּז וְעוֹד בַּל יָוְסַטָּן
וְכִיהוּדָה מְלוּכָה יָוֶעָטָן
בַּחֲנָו⟨כַּת⟩ וַעַדְךָ נָאוֹר כְּסַרְטָן
וְתִסְלַח לְחֵטְא רַב וָקָטָן

ב⟨רוך⟩ חנון מרבה לסלוח

חַדֵּשׁ זָנוּחַ בְּאָב בְּיַד אַרְיֵה
וְכִישָׁשְׁכָר בְּדָת נִשְׁאַג כָּאַרְיֵה
בַּחֲנָ⟨וּכַּת⟩ זִיו דּוֹמֶה לְאַרְיֵה
זְרַח לִגְאוֹל בְּנֵי גוּר אַרְיֵה

ב⟨רוך⟩ גואל יש⟨ראל⟩

חַדֵּשׁ חוֹמַת אֱלוּל כְּבַתְּחִילָה
וְכִזְבוּלוֹן נִשְׁמַח וְנָגִילָה
בַּחֲנָו⟨כַּת⟩ חֻפָּתָהּ בְּמָחוֹל תִּשְׂמַח בְּתוּלָה

תשפיע עליו. / 43 **לחתומים**: לחתומי ברית, או לחתומים על לב, לישראל. / 46 **השב** וכו׳: על פי תה׳ קכו:א. / 47 **ועד תמוז**: **את** מועד תמוז. **בל יוסטן**: אל יהא משטין בו, ורומז לפורעניות של י״ז בתמוז. / 48 **יועטן**: נ״ל כמו: יועטה, בהשרשת הנ׳ של ׳מעיל צדקה יעטני׳ (יש׳ סא:י). / **כסרטן**: כמזל סרטן המאיר בשמים. / 51 **זנוח** וכו׳: **את בית** המקדש שנעזב בידי אריה בחודש אב ונחרב. / 52 **בדת נשאג**: משום ׳ומבני ישששכר יודעי בינה לעתים׳ (דהי״א יב:לא). / 53 **זיו** וכו׳: כנראה כינוי למזבח שהשכינה היתה רבוצה עליו כמין אריה (יומא כא ע״ב). ו׳זיו׳ = מראה (זולאי, ידיעות המכון וכו׳ ו, עמ׳ קצב). / 54 **בני גור אריה**: בני יהודה (בר׳ מט:ט). / 55 **חומת אלול**: **לפי שבאלול** נגמרה בניית החומה בימי נחמיה (נח׳ ו:טו). / 56 **וכזבולון נשמח**: משום ׳שמח זבולון בצאתך׳ (דב׳ לג:יח). / 57 **חופתה**: כינוי לבית המקדש. **במחול** וכו׳: על פי ירׄ׳ לא:יב. /

חֲבוֹשׁ וְהַעֲלֵה לְתִלָּאָה תְּעָלָה

ב⟨רוך⟩ רופא חולי וג׳

חַדֵּשׁ טוֹבַת תִּשְׁרֵי לִמְחוֹלַת מַחֲנַיִם
וּכְדָן נְזַנֵּק בְּנִשֵּׁיאַת עֵינַיִם
בַּחֲנָ⟨וּפַת⟩ טוּר יְוִכַּרַע צַדָּקֵינוּ בְּמַאֲוַנַיִם
טוּב גְּשֶׁם תַּזִּיל מְמֻגָּד שָׁמַיִם

ותן טל וג׳ ב⟨רוך⟩ מברך וג׳

חַדֵּשׁ יוֹרֶה בְּמַרְחֶשְׁוָן וְיִקְרַב
וּכְנַפְתָּלִי נִמְלֵא בִּרְכַּת מֶלֶךְ רָב
בַּחֲנָ⟨וּפַת⟩ יָקַר עֲקִיצָתָם כְּעַקְרָב
יָקוּבְצוּ לְצִיּוֹן צָעִיר וָרָב

ב⟨רוך⟩ מקבץ וג׳

חַדֵּשׁ כִּבְרַת כִּסְלֵו לְהָשֵׁת
וּכְגַד יָגוּד גְּדוּדוֹ בְּגֶשֶׁת
בַּחֲנֻוכָּה כֵּס תְּעוֹרֵר עַל [.. ..] קֶשֶׁת
כְּקֶרֶבְךָ לַמִּשְׁפָּט תעש צְדָקָה תִּלְבּוֹשֶׁת

ב⟨רוך⟩ מלך אוהב וג׳

חַדֵּשׁ לְזוֹרְעֵי בְּטֵבֵת טוֹב מְגִדֵּי
וְכָאֲשֵׁר משכתי להם תַּמְגִּידֵי

58 **תעלה:** תרופה. / 59 **למחולת מחנים:** לישראל (שה״ש ז:א). / 60 **וכדן נזנק:** דב׳ לג:כב. / 61 **טור:** הר ירושלים. **במאזנים:** רומז גם למזל תשרי. / 62 **ממגד שמים:** דב׳ לג:יג. / 64 **וכנפתלי** וכו׳: על פי דב׳ לג:כג. / 65 יקר וכו׳: כינוי לבית המקדש שהוא יקרם של תלמידי החכמים שעקיצתם כעקיצת עקרב (אבות ב:י). / 67 **כברת כסלו:** איני יודע להלום טור זה. / 68 **וכגד יגוד** וכו׳: ברׄ׳ לט:יט. / 69 **כס:** את כסאך. [. . .] **קשת:** אולי יש להשלים: מושכי קשת (ישׄ׳ סא:יט) או מורי קשת (תה׳ עח:ט) או רומי קשת (יח׳ ד:כט). / 70 **תעש:** נ״ל שצ״ל תעט, על פי ישׄ׳ סא:י: מעיל צדקה יעטני. / 71 **חדש** וכו׳: שיעורו: חדש טוב מגדי לזורעי בטבת. / 72 **משכתי להם:** נראה לי משובש ואין

בַּחֲנָו〈כַּת〉 לְבָנוֹן יִרְבַּץ נָמֵר עִם גְּדִי
וְתַכְנִיעַ צוֹרְרִי וּבוֹגְדִי

ב〈רוך〉 שובר רשעים וג׳

75 חַדֵּשׁ מִידַּת שֶׁבֶט וּמִנְגָּעָיו לְהַחְדִּילִי
וּכְיוֹסֵף בְּקָרְנֵי רְאֵם תַּגְדִּילִי
בַּחֲנָו〈כַּת〉 מוֹשֵׁךְ מַעְיָן מְדֵלָי
מָעוֹז וּמִבְטָח תִּהְיֶה לִי

ב〈רוך〉 משען וג׳

חַדֵּשׁ נִיסֵּי אֶדֶר לְמֵעוֹנְגִים
80 וּכְבִנְיָמִין בִּידִידוּת יְהוּא מְנוּחָגִים
בַּחֲנָ〈וכַת〉 נְוֵה שַׁעַר הַדָּגִים
נַחֵם בְּבִנְיָינוֹ נִדְאָגִים

ב〈רוך〉 בונה את צמח וג׳

חַדֵּשׁ סֵדֶר חֲמָה לַמְאוֹפָלָה
וְיָפָה כַּלְּבָנָה תָּרִים מֵהַשְׁפָּלָה
85 בַּחֲנָ〈וכַת〉 שׁוֹשׁ שַׁעַר טְדֵי סְמוֹךְ מִנְפִּילָה
סְכוֹת אֶל הָרִנָּה וְאָל הַתְּפִלָּה

ב〈רוך〉 שומע וג׳

בידי להלום. ואולי צ״ל משמני לחם, על פי מאשר שמנה לחמו (בר׳ מט:כ) / 73 **לבנון**: כינוי לבית המקדש. **ירבץ** וכו׳: על פי ישׁ׳ יא:ו. / 75 **מידת שבט**: מידתו הקודמת של החודש. **ומנגעיו**: רומז כנראה לצום הרעש שנקבע לכ״ג בשבט ועיין במבוא. / 76 **וכיוסף** וכו׳: על פי דב׳ לג:יז. / 77 **מושך מים מדלי**: נ״ל כינוי לבית המקדש על פי יואל ד:יח: **ומעין מבית יי יצא** וכו׳. ו׳מדלי׳ אולי ר״ל מדלי של מעלה, או הוא כמו: כמדלי. / 79 **למעונגים**: כינוי לישראל. / 80 **בידידות**: על שם דב׳ לג:יב. / 81 **שער הדגים**. אחד משערי בית המקדש (נח׳ ג:ג). / 83 מכאן ואילך מונה הפייטן את שבעת כוכבי הלכת. **למאופלה**: לכנסת ישראל השרויה באופל. / 84 **ויפה כלבנה**: ואת כנסת ישראל (שה״ש ו:י). / 85 **שער טדי**: משערי הר הבית (מידות א:ג, והניקוד על פי כה״י). /

חַדֵּשׁ עִיר צֶדֶק קְרוּאָה
וְנוֹגַהּ אֵשׁ תְּהִי מְלֵיאָה
בַּחֲנָ⟨וכַת⟩ עֶלְיָן שַׁעֲרֵי חוּלְדָּה הַנְּבִיאָה
90 שָׁם נַעֲבָדְךָ בְּגִילָה וְיִרְאָה

אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבוא וג׳ ב⟨רוך⟩ המחזיר וג׳

חַדֵּשׁ פְּדוּת כּוֹכָב חֲמָה בְּכִפְלַיִם
וּמַאְדִּים יַעֲרוֹךְ קְרָב בְּכָל גְּבוּלַיִם
בַּחֲנָ⟨וכַת⟩ פֶּתַח קָדִים בּוֹ יַעַמְדוּ רַגְלַיִם
פְּצָחוּ וְרַנְּנוּ יַחַד חָרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם

ועל הנסין וג׳ בר⟨וך⟩ הטוב וג׳

95 חַדֵּשׁ צָלְיחַת שַׁבְּתַי קְרִיאַת דְּגָלֵינוּ
רוֹמֵם מְקוֹם עַמִּידַת רַגְלֵינוּ
בַּחֲנָ⟨וכַת⟩ שְׁעָרִים אֱסוֹף דְּגָלֵינוּ
תְּשֻׁפּוֹת שָׁלוֹם לָנוּ

ב⟨רוך⟩ מעון הב⟨רכות⟩ וג׳

[י. מתוך קדושת י״ח לראש חודש אדר]

– – – – –

וְהַקְדִּישׁוּ אֶ⟨ת⟩ קְ⟨דוֹשׁ⟩ יַעֲקֹב

ב⟨רוך⟩ האל

87 **עיר** וכו׳: ירושלים. ומלת ׳צדק׳ רומזת לכוכב **צדק**. / 88 **ונוגה**: רומז לכוכב **ששמו כך**. / 89 **שערי חולדה**: משערי הר הבית (מידות א:ג). / 91 **כוכב חמה**: רומז לכוכב **ששמו כך**. / 92 **ומאדים** וכו׳: לפי שמאדים הוא כוכב המלחמות. / 93 **פתח קדים**: שער הקדים (יח׳ מ:מד). / 94 **פצחו** וכו׳: יש׳ נב:ט. ובמקרא: רננו יחדיו. / 95 **צליחת**: כמו: הצלחת. ונ״ל כמו: חדש מזל טוב לזימון מחנינו. / 96 **מקום עמידת רגלינו**: ירושלים, **על פי תה׳ קכב:ב**. / 97 **דגלינו**: מחננו. אבל השימוש הכפול במלת ׳דגלינו׳ כמלת חרוז משונה. / 98 **תשפות** וכו׳: יש׳ כו:יב.

כ״י ט״ש ס״ח 115.30 (**עד** ט׳ 47 ׳ושמם׳), **כ״י ט״ש** H 15/119 (משם ואילך). 1 **והקדישו**

חַ〈דֵּשׁ〉 דְּרוֹר לַהֲמוֹנַיי
וְתַכְחִיד מְגֵיא מוֹנַי
בַּאֲ〈דָר〉 דִּיכָּה עַצְמוֹת מְעַנַּיי
כִּי אֵל דֵּעוֹת יְיָ

ב〈רוך〉 חונן

חַ〈דֵּשׁ〉 הַוָּה לָאוֹיְבִים
יִפְלוּ מְמוֹעֲצוֹתֵיהֶם מכ[..]בים
בַּאֲ〈דָר〉 תַּשְׁמִיעַ לַשָּׁבִים
שׁוּבוּ בָ[נִים] שׁוֹבָבִים

ב〈רוך〉 הרוצה

חַ〈דֵּשׁ〉 וַועַד ו[...]י יְעֻרַּב
לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ רָב
בַּ〈אֲדָר〉 וַהֲדוּרִים פי[...] יְעֻרַּב
וְסָלַחְתָּ לַעֲ〈וֹנִי〉 כִּי רַב

[ברוך המרב]ה

חַ〈דֵּשׁ〉 זֵכֶר לְנִפְלָאוֹת
וַעֲשֵׂה [עִמָּנוּ לְטוֹ]בָה [אוֹת]
בַּאֲ〈דָר〉 זְכוֹר עַם צָבָא וָאוֹת
גּוֹאֲלֵנוּ יְיָ [צְבָאוֹת]

[ברוך] גואל

וכו׳: ישׁ׳ כט:כג. / 3 **מגיא**: מעל פני האדמה. / 4 **דיכה** וכו׳: רומז לנס פורים. / 5 **כי** וכו׳ ש״א ב:ג. / 6 **הווה**: אסון. / 7 **יפלו ממועצותיהם**: תה׳ ה:יא. / 9 **שובו** וכו׳: ירי׳ ג:יד. / 10 **וועד**: כמו: מקום ועד, כלומר את בית המקדש. / 12 **והדורים**: איני יודע להלום תיבה זו. / 13 **וסלחת** וכו׳: תה׳ כה:יא. / 14 **זכר לנפלאות**: הצירוף על פי תה׳ קיא:ד. / 15 **ועשה** וכו׳: על פי תה׳ פו:יז. / 16 **עם** וכו׳: על פי הדרשה בחגיגה טו ע״ב: ואתה מרבבות קודש אות הוא ברבבה שלו וכו׳ יי צבאות שמו — אדון הוא בצבא שלו. על הצירוף בפייטנות עיין א׳ מירסקי, סיני, סד (תשכ״ט), עמ׳ רמח ואילך. / 17 **גואלנו**

חַ〈דֵּשׁ〉 חֵירוּת לְהַנְחִילִי
וַאֲהַלֶּלְךָ בְּתוֹפִי וּבְמָחוֹלִי
20 בַּאֲ〈דָר〉 חַדֵּשׁ לִי נוֹאַם מְחוֹלְלִי
וְהָסֵר יֵי מִמְּךָ כָּל חוֹלִי

ב〈רוך〉 רופא

חַ〈דֵּשׁ〉 טַרְפֵי שׁוֹשַׁנִּים
וְהַכְחֵיד קוֹצִים מְעֻשָּׁנִים
בַּאֲ〈דָר〉 טוּבְךָ תַּשְׂבִּיעַ לְרַעֲנַנִּים וּדְשֵׁנִים
25 כְּנַמְתָּה וְשִׁלַּמְתִּי לָ〈כֶם〉 אֶ〈ת〉 הַשָּׁנִים

ב〈רוך〉 מברך

חַ〈דֵּשׁ〉 יַשַּׁע לְנִכְלָמִים
וּגְאוֹל מַשְׂכִּימֵי לַכְּרָמִים
בַּאֲ〈דָר〉 יְקוֹבְצוּ מֵאַרְבַּע בְּנְעִימִים
עַם מְפֻזָּר וּמְפוֹרָד בֵּין הָעַמִּים

ב〈רוך〉 מקבץ

30 חַ〈דֵּשׁ〉 כִּסֵּא כָּבוֹד לְיַשְּׁבוֹ
כִּימֵי קֶדֶם לְחַבְּ[בוֹ]
[בַּאֲדָר] כּוֹנֵן אַרְמוֹן וּבוֹ נָבוֹא
יֵי בְּמִשְׁפָּט יָבוֹא

ב〈רוך אוהב〉

וכו׳: יש׳ מז:ד. / 20 **נואם**: את ההבטחה. **מחוללי**: כינוי פנייה אל הקב״ה. / 21 **והסיר** וכו׳: דב׳ ז:טו. / 22 **טרפי שושנים**: את בני (׳טרפי׳) ישראל (׳שושנים׳ — על פי שה״ש ב:ב). / 23 **קוצים**: הסופר כתב תחילה ׳שוטנים׳. ציין נקודות מחיקה ותיקן בגליון ׳קוצים׳. והוא מתאים יותר ללשון הטור הקודם, וגם לשם התואר שבסוף הטור. **קוצים**: על משקל כשושנה בין החוחים (שה״ש ב:ב). **מעושנים**: זעומים, על פי תה׳ פ:ה. / 24 **לרעננים ודשנים**: הצירוף על פי תה׳ צב:טו. / 27 **משכימי לכרמים**: ישראל, על פי שה״ש ז:יג ומדרש רבה לפסוק: נשכימה לכרמים אלו ישראל, שנאמר כרם יי צבאות בית ישראל. / 28 **מארבע**: מארבע כנפות הארץ. / 29 **עם** וכו׳: אסתר ג:ח; ובמקרא: עם אחד. /

חַ〈דֵּשׁ〉 לִשְׁכַּת בֵּית קוֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁ〈ים〉
וְחוֹן בִּרְצוֹנְךָ צֹאן קָדָשִׁים
[בַּאֲדָר ...] עוֹלוֹת וְאִשִּׁים
וְיָצְאוּ וְרָאוּ [בְּפִגְרֵי] הָאֲנָשִׁ〈ים〉

ב〈רוך〉 מכניע

[חַדֵּשׁ] מַעֲמָד [... ... ...] יְסוֹדָם
לְאוֹמֶר פִּיךְ אֲיַיסְּדָם
[בַּאֲדָר] מִשְׁפְּלוּתָם לְהַעֲמִידָם
טוֹב לַחֲסוֹת בַּיְיָ מִבְּ〈טוֹחַ〉 בָּאָ〈דָם〉

ב〈רוך〉 מבטח

חַ〈דֵּשׁ〉 נָאוֶוךָ בּוֹ לְהַתְלִילָם
בְּחַצְרוֹת בֵּיתְךָ לְהַשְׁתִּילָם
בַּאֲ〈דָר〉 כְּנָאֲמְךָ לְהַכְלִילָם
וּבְנִיתִיהָ כְּ〈ימֵי〉 עוֹלָם

ב〈רוך〉 אלהי

חַ〈דֵּשׁ〉 שִׂמְחַת בְּנֵי אִישׁ תָּם
וְשִׂימֵם עַל לֵב כַּחוֹתָם
בַּאֲ〈דָר〉 שַׂמְּחֵם מֵאֲנָחָתָם
כְּשָׁמַעְתָּה אֶת נַאֲקָתָם

ב〈רוך〉 שומע

30 **כסא הכבוד**: כאן: בית המקדש. / 33 **יי במשפט** וכו׳: ישׁ׳ ג:יד. / 35 **צאן קדשים**: הצירוף על פי יח׳ לו:לח. / 37 **ויצאו** וכו׳: ישׁ׳ סו:כד. / 39 **לאומר פיך**: כנראה: כפי מה שהבטחת. **אייסדם**: ראוי יותר, לפי ההקשר: תיסדם. והפיענוח מפוקפק. / 41 **טוב** וכו׳: תה׳ קיח:ח. / 42 **נאווך**: ביתך. **להתלילם**: לרוממם ולהגביהם. / 43 **בחצרות** וכו׳: **על פי תה׳ צב:יד**: שתולים בבית יי בחצרות אלהינו יפריחו. / 44 **להכלילם**: ליפותם ולעטרם. / 45 **ובניתיה** וכו׳: עמ׳ ט:יא. / 46 **בני איש תם**: **בני יעקב** (בר׳ כה:כז). / 47 **ושימם** וכו׳: **על פי שה״ש** ח:ו. / 49 **כשמעתה** וכו׳: כמו **ששמעת אנקתם בימי מרדכי ואסתר. על פי**

חַ⟨דֵּשׁ⟩ עִירְךָ לָרָצוֹן
וְקוֹמֵם מִזְבַּחֲךָ פָּנִימִי וְחִיצוֹן
בַּאֲ⟨דָר⟩ עֲרוֹב בְּמַרְעִית צֹאן
עוֹלוֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן

אלהינו ב⟨רוך⟩ שאו⟨תך⟩

חַ⟨דֵּשׁ⟩ פְּלָאוֹת אֲשֶׁר הִפְלֵאתָ
לָעָם עִירִי עוֹז הֵיצַפַּנְתָּה
בַּאֲ⟨דָר⟩ פֶּלֶא הִפְלֵאתָ
מָה רַב טוּבְךָ אֲ⟨שֶׁר⟩ צָפַ⟨נְתָּ⟩ (ליראיך)

ב⟨רוך⟩ הטוב

חַדֵּשׁ צָהֳלַת קְרָיִת מוֹעֲדֵינוּ
רְאֵית פַּעֲמֵי רַגְלֵינוּ
בַּאֲ⟨דָר⟩ תָּשׁוּב בְּרַחֲמִים אֵלֵינוּ
יֵי תִּשְׁ⟨פּוֹת⟩ שָׁלוֹם לָנוּ

ב⟨רוך⟩ עושה

[יא. קדושת י״ח לחנוכה]

וְזֶה אֵימַצְתָּה בְּאֶצְבַּע לְנָגִידִי
אֱמוּנַת קוֹדֶשׁ לְחַדְּדִי

שמ׳ ב:כד. / 51 **מזבחך** וכו׳: את מזבח העולה ואת מזבח הקטורת. / 52 **ערוב** וכו׳: שיעורו: ערוב לרצון, בתוך ישראל (׳במרעית צאן׳) את עולותיהם ואת זבחיהם. / 53 **עולותיהם** וכו׳: יש׳ נו:ז. / 55 **לעם**: לישראל. **עירי עוז**: ירושלים, על פי יש׳ כו:א; ולפי זה צ״ל כנראה ׳עיר עוז׳. **היצפנתה**: גנזת, להחזירה לעתיד לבוא. / 57 **מה רב** וכו׳: תה׳ לא:כ. והמעתיק המשיך את הפסוק מעבר למלת החרוז. / 58 **צהלת**: שמחת. / 59 **ראיית**: חדש גם ראיית פעמי רגלינו, כלומר סדרי עלייתנו לרגל. והאות ש׳ חסרה מן הא״ב, ואולי צ״ל: ראיית שילוש פעמי רגלינו. / 61 **יי תשפות** וכו׳: יש׳ כו:יב.
כ״י אוכספורד 2737/1 (עד ט׳ 104); כ״י אוכספורד 2727/9 (משם **עד הסוף**); שינויי נוסח על פי כ״י ט״ש 1 Misc. 26.53 (= כ״י ב). מט׳ 61 (׳שבעה׳) **עד** ט׳ 89 (׳טעינת׳) הקרובה מיוסדת על הפסוק ׳וזה מעשה המנורה׳ וכו׳ (במד׳ ח:ד). 1 **וזה**: **את מעשה המנורה**. **אימצתה**: חיזקת, כלומר הראית בביאור. **באצבע**: רומז לדרשה הידועה שלפיה נתקשה משה רבינו במעשה המנורה עד שהקב״ה הראה לו באצבע מנורה של אש (ספרי, בהעלותך סא, תנחומא שמיני, ח, ובמקבילות). / 2 **אמונת קודש**: כמו: באמונת קודש,

הַלֵּל אָז שָׁבוּעַ בְּהַגִּידִי
וְאַתָּה יְיָ מָגֵן בַּעֲדִי

ב〈רוך〉 מגן

מַעֲשֶׂה בְּרֵית נְטִיַּת שָׁמַיִם
בָּאָרֶץ כָּמַהְתָּה עֲשׂוֹת לְךָ רוֹכֵב שָׁמַיִם
הַלֵּל בּוֹ לָשׁוּשׂ וְלִפְצוֹחַ בְּכִפְלַיִם
בְּגֶשֶׁם יְחַיֵּינוּ מִיּוֹמַיִם

ב〈רוך〉 מחיה

אָדוֹן לִימַּדְתָּה דֵּיעַ לְהוֹרוֹת
עָנָיו לְהַחֲכִים לְדוֹרוֹת
זֵכֶר מְנוֹרָתוֹ מוּל עֶשֶׂר מְנוֹרוֹת
רְאֵיֵת עֵרֶךְ שִׁבְעַת הַנֵּירוֹת

ככ〈תוב〉 וידבר יי אל משה דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך (במ׳ ח:א–ב) ונא〈מר〉 ואתה קדוש אל נא

ובכן ונהללך אלהינו

אֲגִירַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ
בְּכַלּוֹת בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ

כלומר בדברי תורה. **לחדדי**: להחכים אותי. / 3 **שבוע**: נ״ל רומז לשבעת ימי המילואים, והלל לאו דוקא אלא דברי שירות ותשבחות. / 4 **ואתה יי** וכו׳: תה׳ ג:ד. / 5 **מעשה**: כמו: כמעשה. **ברית נטית שמים**: ר״ל כיוצא במעשים שעשית בשמים בהבראם (השווה יש׳ נא:יג ועוד). ולפי זה צ״ל: בריית (= בריאת). / 6 **בארץ** וכו׳: כך ביקשת לעשות בארץ, במעשה מנורה, שמעשה המנורה דומים למעשה השמים; השווה פסיקתא דרב כהנא פיסקא א, מהד׳ באבער ה ע״א. **רוכב שמים**: הקב״ה (דב׳ לג:כו). / 8 **יחיינו מיומים**: הושע ו:ב. / 10 **עניו**: את משה רבינו (במ׳ יב:ג). / 11 **זכר** וכו׳: על פי מגורתו נעשו עשר המנורות של שלמה המלך (מל״א ז:מט ועוד). / 12 **ראיית** וכו׳: ללמוד ממנה עריכת שבעת הנרות. / 13 בקטע זה מונה הפייטן את שבע החנוכות הנזכרות בפסיקתא רבתי סוף פיסקא ב, ז ע״ב. **אגירת**: איסוף. ונ״ל שצ״ל: אריגת, והוא פעל שגור בפייטנות לעניין

גָּמְרוּ מְלָאכוֹת כְּאִוָּה וַיִּירָץ
וְחִינְּךְ חֲנֻכַּת / שָׁמַיִם וָאָרֶץ

דְּלָה דָּלָה כְּהוֹרָשָׁה לְוַועֵד
הֲקָמַת מַחֲסֵה יוֹדִיעַ וָעֵד
וּבְאֶחָד בָּאֲבִיב אוֹתוֹ וִיעֵד
וְחִינְּךְ חֲנֻכַּת / אוֹהֶל מוֹעֵד

זְבוּל בְּיַד יְדִידָיָה [...] הֲרְבִּיד
חֲיָילִים מִלֶּשֶׁם וְעַד בְּאֵר הַזְּבִיד
טָוכַס לש[... מְלַ]אכְתּוֹ אֲשֶׁר הֶעֱבִיד
וְחִינְּךְ חֲנֻכַּת / הַבַּיִת לְדָוִיד

יְחוּם זֶרַע עֶדְנָה
כְּנִירְשׁוּ עֲלוֹת בְּנֵי הַמְּדִינָה
לְשָׁחוֹט וְלָשׁוּשׁ וּלְחַנֵּךְ כְּדָנָה
וְחִינְּכוּ בֵּית אֱלָהָא דְּנָא

מוֹדִים כְּנֶאֱגְרוּ מִכָּל גְּבוּלַיִם
נִתְנַצְּחוּ עֲלוֹת לִירוּשָׁלַיִם
שָׂשׂוּ וְשָׂמְחוּ בְּכַפְלַיִם
בַּחֲנֻכַּת חוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם

בריאת העולם. / 14 **בורא וכו׳**: הקב״ה (יש׳ מ:כח). / 15 **גמרו**: נראה לי שצ״ל: גמר. **כאיוה**: כמו שביקש לעשות. ויירץ: ורצה. / 16 **וחינך** וכו׳: על פי הפסיקתא הנ״ל: חנוכת ברייתו של עולם דכתיב ויכולו וכו׳. / 17 **דלה דלה**: משה רבינו (שמ׳ ב:יט). **כהורשה לועד**: כשניתנה לו רשות להועיד ולקבוע; כשניתנה לו רשות לבנות את אהל מועד. / 18 **מחסה** וכו׳ את אהל מועד. **יודע ועד**: של הקב״ה (יר׳ כט:כג). / 19 **ובאחד באביב**: באחד בניסן. **ויעד**: הקים, ייסד. / 20 **וחינך** וכו׳: על פי הפסיקתא הנ״ל: חנוכת המשכן, דכתיב ויהי ביום כלות משה להקים וכו׳. / 21 **זבול**: המקדש. **ביד ידידיה**: ביד שלמה. **הרביד**: הפקיד בפאר, מלשון רביד הזהב (בר׳ מא:מב). ואולי הוא לשון ביסוס וסידור, מלשון מרבדים רבדתי ערשי (משׁ׳ ז:טז). / 22 **חיילים** וכו׳: הזביד חייליו מדן (יהושע יט: מז) ועד באר שבע. השווה מל״א ה:ה. / 23 **טוכס**: סודר, נערך. / 24 **וחינך** וכו׳: על פי הפסיקתא הנ״ל: וחנוכת הבית, דכתיב מזמור שיר חנוכת הבית לדויד. / 25 **ייחום זרע עדנה**: ישראל, בני שרה אמנו (בר׳ יח:יב). / 26 **בני המדינה**: נראה לי משובש, ואולי צ״ל: מעדיגה, כלומר מבבל (יש׳ מז:ח). / 27 **לשחוט**: השווה עזרא ו:יז. **כדנה**: כך, על פי יר׳ י:יא. כדנה תאמרון להום וכו׳. / 28 **בית אלהא דנא**: עזרא שם:יז. ובמקרא: דנה. והוא על פי הפסיקתא שם: וחנוכת הבית השני שנאמר והקריבו לחנוכת בית אלהא דנה וכו׳. / 29 **מודים**: ישראל המשבחים ליי. **כנאגרו**: כשנאספו. / 30 **נתנצחו**: התאמצו, התגברו. /

עֲטוּיֵי כִּרְבּוֹל פַּעֲמוֹנִים
פִּיצְּלוּ עוֹקֶצֶת מֵאָה וּשְׁמוֹנִים
צָלְחוּ וְהֵיפִיחוּ בְּרִיחַ שְׁמָנִים
וְחִינְּכוּ חֲנֻכַּת / בֵּית חַשְׁמוֹנִים

קָרֵב חֲנֻכָּה הַשְּׁבִיעִית
רוֹמִי וּמַמְלַכְתָּהּ תַּבְעִית
שְׁלַח מַגֵּל בָּרְבִיעִית
תְּשַׁמַּח בַּחֲנֻכַּת שְׁבִיעִית צֹאן מַרְעִית

ובכן

חֲנֻכָּה הַזֹּאת שְׁמוֹנָה יָמִים
הָעֲתִידָה לָבוֹא עַד עוֹלָמִים

חֲנֻכָּה הַזּ⟨את⟩ קוֹרְאִים בְּהַלֵּל
הָעֲתִ⟨ידָה⟩ לָבוֹא שִׁיר חָדָשׁ אָמַלֵּל

חֲנֻכָּה הַזֹּאת יְשׁוּעַת יָמִים
הָעֲתִ⟨ידָה⟩ לָבוֹא תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים

חֲנֻכָּה הַזֹּאת גְּאֻלָּה עִם קְדֻשָּׁה
הָעֲ⟨תִידָה⟩ לָבוֹא תִּבָּנֶה עִיר קֹדֶשׁ
וְתִגְאוֹל עַם קְדֻשׁ / וְשָׁם יַקְדִּישׁוּךָ אַנְשֵׁי קֹדֶשׁ

32 **בחנוכת** וכו׳: נח׳ יב:כז. והוא על פי הפסיקתא הנ״ל: וחנוכת החומה, שנאמר ובחנוכת חומת ירושלים. / 33 **עטויי** וכו׳: העטופים בכתונות עם פעמונים, כלומר הכהנים (**לבית חשמוני**); השווה שמ׳ כח:לד ועוד. / 34 **פיצלו**: היכו, כרתו. **עוקצת מאה ושמונים**: **את היוונים ששלטו בארץ ישראל קפ שנים. עיין ע״ז ט ע״א: מלכות יון בפני הבית קפ שנה. /** 35 **צלחו**: הצליחו, ניצחו. / 36 **וחינכו** וכו׳: על פי פסיקתא רבתי שם: וזו של **עכשיו** של בית חשמונאי. / 39 **ברביעית**: במלכות הרביעית, היא אדום. / 40 **תשמח** וכו׳: **על פי** סוף הדרשה בפסיקתא רבתי שם: וחנוכת העולם הבא וכו׳. / 44 **שיר חדש** וכו׳: **רומז** לדרשת חז״ל במכילתא דשירה ריש פרק א (מהד׳ האראוויטץ—רבין עמ׳ 116): **עשר** שירות הן . . . העשירית לעתיד לבוא שנא׳ שירו ליי שיר חדש. כל השירות **שעברו** קרואות בלשון נקבה וכו׳ אבל התשועה העתידה להיות וכו׳ קרואה בלשון זכר. / 45 **ישועת ימים**: ישועה זמנית. / 46 **תשועת עולמים**: יש׳ מה:יז. / 47 **עם קודש**: **לפי שהמקדש טרם**

50 קְרוּאֵי זֶרַע קֹדֶשׁ / כְּמַעֲרִיצִים בַּקֹּדֶשׁ
וּמַקְדִּישִׁים בַּקֹּדֶשׁ

ככ⟨תוב וקרא זה⟩ אל זה

הַמְנוֹרָה אֲשֶׁר לַצִּיר הֶרְאֵיתָה בְּאֶצְבַּע
עֲשֶׂר מְנוֹרוֹת אֲשֶׁר יְדִידְיָה רִבַּע
הַלֵּל זְמַן שְׁמוֹנָה אַבַּע
55 רוֹמֵמוֹת לְרוֹכֵב עַרְבַּע

לעומתן

מִקְשָׁה הוּצְקָה כְּאַחַת יַחַד
חִיבּוּר מַחְתּוֹתֶיהָ וּמַלְקָחֶיהָ כְּאֶחָד
הַלֵּל זִכְרוֹ בְּפִינוּ יִתְיַחַד
נֶשֶׁף וָשַׁחַר יֵי אֶחָד

פעמים

60 זָהָב חָרוּץ הוּשְׁפָּעָה
זֵר לַעֲרוֹךְ בְּגֵירוֹתֶיהָ שִׁבְעָה
הַלֵּל קְרִיאָתוֹ שְׁמוֹנָה אֲשַׁוּועָה
קוֹל לֹא יָסָף [לַמְחַנְּכִים] הַשְׁמִיעָה

ל⟨היות⟩ ל⟨כם⟩ ל⟨אלה ם⟩

נחרב. / 48—49 **תבנה** וכו׳: גם תיבנה ירושלים וגם ייגאלו ישראל. / 50 **כמעריצים** וכו׳: כמו המלאכים. / 52 **המנורה** וכו׳: כמו: על המנורה. ורומז לאגדה שהוזכרה לעיל בביאור לט׳ 1. / 53 **ידידיה**: המלך שלמה (דהי״ב ד:ז). **רבע**: השכין (״רבע׳ = רבץ, על פי הארמית). ואפשר שצ״ל: קבע. / 54 **זמן שמונה**: משך שמונה ימים. **אבע**: אביע. / 55 **לרוכב ארבע**: ליושב על ארבע החיות. כל׳: לקב״ה. / 57 **חיבור . . . כאחד**: לפי שכלי המנורה אף הם מזהבה באו. / 60 **זהב** וכו׳: המנורה נעשתה משפע (׳הושפעה׳) זהב משובח (׳זהב חרוץ׳). / 61 **זר** וכו׳: כדי ששבעת נירותיה ייערכו כמין זר. / 62 **קריאתו**: **בכ״י ב**: קריאת. / 63 **קול . . . יסף**: **על פי דב׳ ה:יט. [למחנכים]**: הושלם על פי כ״י **ב**. ור״ל: לישראל. **השמיעה**: כ״י **ב**: שמיעה.

והיה כמו בד〈ברי〉 קד〈שך〉

עַד גִּייהַ [שוביבה] לְמַלּוֹת
וּבְתֵימָנָה קוֹבְעָה בְּיוֹם כַּלּוֹת
הַלֵּל גּוֹעִים שְׁמְךָ לְחַלּוֹת
וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת

ב〈רוך〉 האל

יְרֵיכָה דִּיבֵּק וְהִזְמִין
נֵירוֹת שְׁבָעָה מִשְּׂמֹאל לְיָמִין
הַלֵּל דּוֹבַב בַּעֲרִיכָתָהּ לְהַיְמִין
יָהֵב חָכְמָתָא לְחַכִּימִין

ב〈רוך〉 חונן

וְעַד הַתָּקַנַת נֵירוֹת יְמַלֵּא
לוֹג וַחֲצִי לוֹג בָּם יַעֲלֶה
הַלֵּל הַגּוֹת לָאֵל עוֹשֵׂה פֶּלֶא
בְּנֹאַם שׁוּבִי אֶל עָרַיִךְ אֵלֶּה

ב〈רוך〉 הרוצה

והיה . . . כמו בדברי וכו׳: רמזים לנוסחאות הסיום של הקדושה. / 64 **[שוביבה]**: הושלם על פי כ״י **ב**, ונ״ל שהוא משובש וצ״ל: שביבה. ור״ל: למלא (השווה **איוב לב:יח**) **אישה** (׳שביבה׳) של המנורה שתהא מאירה (׳עד גיה׳). / 65 **ובתימנה: בצד דרום** (**שמ׳ כו:לה**) בכ״י **ב**: גם תימנה. ולפי הא״ב הוא הנכון. / 67 **ואתה קדוש** וכו׳: תה׳ כב: ד. / 68 **יריכה** וכו׳: נ״ל כמו: על יריכה. **דיבק**: הניח. **והזמין**: וערך, וסידר. / 69 **משמאל לימין: כלומר** מנר מערבי ואילך. / 70 **להיימין**: ליישר. ובכ״י **ב**: להימין. / 71 **יהב** וכו׳: **דנ׳ ב:כא.** / 72 **ועד** וכו׳: וימלא את הנירות עד שיהיו מתוקנים כל צרכם. / 73 **לוג וחצי לוג: הצירוף** על פי המשנה במנחות ט:ב. ונראה לי שר״ל: כמויות מספיקות של שמן. בכל נר הוצקה, כידוע, כמות של הצי לוג. / 75 **בנואם: בדיבור. שובי** וכו׳: **יר׳ לא:כ**, ובכ״י **ב מחולק**

פִּרְחָה וּגְבִיעֶיהָ הֶאֱחָה
מִמֶּנָּה וּבָהּ מֶשֶׁךְ כַּפְתּוֹרֶיהָ לְהַפְרִיחָה
הַלֵּל וֶזֶר בַּחֲנֻכָּתָהּ לְפַצְּחָה
בְּנְגִינוֹת לְנַצְּחָה / כִּי עִמָּךְ הַסְּלִיחָה

ב⟨רוך⟩ חנון

מְקֻשָּׁה זְהָבָהּ לְהַרְאוֹת
זֵכֶר מַעֲשֶׂיהָ נִסִּים וְנִפְלָאוֹת
הַלֵּל יוֹם זֶה עֲבוֹדָה לְהַנְאוֹת
גּוֹאֲלֵינוּ יְיָ צְבָאוֹת

ב⟨רוך⟩ גואל

הִיא חִיבֵּר בְּקוֹמָתָהּ לְיַפֵּהּ
חֲזִיוֹנָהּ כִּצְפָּה צוֹפֶיהָ
הַלֵּל חָלִים עֲנוֹת בְּכָל פֶּה
רְפָאֵינִי יְיָ וְאֵרָפֵא

ב⟨רוך⟩ רופא

כְּמַרְאֶה טוֹב כֵּלֶיהָ לְהַקְשִׁיר
טְעִינַת קָרְבָּנוֹת לָהּ לְהַתְשִׁיר
הַלֵּל טַעַם יַמְתִּיקוּ דַּל וְעָשִׁיר
בְּרֵכַת יְיָ הִיא תַּעֲשִׁיר

ותן טל ב⟨רוך⟩ מברך

הטור לשניים: קץ בת שוביבה עלה / נאום שובי אל עריך אלה. / 76 **האחה**: השווה, הצמיד. / 77 **ממנה ובה**: כלומר: כולם מקשה אחת. להלן פיוט יב ט׳ 42 ובביאור שם. ובכ״י **ב**: ממה ובה משך לסליחה. / 78 **לפצחה**: מלשון יפצחו לפניכם רינה. / 79 **לנצחה**: בכ״י **ב**: לנציחה. / 80 **להראות**: בכ״י **ב**: להיראות. / 81 **זכר מעשיה** וכו׳: עיין להלן, פיוט יב, ביאור לט׳ 90. / 82 **יום זה**: כ״י **ב**: זה היום, והוא הנכון. **עבודה להנאות**: להתנאות לפני יי בעבודה. / 83 **גואלנו** וכו׳: יש׳ מז:ד. ובכת״י **ב**: **כיציאת כל ציבאות / יי צבאות**. / 84 **היא**: אותה, את המגורה. / 85 **חזיונה**: מראיתה. / 86 **חלים**: מתחילים. / 87 **רפאיני** וכו׳: ירׄ׳ יז:יד. ובמקבילה: מוחץ ורופא / רפא[ני] יי וארפא. / 88 **כמראה טוב**: כמראה הנאה שהראה משה. **להקשיר**: ליצר. / 89 **טעינת קרבנות**: אולי ר״ל: להעניק שמן לעבודתה, כיוצא בקרבנות שהיו נותנים עליהם שמן (השווה מנחות ט:ג). **להתשיר**: מלשון

אֲשֶׁר יְרִיכָהּ וּפִרְחָהּ חָצָב
יִמְנָה יַחַד לְיָמִין בְּמַצָּב
הַלֵּל יַפְצִיחוּ בְּלִי מַעֲצָב
בְּאוֹמֶר עוֹד אֲקַבֵּץ עָלָיו לְנִקְבָּצָיו

ב〈רוך〉 מקבץ

הֲרָאָה כְּלוּלָה לְיֵרֵד בָּהָר בְּקוּמוֹ
כֵּלֶיהָ אֶחָד אֶחָד לְהַחְכִּימוֹ
הַלֵּל כָּל שְׁמוֹנָה צָגִים לְהַנְעִימוֹ
כִּי יָדִין יְיָ עַמּוֹ

ב〈רוך〉 מלך

יְיָ לִיקָחָהּ יְיִדְעָךְ
לִיבְלוּב נֵירוֹתֶיהָ אֵיךְ עֲרוֹךְ הוֹדִיעָךְ
הַלֵּל לַעֲנוֹת בְּמַדָּעָךְ
כמה נֵר רְשָׁעִים יְדָעָךְ

ב〈רוך〉 שובר

אֶת מְשִׁיכַת – – – –

– – – –

[...] מִבְּקֶר עַד עֶרֶב שָׁמַר
הַלֵּל סוֹחֲרִים כְּחוֹק מַאֲמָר
כְּוַיְתְפַּלֵּל אֶל יְיָ וַיֹּא〈מַר〉

ב〈רוך〉 שומע

תשורה ומתת. / 90 **טעם**: דיבור. / 91 **ברכת יי** וכו׳: מש׳ י:כב. עד כאן נוסח כ״י **ב**. / 92 **אשר** וכו׳: מי שבנה ועיצב את חלקי המנורה. / 93 **יימנה**: קבע אותה. **לימין**: לצד דרום (השווה מדרש תדשא פרק ב: דרום נקרא ימין). / 95 **עוד** וכו׳: יש׳ נו:ח. / 96 **כלולה**: את המנורה היפה. **לירד**: למשה רבינו, על פי מגילה יג:א, ירד זה משה שירד להם לישראל מן בימיו. / 98 **צגים**: עומדים. / 99 **כי ידין** וכו׳: תה׳ קלה:יד. / 100 **לקחה**: את לימודה של המנורה. **יידעך**: לימדך. / 101 **ליבלוב**: הפרחת, העלאת. / 102 **כמדעך**: נ״ל כמו: ביודעין. / 103 **כמה**: איני יודע להלום. **נר רשעים** וכו׳: מש׳ כד:כ. / 107 **כויתפלל**

עָשָׂה עֲבוֹדַת הַמִּזְבֵּחַ
עֵרֵךְ לָעוֹבֵד וְלַזּוֹבֵחַ
110 הַלֵּל עוֹנִים לְשַׁבֵּיחַ / וּלְהַקְרִיב וּלְזַבֵּיחַ
זֹאת חֲנֻו⟨כַּת⟩ הַמִּזְבֵּחַ

ב⟨רוך⟩ שאו⟨תך⟩

אֶת פָּרוֹכֶת וְכַפּוֹרֶת וּשְׁנֵי כְּרוּבִים
פְּאֵר וּמָשַׁח בְּשָׂמָנִים טוֹבִים
הַלֵּל פּוֹצְחִים בְּשִׁירִים עֲרֵיבִים
115 שִׁיר וְהוֹדָיוֹת מַנְוִים / לְרֵיחַ שְׁמָ⟨נֶיךָ⟩ טוֹבִים

וכנסי פלא⟨יך⟩ ב⟨רוך⟩ הטוב

הַמְּנוֹרָה צִיֵּן בַּמַּחֲזֶה
צָהַל בֶּן אוּרִי כְּצָיוּ אֵלַי זֶה
הַלֵּל צוֹרְחִים בְּיוֹם זֶה / אַל תְּשַׁקֵּץ וְאַל תְּבֻזֶּה
כִּי שְׁלוֹם אֱמֶת אֶתֵּן לָכֶם בַּמָּקוֹם הַזֶּה

ב⟨רוך⟩ עושה השלום

[יב. קדושת י״ח לחנוכה]

וְזֶה אֵישׁוּר שִׁכֵּן עוֹז גְּאוֹנִי
אוֹרִי וְיִשְׁעִי בְּרִדְתּוֹ לְגַנִּי

וכו׳: על פי יונה ד:ב. / 108 **עשה** וכו׳: משה רבינו בנה גם את המזבח, יחד עם המנורה ושאר כלי המקדש. / 109 **ערך**: מערכת מוכנה לשרת. **לעובד**: לכהן. **ולזובח**: אולי: למי שמביא את קרבנו. / 111 **זאת** וכו׳: במ׳ ז:פד. / 113 **בשמנים טובים**: כשמשח אותם בחנוכת המשכן. / 115 **מנווים**: מלשון זה אלי ואנוהו. **לריח** וכו׳: שה״ש א:ג. ומלת ׳טובים׳ מעבירה לברכת הטוב לך להודות. **וכנסי פלאיך**: רומז לפיסקת הקבע מעין המאורע הנאמרת כאן בימי החנוכה. והנוסח נוסח א״י. / 116 **במחזה**: על פי האגדה הנזכרת לעיל בביאור לט׳ 1. / 117 **בן אורי**: בצלאל. **כציו**: כאשר ציוה אותו יי לעשות את הכלים. / 118 **אל תשקץ** וכו׳: על פי תה׳ כב:כה. / 119 **כי שלום אמת** וכו׳: יר׳ יד:יג.

כ״י אוכספורד 2737/1. הקרובה מיוסדת על הפסוק ׳וזה מעשה המנורה׳ וכו׳ **בבמדבר** ח:ד. פסוקי הסיום של הסטרופות פותחות במלת ׳יי׳. מראשו ועד ט׳ 28 בא הפיוט גם בכ״י ט״ש א[5]Misc. 24/137 (= כ״י **ב**). 1 **וזה**: נ״ל: עניין זה של מעשה המנורה. **אישור**: אות של חסד הוא. **שכן**: אשר השכין בתוכי. נוסח **ב**: שיכן, ומלת ׳עוז׳ חסרה שם. **עוז גאוני**: הקב״ה. / 2 **אורי וישעי**: כינוי לקב״ה על פי תה׳ כז:א. **ברדתו לגני**: כשירד

הַלֵּל אַנְצִיחַ בְּנִיגּוּנִי
יְיָ עָזִּי וּמָגִנִּי

ב〈רוך〉 מגן

מַעֲשֶׂה בְּצַלְאֵל אֲשֶׁר צָר וּפָעַל
נִדְמָה לִיצִירַת מִפְעַל מַעַל
הַלֵּל בִּטִּיתִי בְּיָפָה בְּמִפְעֲמֵי נַעַל
מֵמִית וּמְחַיֶּה מוֹרִיד שְׁאוֹל וַיַּעַל

ב〈רוך〉 מחיה

לַנְּקָרָא כִּי זֶה
עָרַכְתָּ עֵרֶךְ זֶה בְּמַחֲזֶה וַיְחַזֶּה
זִיקּוּק נֵירוֹתֶיהָ כָּזֶה וְכָזֶה
רֶשֶׁם מִידּוֹתֶיהָ אֵיךְ זֶה וְזֶה

ככ〈תוב〉 וזה מעשה המנורה (במ׳ ח:ד) ואתה קדוש
אל נא

להר סיני וגתן את התורה. והלשון על פי שה״ש ו:ב. ובכ״י **ב**: ברידתו. / 3 **אנציח**: אשיר. והצירוף על פי חב׳ ג:יט. / 4 **יי עוזי** וכו׳: תה׳ כח:ז. / 6 **נדמה** וכו׳: דומה היה ליצירת השמים מעל. ובכ״י **ב**: נידמה לצורת משכן מעל. ורומז לנאמר בפסיקתא דר״כ פיסקא א, מהד׳ באבער ה ע״א עיין גם לעיל פיוט יא ט׳ 5. / 7 **ביפה** וכו׳: בתוך ישראל שפעמיה יפות בנעלים (שה״ש ז:ב). ובכ״י **ב**: הלל ביטה יפה בפעמי נעל. / 8 **ממית** וכו׳: כמו: לכבוד ממית ומחיה וכו׳ (ש״א ב:ו). והעדר הזכרת גשם כאן מתמיה. ולפי מנהגו של הפייטן לגמור את מחרוזות קרובתו בפסוקים שתחילתם במלת ׳יי׳, צ״ל: יי ממית ומחיה וכו׳. ואולי היה הנוסח הראשון: יי ממית ומחיה, בגשם מוריד שאול ויעל, ומלת ׳בגשם׳ הושמטה על ידי מעתיקים לפי שלא נמצאה בפסוק. / 9 **לנקרא כי זה**: למשה (שמ׳ לב:א). ובמקבילה: לנקרא בשם כי זה. / 10 **ערכת** וכו׳: סידרת מצווה זו במחזה וראה. הוא על פי האגדה בספרי בהעלותך סא ובמקבילות: וזה מעשה המנורה וכו׳ זה אחד משלושה דברים שהקשה בהם משה והראה לו הקב״ה כאילו באצבע. ובמקבילה: ערכת מחזה במחזה ויחזה. / 11 **זיקוק**: איך נזקקים לעשות נרותיה. / 12 **רשם** וכו׳; במקבילה: רישם

ובכן ונהללך

אֻמְצָה בְּאֶמְצַע עֶשֶׂר מְנוֹרוֹת
בְּרֹאשָׁהּ שִׁבְעָה נֵירוֹת
גִּיהַ שְׁבִיבֶיהָ כִּשְׁנֵי מְאוֹרוֹת
דּוֹמִים כְּשִׁבְעָה מַזָּלוֹת בְּאַשְׁמוֹרוֹת

הָיוּ לְפָנֶיהָ שָׁלוֹשׁ מַעֲלוֹת
וַעֲלֵיהֶם יַעֲלוּ הַנֵּירוֹת לְהַעֲלוֹת
זֹהַר סִיגְיָה כְּמַזָּלוֹת
חֲצִי לוֹג בְּכָל אֶחָד לְהַעֲלוֹת

טֶכֶס זָהָב אֶחָד הָיָה וְזָהָבָה
יַד שְׁלֹשָׁה וְזָהָבִים יֵרָאוּ בָהּ
כְּעַמּוּדִים צָגִים לִבְלוּבָהּ
לָבָן וְיָרוֹק וְאָדוֹם זִיוָהּ

מידותיה איך זה וזה. / 13 לעניין פרטי מעשה המנורה המובאים בקטע זה, והם מקבילים, ברובם בדיוק לשרידים שבידינו מקרובות יניי לשמ׳ כו:ב (מהד׳ זולאי, עמ׳ ק) ובמדבר ח:א (שם, עמ׳ קפח), עיין צ״מ רבינוביץ, מעשה המנורה בפיוטי יניי, מזכרת לזכר הרב הרצוג, ירושלים תשכ״ב, עמ׳ 582 ואילך. **אומצה**: מנורתו של משה הוצבה באמצע בין עשר המנורות שהעמיד שלמה בבית המקדש. והוא על פי מנחות צח ע״ב ובמקבילות: עשר מנורות עשה שלמה וכו׳ של משה באמצע, ה׳ בימינה וה׳ משמאלה. **ובכ״י ב**: אושרה. / 15 **גיה שביביה** וכו׳: אור אשם של נרות מאיר כשני המאורות **ובכ״י ב**: שביבם. / 16 **דומים** וכו׳: לפי ששבעת הנרות דומים לשבעת כוכבי הלכת (תנחומא בהעלותך, ה). **ובכ״י ב**: דומים לשבעת המזלות באשמורות. / 17 **היו** וכו׳: על פי המשנה במידות ג:ט: ואבן היתה לפני המנורה ובה שלוש מעלות. ובמקבילה: היו עליה שלוש מעלות. / 18 **ועליהם**: נוסח כ״י **ב**: ועליהם יעל נירות להעלות. / 19 **סיגיה**: קשה להלום מלה זו בהקשר שלפנינו ואולי הוא שיבוש וצ״ל זוהר זיקיה כמזלות. ואולי צ״ל: שריגיה. ועיין לעיל ביאור לט׳ 16. ובמקבילה חסרה המלה הזאת ונוסחה: זוהרם כשיבעת המזלות. / 20 **חצי לוג**: על פי המשנה במנחות ט:ג: חצי לוג לכל נר. **להעלות**: במקבילה: לעלות. / 21 **טכס**: סידור. **זהב אחד**: המנורה היתה עשויה זהב אחד אבל משלושה סוגים. / 22 **יד שלושה זהבים**: נ״ל כמו: מעשה שלשה זהבים. ועניין זה מופיע גם בפיוטו של יניי לבהעלותך (מהד׳ זולאי, עמ׳ קפט): ׳זהב אחד היה כמראה / ודמיון שלשה זהבים היה נירא / חרוץ ירוק היה זהב גביעיה / אדום לכפתורים, לבן לפרחים׳; וכן בקרובת החנוכה של פינחס שהדפיס מ׳ זולאי בידיעות המכון וכו׳, א, 174, ט׳ 138: ׳המנורה צהר בשלשה זהבים בדידותיך׳ (= בדירותיך). ואין לזה יסוד באגדות שבידינו, מלבד מה שציין זולאי בידיעות וכו׳ א שם לתנחומא שמיני, ח: הראה לו אש לבנה, ואש אדומה, אש שחורה ואש ירוקה ועשה מהם את המנורה, גביעיה, כפתוריה ופרחיה. ועיין הערת ש׳ ליברמן לעניין, סיני, ד (תרצ״ט), עמ׳ רמב. **ובכ״י ב**: ייראו. / 23 **כעמודים** וכו׳: כלומר **פרחיה** (׳לבלובה׳) היו כמיני עמודים עומדים. והוא על פי מנחות כח ע״ב: פרחיה למה הן

מַרְאֶה יָרוֹק הָיָה זָהַב גְּבִיעֶיהָ
נָוֶה וְאָדוֹם הָיָה זָהַב כַּפְתּוֹרֶיהָ
סֵיקֶר לָבָן לִפְרָחֶיהָ
עֵירֶךְ דְּבֵקִים אֵין בְּכָל כֵּילֶיהָ

פְּרָחֶי כְּהוּנָּה בְּרַעַד וּבְפַחַד
צוֹעֲדִים וּמִתְעַסְקִים בְּנֵי אֶחָד
קִיּוּמָם מֵעֶרֶב וְעַד בֹּקֶר יוּחַד
רְשָׁפִים בְּשַׁבָּת וּבְחוֹל לְהִתְאַחַד

שַׁלְהֶבֶת בְּכִיבּוּי אִם נַעֲלָה
שׁוֹקֵד וּמַדְלִיקָהּ מִמִּזְבַּח הָעוֹלָה
תָּמִיד בָּם שִׁמְךָ נִתְעַלָּה
תָּמִיד מְאֹד נַעֲלָה

ובכן

כִּי רוֹב מַעֲשֶׂה נִסִּים / בָּם הָיוּ נַעֲשִׂים
קְהָתִים אוֹתָם עוֹמְסִים / יְחִיפִים מִכָּל אֲחֵיהֶם הַמְיֻחָסִים
נִרְאִים עוֹמְסִים / וְהֵם הָיוּ נֶעֱמָסִים

דומין — כמין פרחי העמודים. וכן גם אצל יניי שם: ופרחים חמודים כמו עמודים. ובכ״י **ב**: לליבובה. / 24 **לבן** וכו׳: עיין ביאור לט׳ 22. והחרוז של ׳ב׳ עם ׳ר׳ משונה. ובכ״י **ב** פשוט: זיבה. / 25 **מראה** וכו׳: לעיל ט׳ 22. / 26 **נוה**: יפה. ובכ״י **ב**: נאווה. **היה**: ליתא בכ״י **ב**. / 27 **סיקר**: מראה. **לבן**: בכ״י **ב**: לבן אז. / 28 **עירך דבקים**: סדר דיבוקים. כי המנורה היתה עשויה מקשה. וכן אצל יניי (עמ׳ קפח): דבקים לא היתה. ע״כ נוסח כ״י **ב**. / 29 **פרחי כהונה**: לפי שנאמר בהדלקת המנורה ׳אהרן ובניו׳ (שמ׳ כט:כא). / 30 **בני אחד**: משובש, וצ״ל: בנר אחד. והשווה ברייתא דמלאכת המשכן פרק י מהד׳ איש שלום עמ׳ 65: נמצא כמה כהנים (נ״א: כל הכהנים) עסוקים בנר אחד. ועיין שם הערות המהדיר. ואצל יניי (עמ׳ קיא): כל כהנים יעסקו בנר אחד. / 31 **קיומם** וכו׳: קיום אורם. והשווה ספרא אמור, יג: מערב עד בקר — תן להם מידתן שיהא דליקין מערב עד בקר. / 32 **רשפים** וכו׳: להיות אשם שווה בשבת ובחול, וכן גם אצל יניי (קיא): בין בימי חול ובין בימי נחת. והוא על פי הספרא שם יב: תמיד, אף בשבת. / 33—34 **שלהבת** וכו׳: כך הוא גם אצל יניי (קי): בכיבוי אם אורם נעלה / ידלקו ממזבח העולה. והוא על פי הספרא (מהד׳ פינקלשטיין עמ׳ תסב): מצאו שכבה, מדשנו ומדליקו ממזבח העולה. **נעלה**: כמו: נסתלקה, נעלמה. / 36 **מאד נעלה**: תה׳ מז:י. / 37 **כם**: לפי ההמשך נראה שהכוונה לאו דווקא למנורה אלא לכל כלי המשכן. / 38 **קהתים**: בני קהת שהיו ממונים על נשיאת כלי המשכן (במ׳ ד:ד ושם ג:לא). **יחפים**: השווה במ״ר ה:ח: שישראל היו מהלכין לבושים סנדלים, אבל שבטו של לוי שהיו טוענין בכלי המשכן (= בני קהת)

אַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם כֵּלִים
בָּהּ הָיוּ נִכְלָלִים

מִימָהּ וּבָהּ נִמְשָׁכִים / וּמִזְּהָבָהּ נֶעֱרָכִים
וּמְצֻדָּדִים הָיוּ מִתְהַלְּכִים

וּפְנֵיהֶם הָיוּ משמינים
לֹא לְהִסְתַּכֵּל אֲשֶׁר גַּבָּם נִטְעָנִים

מַמְלִיכִים כְּמַלְאָכִים שֵׁם צוּרָם וּמַקְדִּישִׁים
שִׁיר וְזֶמֶר בְּרִינָּה רוֹחֲשִׁים
לְמֶלֶךְ הַנַּעֲרָץ בְּסוֹד קְדוֹשִׁים

ככ⟨תוב וקרא זה⟩ אל זה ואמר

הַמְנוֹרָה לְהָאִיר עֲרוּכָה
עָלֶיהָ נֵירוֹת לְהַעֲרִיכָה
הַלֵּל זְכְרוֹן טוֹב יְהִי לְמְחַנְּכֵי חֲנֻכָּה
רַנֵּן כְּחַיּוֹת עוֹמְסוֹת כֵּס מְלוּכָה

לעומתן

היו מהלכין יחפים. / 39 **נראים עומסים** וכו׳: עיין שמ״ר לו:ד: הארון סבל את סובליו. אבל לא מצאתי כיוצא בזה במפורש במנורה. / 40 **וארבעים ושנים כלים**: כך גם בקרובת יניי לבהעלותך (עמ׳ קפח): וארבעים ושנים כלים היו בה / ומשך כולהם ממה ובה. ומ״ב הכלים הם כ״ב גביעים, י״א כפתורים וט׳ פרחים (מנחות כח ע״ב). / 42 **ממה ובה**: כלומר כולם מקשה אחת. ולצירוף עיין זולאי, ידיעות המכון וכו׳, ו, רכג. **נמשכים**: כיו״ב אצל יניי כנ״ל. והוא כלשון הברייתא דמלאכת המשכן פרק י שם: ומשך הימנה שני קנים וכו׳. והעיר על כך, ועל המקבילה בספרי זוטא ש׳ ליברמן במאמרו הנ״ל בסיני ד, שם. **ומזהבה נערכים**: כלומר עשויים מזהב המנורה עצמה, מקשה אחת. / 43 **ומצדדים**: משני צידי המנורה. **היו מתהלכים**: הקנים המשוכים. / 44 **משמינים**: כנראה ט״ס במקום ׳מטמינים׳. כלומר בני קהת (ט׳ 38) היו מסתירים פניהם מן הכלים שעל גבם כדי שלא להזין עיניהם בכלי המקדש. השווה במ׳ ד:ה ואילך, ולא הצלחתי להעלות לזה מקור ישיר במדרשות. / 46 **ממליכים**: הנשוא: ׳הקהתים׳ (ט׳ 38). / 48 **הנערץ** וכו׳: תה׳ פט:ח. / 50 **עליה**: שיעור הטור: להעריך עליה נרות. / 51 **למחנכי** וכו׳: לישראל. / 52 **כס**

מְקֻשָּׁה הוּצְקָה זָהָב
חוֹסֶן גְּוִלָּהּ כְּוִלָּהּ זָהָב
55 הַלֵּל זְמִירוֹתֶיהָ בִּרְשָׁפֵי לַהַב
נֶשֶׁף וָשַׁחַר מַשְׁמִיעִים בְּאַהַב

פעמים

זָהָב חֵפֶץ לִימִינָהּ
זָהָב טָהוֹר לְהַזְמִינָהּ
הַלֵּל קוֹרְאִים בַּחֲנֻכָּה שְׁמוֹנָה
60 לַמַּשְׁמִיעַ קוֹל לַעֲדַת מִי מָנָה

ל⟨היות⟩ ל⟨כם⟩ ל⟨אלהים⟩

והיה כמו בד⟨ברי⟩ קד⟨שך⟩

עַד גָּבְהָהּ מָדַד בְּאַמָּה
שְׁמוֹנָה עָשָׂר טְפָחִים לְרוֹמְמָהּ
הַלֵּל גּוֹדֵל קְדֻשָּׁה בּוֹ לְהַנְעִימָהּ
יְיָ גִּיבּוֹר מִלְחָמָה

ב⟨רוך⟩ האל

מלוכה: כסא הכבוד. / 53 **הוצקה:** המנורה. / 54 **חוסן:** יפי. / 55 **הלל זמירותיה:** נ״ל כמיכות הפוכה במקום: זמירות הללה. כלומר: את שירי התהילה של המנורה, דהיינו של המקדש. / 56 **משמיעים:** הנושא נסתר: ישראל. / 57 **זהב:** כך נראה לי לנקד בניגוד לניקוד הפסוק. **זהב־חפץ:** על משקל ׳אבני חפץ׳ (יש׳ נד:יב); כלומר: זהב טהור. **לימינה:** נ״ל כמו: תכונתה, סגולתה. על דרך ׳אורך ימים בימינה׳ (מש׳ ג:טז) וכד׳. ואולי צ״ל: ליימנה, והוא מקביל ל׳להזמינה׳ של הטור הבא. / 58 **להזמינה:** להתקינה, לזמנה. / 59 **שמונה:** שמונה ימים. / 60 **למשמיע** וכו׳: לקב״ה. **לעדת מי מנה:** לישראל (במ׳ כג:י). **והיה** ⟨וכו׳⟩ **כמו** וכו׳: מלות רמז לסיומה של הקדושה: והיה יי למלך על כל הארץ וכו׳ כמו בדברי קדשך כתוב לאמור ימלוך יי לעולם וכו׳. / 62 **שמונה עשר** וכו׳: על פי מנחות כח ע״ב: גובהה של המנורה שמונה עשר טפחים וכו׳. / 64 **יי גבור** וכו׳: תה׳ כד:ח. /

65 יְרִיכָה דִּישֵׁן בְּעֵלֵץ
רַגְלֵיהָ שִׁלְשָׁה טְפָחִים בְּהָרֵץ
הַלֵּל דּוֹבְבִי בְלִי פֶּרֶץ
יְיָ בְּחָכְמָה יָסַד אָרֶץ

ב〈רוך〉 חונן

וְעַד הַטְּפָחִים לְלִבּוּבֵינוּ
70 שְׁלֹשָׁה בְּמֶדֶד קִידּוּשׁ נָאוֵינוּ
הַלֵּל הוֹגִים בְּחִישּׁוּבֵינוּ
יְיָ אֱלֹהִים צְבָאוֹת הֲשִׁיבֵינוּ

ב〈רוך〉 הרוצה

פִּירְחָה וְיָעוּדָה כְּעוֹמְדִים לָהּ תַּרְוִיחָה
וְאוֹר נֵירוֹת עָלֶיהָ לְהַזְרִיחָה
75 הַלֵּל וְהוֹדוֹת אֲסוֹחֲחָה
יְיָ שְׁמָעָה יְיָ סְלָחָה

ב〈רוך〉 חנן

מִקְשָׁה זָהָב טָהוֹר כְּוּלּוֹ
כַּפְּתוֹר וָפֶרַח כְּיִלּוּלּוֹ

65 **דישן**: התקין, פיאר. **בעלץ**: בשמחה. ואין המלה נחרזת יפה. ואולי צ״ל ׳בערץ׳, כלומר בחזקה. / 66 **רגליה** וכו׳: השווה לזה מנחות כט ע״ב: הרגלים והפרח ג׳ טפחים, וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע וכפתור ופרח וכו׳. **בהרץ**: בפיוס וריצוי. / 67 **דובבי**: במקום: דובבני; כלומר אפשר לי לומר הלל בלי פרץ, ולומר. / 68 **יי בחכמה** וכו׳: מש׳ ג:יט. / 69 **ועד**: במקרא: עד. **עד הטפחים** וכו׳: נראה לי מלשון ׳וממסד עד לטפחות׳ (מל״א ז:ט), דהיינו עד ראש המנורה. **ללבובינו**: נ״ל מלשון ׳ליבבתיני אחותי כלה (שה״ש ד:ט). / 70 **שלשה**: כנראה: שלשה טפחים, על פי המשך המאמר המובא בביאור לט׳ 66: נשתיירו שם שלשה טפחים שבהם שלשה גביעים וכפתור. **במדד קידוש נאוינו**: במידה שהיתה נהוגה בבית המקדש (׳קידוש נאוינו׳ בסמיכות הפוכה, במקום: נאוינו המקודש). / 71 **בחישובנו**: במחשבותינו, בנפשנו. ואולי: בשעה שאנו מחשבים מידות של בית המקדש. / 72 **יי אלהים** וכו׳: תה׳ פ:כ. / 73 **פירחה ויעודה**: אותה ואת שימושה. **כעומדים לה**: וכן גם את העומדים סביבה לעבוד עבודתה; כלומר את הכהנים או את ישראל. **תרויחה**: תן להם רווח והצלה. המעתיק כתב תחילה ׳תפריחה׳ ורשם את המלה ׳תרויחה׳ למעלה, לשם תיקון או כנוסח אחר. / 76 **יי שמעה** וכו׳: דנ׳ ט:יט. / 78 **כילולו**: ייפויו, עיטורו. /

הַלֵּל זֶה קוֹרְאִים לְהַלֵּלוֹ
יְיָ צְבָאוֹת מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ

ב〈רוך〉 גואל

הִיא חִיֵּךְ בְּסִין לְקַדְּשִׁי
שְׁלֹשָׁה קָנִים יוֹצְאִים לְשִׁמּוּשִׁי
הַלֵּל חַלְתִּי קְרוֹא לְחִיפּוּשִׁי
יְיָ הֶעֱלִיתָ מִן שְׁאוֹל נַפְשִׁי

ב〈רוך〉 רופא

כַּמַּרְאֶה טֶכֶס כּוֹסוֹת מְשֻׁנִּים
שְׁלֹשָׁה גְּבִיעִים מְדֻשָּׁנִים
הַלֵּל טַעַם מָתוֹק מִשְּׁמָנִים
יְיָ פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים

ותן טל ומטר ב〈רוך〉 מברך

אֲשֶׁר יִישׁוּב כַּפְתּוֹרֶיהָ שִׁינֵּס
כְּמוֹ תַפּוּחִים כְּיֶלֶל בְּנֵס
הַלֵּל יַנְעִימוּ בְּהִיגָּלוֹת מָתְנָיו מְשַׁנֵּס
יְיָ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס

ב〈רוך〉 מקבץ

80 **יי צבאות** וכו׳: על פי יש׳ מד:ו: מלך ישראל וגואלו יי צבאות. / 81 **היא**: כמו: אותה; את המנורה. **בסין**: במדבר סין. / 83 **חלתי**: החילותי, התחלתי. **לחיפושי**: **עם** שחרורי. / 84 **יי העלית** וכו׳: תה׳ ל:ד. / 85 **טכס**: סדר. **כוסות משונים**: על פי הנ״ל במנחות כח ע״ב: גביעין למה הן דומין: כמין כוסות אלכסנדריים. ו׳משונים׳ — לפי שלא היו ככוסות הרגילים. / 86 **מדושנים**: יפים, רעננים. / 87 **משמנים**: משמן הטוב. / 88 **יי פעלך** וכו׳: חב׳ ג:ב. / 89 **אשר** וכו׳: נ״ל: מי שחיזק (׳שינס׳) מעמד (׳יישוב׳) כפתוריה של המנורה. כלומר: בצלאל. / 90 **כמו תפוחים**: **על פי** המאמר הנ״ל: כפתוריה כמין תפוחים הכרתיים. **כילה בנס**: נ״ל רומז למה שנאמר בתנחומא באבער בהעלותך, ד: ירכה וקנה וכו׳, היה מכה בפטיש ומעצמה נעשית. / 91 **מתניו משנס**: אליהו (מל״א יח:מו), דהיינו בימות

הֶרְאָה כִּילּוּל כָּל פֶּרַח לְהַנְווֹ
כְּמוֹ פְּרָחִים עוֹמְדִים בְּמִסְיבוֹ
95 הַלֵּל כּוֹלְלִים בְּהַצְדִּיקוֹ עַם קְרוֹבוֹ
יְיָ בְּמִשְׁפָּט ⟨יָבוֹא⟩

ב⟨רוך⟩ מלך

יְיָ לאח משום הֶרְאָה לָמוֹ
עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם גְּבִיעִים מְפָקְדֵימוֹ
הַלֵּל לַעֲנוֹת בְּהַשְׁמִידוֹ כָּל מְשַׂנְאֵימוֹ
100 יְיָ הֶרָס שִׁינֵּימוֹ בְּפִימוֹ

ב⟨רוך⟩ שובר

אֶת מִסְפַּר כַּפְּתוֹרִים חִיוָּךְ
אַחַד עָשָׂר כְּמוֹ צִיווָּךְ
הַלֵּל מַמְתִּיקִים בְּמָקוֹם עֵינָךְ וְלִיבָּךְ
יְיָ צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בּוֹטֵחַ בָּךְ

ב⟨רוך⟩ משען

105 מֹשֶׁה נְבִיאוֹ וְקִדּוּשׁוֹ
חִיפֵּס פְּרָחִים כְּיוֹצְאִים לְשִׁימוּשׁוֹ

המשיח. / 92 **יי נדחי** וכו׳: תה׳ קמז:ב. / 93 **כילול**: **ייפוי. להנוו**: להדרו; מלשון זה אלי ואנוהו. / 94 **כמו פרחים** וכו׳: על פי מנחות כח ע״ב: פרחיה למה הן דומים, כמין פרחי העמודים. ואולי צ״ל: כמו פרחי עמודים. **במסיבו**: בטרקלין, במקום הסבה. / 95 **הלל** וכו׳: שיעורו: עם קרובו כוללים הלל בהצדיקו אותם. / 96 **יי במשפט** וכו׳: ישׂ׳ ג:יד; והמעתיק השמיט בטעות את מלת החרוז. / 97 **לאח משום**: נראה משובש ואיני יודע לפרש. / 98 **עשרים ושניים**: על פי מנחות כח ע״ב הנ״ל: ונמצא גביעיה עשרים ושניים. **מפקדימו**: מספרם. / 100 **יי הרס** וכו׳: תה׳ נח:ז. / 101 **חיוך**: חיווה לך, נקב. / 102 **אחד עשר**: על פי מאמר חז״ל במנחות, שם: כפתורים אחד עשר. / 103 **במקום** וכו׳: בבית המקדש (מל״א ט:ג). / 104 **יי צבאות** וכו׳: תה׳ פד:יג. / 106 **חיפס** וכו׳: אחרי שציין הפייטן מספרם של גביעים (ט׳ 98) ושל כפתורים (ט׳ 102) בא לדבר כאן בפרחים אבל לא ציין מספרם. שיעור הטור: קבע פרחי כהונה שהם דומים לפרחי המנורה ביופי,

הַלֵּל נָעִים יָפִיקוּ בְּמִקְדָּשׁוֹ
יְיָ בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ

ב〈רוך〉 בונה את צמח

כֵּן סִידֵּר לְמְכַהֲנֵי זְבוּלִי
חָצַבְתִּי לְהַצִּיבָהּ בְּדָרוֹם בְּהֵיכָלִי
הַלֵּל סַחְתִּי בְּמַצַּב קָהָלִי
יְיָ שְׁמָעָה קוֹלִי

ב〈רוך〉 שומיע

עָשָׂה עֵשֶׂר יְדִידָיָה בְּכָבוֹד
בְּכוּלוֹ אוֹמֵר כָּבוֹד
הַלֵּל עוֹרְכִים שֻׁבַּח וְכָבוֹד
יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּיִרְאָה נַעֲבֹד

ב〈רוך〉 שאותך מודים

אֶת פָּקַד כָּל הַמְּנוֹרָה בְּבֵית וִיעוּדֶיךָ
אֶלֶף כִּיכַּר זָהָב לְחִישׁוּק דּוֹדֶיךָ
הַלֵּל פַּצְתִּי עַל טוּב מַעֲבָדֶיךָ
יְיָ אֱלֹהַי לְעוֹלָם אוֹדֶיךָ

לשמשה. ואפשר שמספר הפרחים (תשעה) צויין בנוסח המקורי של הטור. / 108 יי **בהיכל קדשו**: חב׳ ב:כ. ובמקרא: ויי. / 109 **כן** וכו׳: שיעור הטורים: למכהני זבולי ציויתי (׳**חצבתי**׳) סדר כזה, שיהו מציבים את המנורה בהיכלי בצד דרום. ו׳**חצבתי**׳ לשון דיבור, **על פי** ׳קול יי חוצב להבות אש׳ (תה׳ כט:ז). ומקום המנורה בצד דרום היה. / 111 **סחתי**: אמרתי. **במצב**: במעמד. / יי **שמעה קולי**: תה׳ קל:ב. ובמקרא: בקולי. / 113 **ידידיה**: המלך שלמה. והכוונה לעשר המנורות שהיו במקדש שלמה (דהי״ב ד:ז). / 114 **בכולו** וכו׳: בהיכלו (תה׳ כט:ט). / 116 יי **אלהינו** וכו׳: על פי יהושע כד:כד; ושם: יי אלהינו נעבוד. / 117 **את** וכו׳: שיעורו: שלמה (ט׳ 113) פקד להשתמש לכל מנורה בבית מקדשך. / 118 **אלף כיכר זהב**: על פי ירוש׳ שקלים פ״ו ה״ג, ובמקבילות: היה שלמה נוטל אלף כיכרי זהב מכניסן לכור ומוציאן עד שהעמידן על אחד. **לחישוק דודיך**: משום **אהבת דודיך**. / 119 **מעבדיך**: מעשיך. / 120 יי **אלהי** וכו׳: תה׳ לה:יג. **וכניסי פלאיך**: רומז לפיסקה מעין המאורע של חנוכה, לפי נוסח א״י. **אלהינו ברכינו**: רומז לברכת הכהנים. /

וכניסי פלאיך בּ⟨רוך⟩ הטוב
אלהינו ברכינו

הַמְנוֹרָה צִירַף אֶלֶף כִּיכָּר לַהֲלוֹם
וְזָקְקוּ כִּיכָּר אֶחָד לְגִלּוֹם
הַלֵּל צִיפְצוּף זֶרַע הַשָּׁלוֹם
יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם

בּ⟨רוך⟩ המברך

[יג. קדושת י״ח לחנוכה]

וּבַחֲנֻכַּת אוֹהֶל הָוּמְשַׁח לְשֵׁם יְיָ
אֲצִילִים שְׁנֵים עָשָׂר חִינְּכוּ לִפְנֵי יְיָ
נֵר אַרְמוֹנוֹ יְחַנֵּךְ בְּסוֹף זְמַנַּיי
כִּי שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן יְיָ

בּ⟨רוך⟩ מגן

5 חוֹמַת בֵּית מִקְדָּשׁ לְהַתְמִימָה
בְּמֶלֶךְ וְכֹהֵן חֲנֻכָּתוֹ לְסַיְּימָה
נֵר בַּיִת הָאַהֲרוֹן לְהַגִּיהַּ וּלְרוֹמְמָה
בְּזִיל גִּשְׁמֵי תְּחִיָּה רְדוּמִים לְהָקִימָה

בּ⟨רוך⟩ מחיה

121 **המנורה**: בשביל מעשה המנורה. **צירוף אלף כיכר**: עיין לעיל ביאור לט׳ 118. **להלום**: כדי להלום את הצרכים. / 122 **וזקקו**: את אלף הכיכר. **כיכר אחד**: על פי האגדה הנ״ל (ט׳ 188). **לגלום**: להיעשות גולם, חומר גלמי למנורה. / 123 **ציפצוף**: אולי צ״ל: ציפצפו. **זרע השלום**: ישראל (זכ׳ ח:יב). / 124 **יי יברך** וכו׳: תה׳ כט:יא.

כ״י אוכספורד 2737/1. הקרובה מיוסדת על הפסוק ׳ובחנוכת חומת ירושלים׳ וכו׳ (נח׳ יב:כז). למן ט׳ 62 ואילך מזכיר הפייטן בכל סטרופה נשיא מנשיאי ישראל שעשו חנוכה למשכן במדבר (במ׳ ז:ב ואילך). 1 **הומשח**: שמשחו אותו לכבוד יי לחנכו. / 2 **אצילים** וכו׳: הכוונה לי״ב הנשיאים הנ״ל שהשתתפו בחנוכת המשכן. / 3 **נר ארמונו**: הכוונה למקדש שייבנה לעתיד לבוא. / 4 **כי שמש** וכו׳: תה׳ פד:יב. / 5 **חומת** וכו׳: יש לפרש את הטורים בלשון בקשה: אנא התמם, כלומר השלם, חומת בית המקדש, סיים חנוכתו במלך וכוהן וכו׳. / 6 **במלך וכהן**: הצירוף על פי אי׳ ב:ו. / 8 **רדומים**: מתים. /

אָז שֵׁשׁ חֲנֻכּוֹת הָאֲמוּרוֹת
לְשֶׁעָבָר חִינַּכְתָּה קוֹרֵא הַדּוֹרוֹת
עוֹד תָּשִׁיב שְׁבוּת נִבְחָרוֹת
זְמַן שְׁבִיעִית תְּחַנֵּךְ לָמוֹ לְדוֹרוֹת
רֶנֶן לְהַבִּיעַ לְךָ בְּנוֹעַם זְמִירוֹת

ככ⟨תוב⟩ מזמור שיר חנוכת (תה׳ ל:א) ואתה קדוש
אל נא

ובכן נהללך אלהינו

אַרְמוֹן אוֹהֶל סוּכּוֹ
בְּאַבְנֵי חֵפֶץ בְּהַסְמִיכוֹ
גִּיהַ אוֹר עוֹלָם בְּהַעֲרִיכוֹ
דָּגוּל מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ

הַגָּהַת אוֹר שִׁבְעָתַיִם בְּהַזְרִיחוֹ
וְכָבוֹדוֹ עַל מִקְדָּשׁוֹ בְּזָרְחוֹ
זָיוֹתָיו לְהַרְנִין בְּשִׂבְחוֹ
חַי עוֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ

טֶכֶס מְנוֹרָה בְּקָבְעוֹ
יָאִירוּ נֵירוֹתֶיהָ בְּהוֹפִיעוֹ
כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ כְּהַצִּיעוֹ

9 **אז**: רומז לשבע החנוכות הנזכרות בפסיקתא רבתי סוף פיסקה ב, דף ז ע״ב. / 10 **קורא הדורות**: הקב״ה (יש׳ מא:ד). / 11 **נבחרות**: בנות ציון הנבחרות. / 12 **זמן** וכו׳: כשתחנוך את החנוכה השביעית, את זו שלעתיד לבוא, לדורות. והוא על פי האגדה הנזכרת לעיל פסיקתא רבתי סוף פיסקה ב. / 14 **ארמון** וכו׳: כינויים לבית המקדש. / 15 **באבני** וכו׳: לכשייסדו ויסמיכו באבני חפץ (יש׳ נד:יב). / 16 **גיה . . . בהעריכו**: לכשיערוך את זהר אור העולם, בימות המשיח. / 17 **דגול** הקב״ה. **מגדיל** וכו׳: כמו יגדיל. **והוא מקרא בתה׳** יח:נא. וחלקי הפסוק הזה מובאים בסופי הסטרופות מכאן ואילך. / 18 **הגהת** וכו׳: לכשיזריח נוגה אור שבעתיים, לעתיד לבוא (יש׳ ל:כו). / 19 **על מקדשו**: בביאת המשיח. / 20 **זויותיו**: של בית המקדש. / 20 **חי** וכו׳: או אז יעשה הקב״ה חסד למשיחו. והוא המשך המקרא בתה׳ יח:נא. / 22 **טכס**: מערכת, סדר. **והכל מדבר בימות המשיח.** / 23 **יאירו** וכו׳: נראה לי שיעורו: בחדשו (׳בהופיעו׳ כפועל יוצא) את המנורה **שנאמר**

לְיֹשֵׁב עָלָיו לְדָוִיד וּלְזַרְעוֹ

מוּצָקוֹת לְנֵירוֹת לְהַאֲהִילָם
נִיבָא פִּתְחֵי עוֹלָם
שְׁמֵיחִים יִהְיוּ בָמוֹ עַם עוֹלָם
עֲדֵי עַד עַד עוֹלָם

פְּורְקָנָם בַּהֲגִיחִי
צְבָאוֹתָם בְּמשִׁיחִי
קוֹלִי יַרֲנוּ לְמוּל שְׁלוּחֵיי
רְאוֹת זְמַן עָרַכְתִּי נֵר לִמְשִׁיחִי

שְׁבָטֵימוֹ יְשׁוּבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּשִׂמְחָה
שָׁם יַעֲנוּ שִׁירוֹת בִּפְצִיחָה
תְּהִילָה וְתִפְאֶרֶת לְנוֹתֵן מְנוּחָה
זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה

ובכן

כְּשֶׁחִינַּכְתָּה חֲנוּכוֹת שֶׁעָבָרוּ
כֵּן תְּחַנֵּךְ שְׁבִיעִית לָעָם אֵלֶיךָ יְשַׁבֵּירוּ
וּכְמוֹ עָקַרְתָּ שָׁלֹשׁ מַלְכִיּוֹת שֶׁנִּתְנַבְּרוּ
כֵּן קַרְנֵי רְבִיעִית יֵיעָקֵירוּ

וְיֶחֱזוּ עַמְּךָ יְשׁוּעָתְךָ וְיִגְבְּרוּ
וְיַעֲנוּ קָדֻּשָׁתְךָ וְיֹאמְרוּ

בה 'יאירו נירותיה' (במ' ח:ב). / 25 **לדויד**: כמו דויד וזרעו. והוא המשך המקרא הנ"ל. / 26 **מוצקות לנירות**: את המנורה שלעתיד לבוא (זכ' ד:ב: ושבעה מוצקות לנרות וכו'). **להאהילם**: לבנות אוהל לה. / 27 **ניבא**: נראה שיבוש. ואולי צ"ל: נשוא פתחי עולם, על פי תה' כד:ז. / 29 **עד עולם**: המשך הפסוק בתה' יח:נא שם. / 30 **פורקנם** וכו': מכאן דברי יי: לכשאוציא ישועתם. / 31 **במשיחי**: נ"ל משובש, ואולי צ"ל: במשחי, או בהשיחי (כשאתן להם פתחון פה). / 32 **קולי**: נ"ל שצ"ל: קול, אבל אפשר לפרש גם קולי = שירי. **שלוחיי**: משיחי. / 33 **ערכתי** וכו': תה' קלב:יז. / 34 **ובאו** וכו': על פי יש' לה:י. /

כְּסוֹד שַׂרְפֵי קֹדֶשׁ לְךָ יְזַמְּרוּ

ככ〈תוב וקרא זה〉 אל זה

נֵר לְהַגִּיהַּ כְּבָרְאשׁוֹנָה
עַל קְרֵית חָנָה
בְּחִינּוּךְ זְקִיפַת מִשְׁחַת כְּהוּנָּה
רֶנֶן כָּאוֹפַנִּים לְשִׁמְךָ נְרַנְּנָה

לעומתן

נֵר לְהָאִיר כְּבַתְּחִילָּה
עַל הָעִיר הַהוֹלָלָה
בְּחִינּוּךְ זְבוּל לְהַכְלִילָה
רֶנֶן הַשְׁכֵּם וְהַעֲרֵב בְּיִחוּד נִמְלָלָה

פעמים

נֵר חֲנֻכַּת חֻמְדָּה
זְהֻרָה לְהָאִיר בְּפִטְדָּה
בְּחִינּוּךְ קְרֵית הָעֲבוֹדָּה
קוֹלְךָ שְׁנִית תַּשְׁמִיעֵינוּ לְוַעֲדָה

ל〈היות〉 ל〈כם〉 ל〈אלהים〉
והיה כמו בד〈ברי〉 קד〈שך〉

35 **בפציחה**: מלשון פצחי רינה (יש׳ נד:א). / 38 **כשחינכתה**: כמו שחינכת. / 45 **נר** וכו׳: אף כאן לשון בקשה: אנא הגה אור כבראשונה. / 46 **קרית חנה**: ירושלים (יש׳ כט:א). / 47 **בחינוך** וכו׳: וכשתחדש את זקיפות קומתה של משרת הכהונה הגמשחת בשמן המשחה. / 49 **נר** וכו׳: סטרופה זו חוזרת על קודמתה בשינוי מלים. / 50 **העיר ההוללה**: ירושלים (יח׳ כו:יז). / 51 **זבול**: בית המקדש. להכלילה: לעטרה וליפותה. / 53 **חמדה**: בית המקדש. / 54 **בפטדה**: באבנים טובות. / 55 **קרית העבודה**: ירושלים שבה המקדש לעבודת יי. /

יְרוּשָׁלַיִם גִּילָה לְהַעֲנִיקָה
גִּיהָה כְּמוֹ אֵשׁ לְהַבְהִיקָה
נֵר גְּנָזֶכְיָהּ מְהֵרָה יַבְרִיקָה
הָאֵל הַקָּדוֹשׁ נִקְדַּשׁ בְּצִדָקָה

ב⟨רוך⟩ האל

בְּקָשׁוּ דְגָלִים לְחַנֵּן בִּנְעִימָה
דָּץ נַחְשׁוֹן בְּעוֹז אֵל לְהִתְרוֹמְמָה
נֵר דורותינו נֶחֱזֶה כְּחוֹק תְּמִימָה
כִּי יְיָ יִתֵּן חָכְמָה

ב⟨רוך⟩ חונן

אֶת הַמְּנוֹרָה לְהַדֵּר וּלְהַשְׁבִּיבָהּ
הָדַר נְתַנְאֵל בְּכֵס יְשִׁיבָה
נֵר הוֹד אֵל יֶחֱזוּ עוֹרְכֵי תְּשׁוּבָה
הֲשִׁיבֵינוּ יְיָ אֵלֶיךָ וְנָשׁוּבָה

ב⟨רוך⟩ הרוצה

הַלְוִיִּם וְוַעֲדוּ לְהַלֵּל בְּשִׂמְחָה
וְוַעַד נתנאל אֵלִיאָב בְּבִטְחָה

56 **לוועדה**: לועד ולקבץ אותנו. / 57 **ירושלים** וכו׳: נושא המחרוזת בט׳ 20: האל הקדוש. / 58 **גיהה**: אורה. / 59 **גנזכיה**: אוצרותיה, לשכותיה. / 60 **האל** וכו׳: יש׳ ה:טז. / 61 **דגלים**: השבטים. **לחנן**: אולי צ״ל: לחנך. / 62 **נחשון**: נשיא יהודה (במ׳ ז:יב), שהקריב את קרבנו ביום הראשון. / 63 **דורותינו**: נ״ל שצ״ל: דירתינו, כלומר בית מקדשנו. **כחוק תמימה**: כהבטחת התורה (׳תמימה׳ על פי תה׳ יט:ח). / 64 **כי יי**: וכו׳: מש׳ ב:ו. / 65 **להשביבה**: מלשון שביב אש. / 66 **נתנאל**: במ׳ ז:יח. **בכס ישיבה**: בכסא כבודו, לפי שנתכבד להשתתף בחנוכת אוהל מועד. / 67 **עורכי תשובה**: ישראל, לעתיד לבוא. / 68 **השיבנו** וכו׳: איכה ה:כא. / 69 **וועדו**: קובצו. / 70 **נתנאל**: שיבוש גרר מט׳ 66. **אליאב**: נשיא לבני זבולון

נר וִישׁוּעָה אֱלֹהֵינוּ הַצְמִיחָה
כִּי עִמְּךָ הַסְּלִיחָה

ב⟨רוך⟩ חנון

מִכָּל זְכִיּוֹת לְהַאֲהִיבָם
זְוַמֵּן אֱלִיצוּר בְּשָׁשׁוֹן לְסוֹבְבָם
נר זָרוּעַ לַצַּדִּיק בְּסוֹף לְהֵיטִיבָם
גּוֹאֲלָם חָזָק הוּא יָרִיב אֶת רִיבָם

ב⟨רוך⟩ גואל

מְקוֹמוֹתָם חִינְּכוּ כְּאֵימְרֵי צָרוּפָה
חָז שְׁלוּמִיאֵל שָׁלוֹם חֻפָּה
נר חֲתוּלָה חִישׁ לְיֵיפֵה
וּמַחַץ מַכָּתוֹ יִרְפָּא

ב⟨רוך⟩ רופא

לַהֲבִיאָם טוֹעֲנֵי בְרָכוֹת מְדֻשָּׁנִים
טָוכַס אֱלִיסָף בְּמִשְׁמַנִּים
נר טוּבוֹ יָרִיק לְרַעֲנַנִּים וּדְשֵׁינִים
כְּנָם וְשִׁילַּמְתִּי לָכֶם אֶת הַשָּׁנִים

ותן טל ומטר ב⟨רוך⟩ מברך

לִירוּשָׁלַיִם יֵאָסְפוּ לְמִרְבָּצָם
יַד אֱלִישָׁמָע בְּתוֹכָם תָּועֲצָם

(במ׳ ז:כד). / 72 **כי עמך** וכו׳: תה׳ קל:ד. / 73 **מכל זכיות**: למעלה מכל זכיותיהם. **להאהיבם**: כמו: לחבבם. / 74 **אליצור**: במ׳ ז:ל. **לסובבם**: נראה לי לשון סיבה וגרימת דבר. ואפשר לפרש גם: להקיפם. / 75 **נר** וכו׳: על פי תה׳ צז:יא. / 76 **גואלם** וכו׳: על פי יר׳ נ:לד. / 77 **מקומותם**: את החלקים המיועדים לכך באוהל מועד. **כאימרי צרופה**: כמצוות התורה (׳צרופה׳ — ש״ב כב:לא ועוד). / 78 **חז**: ראה. **שלומיאל**: במ׳ ז:לו. / 79 **נר חתולה**: נר רפואה וחיבוש (יח׳ טז:ד). **לייפה**: ליפותה, והוא שם אל ׳חופה׳ שבטור הקודם. ואפשר שיש לנקד בלא מפיק בה״א. / 80 **ומחץ** וכו׳: יש׳ ל:כו. וע״ל שיעורו: נר הרפואה **ירפא** מחץ מכתו של ה׳. / 81 **טועניו**: עומסי. / 82 **טוכם**: פוער. **אליסף**: במ׳ ז:מב. / 83 **לרעננים ודשנים**: תה׳ צב:טו. / 84 **כנם**: כמו שהבטיח. **ושילמתי** וכו׳: יואל ב:כה. / 86 **יד**: חלק.

נֵר יְשָׁרוֹק בּוֹ לְהַעֲלִיצָם
וּמֵאֲרָצוֹת קִיבְּצָם

ב⟨רוך⟩ מקבץ

לַעֲשׂוֹת כַּמִּשְׁפָּט וְכַחֻקָּה
כְּנַמְלִיאֵל וְשִׁבְטוֹ לְהֵיטָשְׁקָה
נֵר כְּבוֹדוֹ לְמָעוֹנִים יַבְהִיקָה
צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה וְשָׁבֶיהָ בִּצְדָקָה

ב⟨רוך⟩ מלך

חֲנֻכָּה לְקַבּוֹעַ בְּדִבְרָם
לְשַׁמְּחָם כַּאֲבִידָן בְּפִאֵירָם
נֵר לְהַגִּיהָם וְאוֹרְבֵיהֶם יַכְאִירָם
וְיִמָּנַע מֵרְשָׁעִים אוֹרָם

ב⟨רוך⟩ שובר

וְשִׂמְחָה מִילֵּא מְכוֹנוֹ כְּהֵיקִים
מְשַׁמֵּר אֲחִיעֵזֶר נִיסָּא עַד שְׁחָקִים
נֵר מְבֻטָּחִים בְּךָ תַּגִּיהַ לְמֶרְחַקִּים
מִבְטָח כָּל קַצְוֵי אֶרֶץ וְיָם רְחוֹקִים

ב⟨רוך⟩ משען

וּבְתוֹדוֹת נִיגְּנוּ אֱמוּנַיי
וְנָעַם פַּגְעִיאֵל בְּפִנֵּי מִשְׁכָּנַיי

אלישמע: במ׳ ז:מח. / 87 **נר ישרוק:** יזמן מחדש את נר בית המקדש. על פי זכ׳ י:ח: אשרקה להם ואקבצם. **להעליצם:** לשמחם בו. / 87 **ומארצות** וכו׳: תה׳ קז:ג. / 90 **כנמליאל:** במ׳ ז:נד. **להיטשקה:** להיות חביבים לפני המקום. / 91 **למעונים:** נראה לי: עד לשמים. / 92 **ציון** וכו׳: ישׁ׳ א:כז. / 94 **כאבידן:** במ׳ ז:ס. / 95 **יכאירם:** כמו יכערם, יקדיר פניהם. / 96 **וימנע** וכו׳: איוב לח:טו. / 97 **מכונו כהיקים:** כאשר היקים מקדשו. / 98 **משמר אחיעזר:** במ׳ ז:סו. ו׳משמר׳ נ״ל כמו: פמליה שלו. / 99 **נר מובטחים בך: את נרם של ישראל.** / 100 **מבטח** וכו׳: תה׳ סה:ו. / 102 **פגעיאל:** במ׳ ז:עב. / 103 **נר נגידי: נר משיחי.** / 104 **נכון** וכו׳: ישׁ׳ ב:ב. / 106 **אחירע:** במ׳ ז: עח. / 108 **שומע** וכו׳: תה׳ סה:ג. / 109 **ומצלתים:** בפסוק: מצלתים. / 111 **בנקיות:** בטהרה. / 112 **מימי עולם** וכו׳: מל׳ ג:ד. /

נר נְגִידִי תֶּחֱזֶינָה עֵינָי
נָכוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית יְיָ

ב〈רוך〉 בונה את צמח

105 וּבְשִׁיר סוֹבְבוּ מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ
שָׁשׁ אֶחְיֶרַע בְּתוֹךְ מְיַחֲדֶיךָ
נר סוֹכַת דָּוִיד בְּעוֹדְדֶיךָ
שׁוֹמֵיעַ תְּפִילָה עָדֶיךָ

〈ברוך〉 שומיע

וּמְצַלְתַּיִם עָמְסוּ מַבִּיעֵי הוֹדָיוֹת
110 עֲטֹר אַהֲרֹן וּבָנָיו בְּרֹב זְכִיּוֹת
נר עֲבוֹדָתוֹ יַעֲרוֹךְ בְּנִקְיּוֹת
כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת

ב〈רוך〉 שאותך מודים

נְבָלִים פּוֹרְטִים לְסַלְדוֹ וּלְהוֹדוֹ
פְּאֵר נְשִׂיאִים שְׁנֵים עָשָׂר יַחֲזִיר לְמִשְׁכַּן כְּבוֹדוֹ
115 נר צְפִיָּתוֹ יֶחֱזוּ וַהֲדָרוֹ וְהוֹדוֹ
כִּי טוֹב יְיָ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ

וכניסי פלאיך ב〈רוך〉 הטוב אלהינו ברכינו

וּכְינוֹרוֹת קוֹל לָהָרִים אֵל
רֵנֵּן כְּעַל יְדֵי מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּשְׁמוּאֵל
נר שְׁבִיב תְּאָרוֹ יֶחֱזוּ יִשְׂרָאֵל
120 וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

ב〈רוך〉 המברך

115 **נר צפייתו:** סמיכות הפוכה במקום ׳צפיית נרו׳, כלומר: מראה נרו. / 116 **כי טוב יי** וכו׳: על פי תה׳ ק:ה; ושם: כי טוב יי לעולם חסדו. / 117 **וכינורות:** במקרא: ובכנורות. **אל:** אולי צ״ל: אל אל. / 118 **משה אהרן ושמואל:** על פי תה׳ צט:ו. / 119 **נר שביב תארו:** נ״ל שיכול מלים במקום תואר שביב נר. / 120 **ושמו** וכו׳: במ׳ ו:כז.